

MATERIÁLY
XIV MEZINÁRODNÍ VĚDECKO - PRAKTICKÁ
KONFERENCE

VĚDA A VZNIK -2018

22 - 30 prosinců 2018 r.

Volume 7
Pedagogické vědy

Praha
Publishing House «Education and Science»
2018

Vydáno Publishing House «Education and Science»,
Frýdlanská 15/1314, Praha 8
Spolu s DSP SHID, Berdianskaja 61 B, Dnepropetrovsk

Materiály XIV Mezinárodní vědecko - praktická konference «Věda a vznik - 2018», Volume 7 : Praha. Publishing House «Education and Science» -108 s.

Šéfredaktor: Prof. JUDr Zdenák Černák

Náměstek hlavního redaktora: Mgr. Alena Pelicánová

Zodpovědný za vydání: Mgr. Jana Štefko

Manažer: Mgr. Helena Žáková

Technický pracovník: Bc. Kateřina Zahradníková

**Materiály XIV Mezinárodní vědecko - praktická konference ,
«Věda a vznik -2018» , po Pedagogické vědy.**

For students, research workers.

Pro studentů, aspirantů a vědeckých pracovníků

Cena 50 Kč

ISBN 978-966-8736-05-6

© Authors , 2018

© Publishing House «Education and Science» , 2018

PEDAGOGICKÉ VĚDY

Distančního vzdělávání

**К. пед. н. Лимарєва Ю. М., студент фіз-мат ф-ту Сисоєв В. Р.
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Україна**

ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ З ФІЗИКИ

Ставлення фахівців до віртуального експерименту з фізики не є однозначним. Дослідження проблеми дає право стверджувати, що суперечки засновані, перш за все, на організації навчального процесу взагалі та власному досвіді роботи фахівців. Ні який, навіть поставлений на дуже високому рівні, віртуальний експеримент не дозволяє досягти максимальної дидактичної мети та повного усвідомлення особистістю особливостей перебігу спостережуваних явищ. Між тим, лише теоретична підготовка дає значно гірший результат ніж використання навіть найпримітивніших елементів практичної діяльності. Сучасний рівень навчального середовища взагалі передбачає достатньо високий відсоток самостійності особистості. Отже, сучасний віртуальний фізичний експеримент здатний навчати.

Розглядаючи віртуальний експеримент з фізики призначений для учнів закладів загальної середньої освіти можна констатувати, що він:

є невід'ємною частиною організації дистанційного навчання, бо стають у нагоді учням, що не можуть з різних причин відвідувати навчальний заклад або з певних причин пропустили навчальні заняття та не мали можливості виконати обов'язкові експериментальні роботи своєчасно.

стає в нагоді за відсутності обладнання необхідного для виконання передбачених програмою експериментів: нажаль, навіть в сучасних умовах є заклади освіти не оснащені в достатній кількості фізичним обладнанням, що значно обмежує результативність свідомого навчання.

дозволяє провести навчальні заняття у кабінетах не пристосованих для проведення занять з фізики: у такий спосіб є можливість отримати додаткове

пояснення учителя безпосередньо при виконанні роботи учнями перед монітором,

розширює можливості проведення дослідів із використанням речовин, що є небезпечними та заборонені для використання у навчальному процесі,

може використовуватися для домашньої попередньої підготовки до виконання реальних лабораторних робіт або робіт фізичного практикуму, передбачених програмою,

виконує роль додаткового домашнього експерименту, що служить для закріплення матеріалу та кращого усвідомлення його практичної значущості,

виступає мотиватором підтримки та розвитку самостійної творчої активності учнів, що постає у формі самостійної домашньої роботи учнів з планування додаткових лабораторних дослідів та подальшого їх моделювання на занятті за допомогою обладнання, що пропонується у віртуальній версії експерименту,

дозволяє на розсуд учителя розширити спектр навчальних лабораторних робіт та робіт фізичного практикуму, що передбачені програмою, і, ти самим, урізноманітнити практичну діяльність учнів.

Це не повний перелік можливостей та переваг використання віртуального експерименту у навчальному процесі. Між тим хотілося б зупинитися на деяких із них докладніше, наприклад, при вивченні розділу «Хвильова оптика» в курсі фізики закладів загальної середньої освіти.

Досвід роботи свідчить про те, що зазначений розділ є достатньо складний для вивчення школярами. Знання про світло для свого практичного застосування вимагають максимально вільного володіння математичним апаратом та здатності використання просторової уяви для моделювання явища. Таке поєднання, нажаль, створює додаткові складнощі для успішного оволодіння знаннями про світло. Тому, експеримент має стати чи не єдиним інтегруючим засобом у вирішенні проблеми, а віртуальний експеримент – розширити можливості для багаторазового повторення та свідомого засвоєння й застосування знань.

Так за допомогою ППЗ "Віртуальна фізична лабораторія Фізика 10-11" (<http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-39182099994C5/list-211469C1327>) для

учнів 11 класів за вимогами програми можуть бути запропоновані такі експериментальні роботи:

1. “Визначити показник заломлення скла”.
2. “Спостереження інтерференції і дифракції світла”.
3. “Визначення довжини світлової хвилі за допомогою дифракційної решітки”.
4. “Спостереження суцільного і лінійчатого спектрів”.

Такий перелік повністю задовольняє мінімальні вимоги програми. Значною перевагою наявності віртуального аналогу передбачених програмою експериментів є їхня максимальна наближеність до реальних лабораторних робіт, хід виконання яких запропонований у підручниках.

Окрім того, з досвіду можна констатувати, що використання у навчальному процесі можливостей віртуальної онлайн лабораторії «OLABS» (<http://amrita.olabs.edu.in/?sub=1&brch=6&sim=246&cnt=2>) дає додаткову можливість, а саме, розширює спектр виконуваних фізичних експериментів роботами, що є поза обов’язковими межами навчальної програми, а саме:

1. Визначення фокусної відстані опуклого дзеркала.
2. Визначення фокусної відстані увігнутого дзеркала.
3. Дослідження роботи спектрометра (Спектрометр – Prism)

Зазначені електронні ресурси дають можливість поряд із виконанням мінімальних вимог навчальної програми з курсу розширити та урізноманітнити його додатковими роботами. Перелік робіт та їх зміст обрано таким чином, щоб на основі елементарних домашніх спостережень зацікавити учнів та підтримати наявну зацікавленість на більш високому рівні дослідження із використанням математичного апарату. Обрані віртуальні лабораторні роботи містять детальне покрокове пояснення ходу їх виконання, що спирається на теоретичний матеріал. Окрім того, пропонується описове порівняння реального експерименту та віртуального аналогу, що сприяє усвідомленню сприйняття учнями запропонованої інформації та значно полегшує підготовку на основі віртуального варіанту роботи до її подальшого виконання із використанням реального обладнання.

Досвід переконує, що підтримувана у будь-який спосіб активність особистості створює умови для свідомого оволодіння знаннями та їх свідомого

застосування. Про це завжди має пам'ятати педагог, бо за Фрідріхом Діствергом: будь-який метод поганий, якщо привчає учня до пасивності, і гарний, якщо пробуджує в ньому самодіяльність.

Література:

1. Горбачева А. В. Дистанционное образование – технология обучения XXI века. / А. В. Горбачева // *Nastoleni moderni vedy – 2007* // *Materialy VI mezinarodni vedecko-prakticka conference “Nastoleni moderni vedy – 2007” (1 – 15 zari 2007 roku) – Dil 4. Pedagogika. Filologicke vedy. Psychologie a sociologie* / Publishing House Education and Science s.r.o – Praha. : 2007. – С. 3 – 5.
2. Дмитренко П. В. Дистанционное образование / П. В. Дмитренко, Ю. А. Пасичник. – К. : НПУ, 1999. – 25 с.
3. Теория и практика дистанционного обучения: учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. заведений / под ред. Е. С. Полат. – М. : Академия, 2004. – 416 с.
4. Ясулайтис В. А. Дистанционное обучение: метод. рекомендации / В. А. Ясулайтис. – К. : МАУП, 2005. – 72 с.

Problematika školení odborníků

Карманова Ж.А., Рабаданова Р.С., Тасмагамбетова А.Б., Шкаренко В.В.

КарГУ им. академика Е.А. Букетова, Казахстан, г. Караганда

Московский государственный университет технологий и управления

имени К.Г. Разумовского, Россия

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ С СИНДРОМОМ ГИПЕРАКТИВНОСТИ И ДЕФИЦИТОМ ВНИМАНИЯ

Каждый ребёнок приходит в этот мир особенным. Мы не можем повлиять на то, каким именно он родится - мы можем только сотрудничать с природой, чтобы позволить этому ребёнку развиваться согласно его потенциалу и его внутренней тайне. И в этом, сложнейшая задача для родителей и всех взрослых, которые отвечают за воспитание ребёнка, - распознать в нём особые задатки, таланты, его внутреннюю программу развития и поддержать ребёнка на его пути в Жизнь.

Особенно нелегка эта задача по отношению к детям, о которых пойдёт речь, - эти дети во многом «другие» и имеют свои особые потребности. Они часто задают трудности и испытания для родителей, учителей и всех, кто живёт рядом с ними. Этих детей называют по-разному - гиперактивными, импульсивными, расторможенными и т.д. Сейчас эксперты остановились на термине «синдром дефицита внимания и гиперактивности».

Синдром дефицита внимания и гиперактивности (СДВГ) - это полиморфный клинический синдром, главным проявления которого является нарушения способности ребёнка контролировать и регулировать своё поведение, что выливается в двигательную гиперактивность, нарушения внимания и импульсивность [1].

Необходимость изучения детей с синдромом дефицита внимания и гиперактивностью (СДВГ) в дошкольном возрасте обусловлена тем, что данный синдром - одна из наиболее частых причин обращения за психологической помощью в детском возрасте.

Целый ряд учёных (И.П. Брызгунов, А.Э. Лицева, Е.В. Касатикова, А.В. Миролубов, Т.Н. Осипенко, Э.Г. Симерницкая, И.А. Скворцов, С.В. Ярыгин и др.) подчеркивают, что ранняя диагностика и коррекция СДВГ должны быть ориентированы именно на дошкольный возраст, когда компенсаторные возможности мозга велики, и ещё есть возможность предотвратить формирование стойких патологических проявлений.

Это мнение разделяют и В.И. Габдракипова, Э.Г. Эйдемиллер, отмечая, что «оптимальный возраст для постановки диагноза СДВГ - 4-5 лет, когда уже можно объективировать наличие расстройства внимания. Чем раньше будет выявлен СДВГ и начнётся его коррекция, тем лучше [2].

Причины развития гиперактивности у ребёнка подразделяются на две категории - негативные факторы воздействия в период вынашивания плода и обстановка, окружающая малыша после рождения.

Провоцируют развитие гиперактивности до рождения ребёнка следующие факторы: патологии во время беременности, родовые травмы и сложные роды, дефицит веса ребёнка при рождении, неправильное питание, проведение родов с помощью кесарева сечения, неправильный образ жизни во время беременности, возраст матери во время беременности моложе 19 или старше 30 лет, а отца - старше 39 лет.

Ко второй категории относятся слишком предвзятое отношение взрослых, конфликтные ситуации, а также легкомысленное отношение родителей к воспитанию ребёнка.

Несмотря на выше перечисленное, гиперактивные дети интеллектуально развиты, о чём говорят результаты многочисленных тестирований, но им необычайно сложно сосредоточиться, организовать собственную работу [3].

Коррекционная работа с детьми с СДВГ должна включать комплекс методов, а именно, быть «мультимодальной», то есть включать в себя как медикаментозную терапию, так и психотерапевтические методы (Ю.С. Шевченко, Л.С. Чутко, R. Barkley и др.).

Основными направлениями являются:

Двигательная активность-лечение детей с СДВГ обязательно должно включать физическую реабилитацию. Систематические занятия гимнастикой способствуют тому, что ребёнок становится более спокойным.

Психолого-педагогическая коррекция - снижение неблагоприятных психосоциальных факторов в окружении ребёнка и создание благоприятных условий для его развития в школе и, прежде всего, дома.

Семейная психотерапия – СДВГ - это заболевание не только ребёнка, но и взрослых, прежде всего матери, которая наиболее часто с ним контактирует. Мать такого ребёнка излишне раздражительна, импульсивна, у неё часто снижено настроение. Частота большой и малой депрессии среди матерей, имеющих гиперактивных детей, встречается в 18 и 20% случаев (по сравнению с 4-6% среди матерей обычных детей).

Поведенческая терапия:

а) изменение поведения взрослого и его отношения к ребёнку (демонстрировать спокойное поведение, избегать слов «нет» и «нельзя», взаимоотношения с ребёнком строить на доверии и взаимопонимании);

б) изменение психологического микроклимата в семье (взрослые должны меньше ссориться, больше времени уделять ребёнку, проводить досуг всей семьёй);

в) изменение окружения (место ребёнка в классе - рядом с учителем, включение минуток активного отдыха в режим урока), регулирование взаимоотношений с одноклассниками).

К медикаментозной терапии прибегают только в случае неэффективности вышеуказанных методик [4].

Рекомендации педагогам по работе с гиперактивными детьми:

1. Введите знаковую систему оценивания. Хорошее поведение вознаграждайте. Не забывайте устно похвалить ребенка, если он успешно справился с заданием или просто хорошо себя ведет.

2. Изменяйте режим занятия — устраивайте минутки релаксации.

3. Работа с гиперактивными детьми должна строиться индивидуально. Оптимальное место ребенка на занятии - рядом с педагогом. Ему должна быть предоставлена возможность быстро обращаться за помощью и поддержкой.

4. Направляйте лишнюю энергию в полезное русло - во время занятий поручите ему раздать тетради, собрать рисунки и т.д.

5. Вводите проблемное обучение, больше давайте творческих заданий и, наоборот, избегайте монотонной деятельности. Рекомендуется частая смена

заданий с небольшим количеством вопросов по принципу: возбуждение - торможение.

6. Давайте задания в соответствии с рабочим темпом и способностями ребенка. Избегайте предъявления завышенных или заниженных требований.

7. Создавайте ситуации успеха, в которых ребенок имел бы возможность проявить свои сильные стороны. Научите его лучше их использовать, чтобы компенсировать нарушенные функции за счет здоровых.

8. Помогайте ребенку адаптироваться, обучайте необходимым социальным нормам и навыкам общения.

Рекомендации родителям гиперактивного ребенка:

В своих отношениях с ребенком придерживайтесь позитивной модели. Старайтесь чаще его хвалить. Если есть необходимость сделать замечание, делайте его сразу и спокойным голосом

Не прибегайте к физическому наказанию. Ваши отношения с ребенком должны основываться на доверии, а не на страхе. Он всегда должен чувствовать вашу помощь и поддержку. Совместно решайте возникающие трудности.

Заведите дневник самоконтроля и отмечайте в нем вместе с ребенком его достижения.

Избегайте завышенных или заниженных требований. Старайтесь ставить перед ребенком задачи, соответствующие его возрасту и способностям.

Никогда не обсуждайте негативные стороны вашего ребенка при нем - кроме агрессии, это ни к чему не приведет.

Поддерживайте дома четкий распорядок дня. Прием пищи, игры, прогулки, отход ко сну должны совершаться в одно и то же время.

Развивайте у него осознанное торможение, учите контролировать себя.

Воспитывайте у ребенка интерес к какому-нибудь занятию. Ему важно ощущать себя умелым и компетентным в какой-либо области.

Не навязывайте ему жестких правил. Ваши указания должны быть указаниями, а не приказами.

Избегайте по возможности большого скопления людей. Пребывание в магазинах, на рынках и т.п. оказывает на ребенка возбуждающее действие [5].

Таким образом, детям дошкольного возраста с синдромом гиперактивности требуется уделять как можно больше внимания, родителям

следует окружить таких малышей заботой и любовью. К сожалению, полностью вылечить гиперактивность не предоставляется возможным, но своевременная помощь позволяет поведение малыша скорректировать в нужную сторону.

Литература:

1. Романчук О.И. Синдром дефицита внимания и гиперактивности у детей / Пер. с укр. - М.: Генезис, 2010. - 336 с.
2. Брызгунов И.П., Касатикова Е.В. Непоседливый ребёнок или Всё о гиперактивных детях. - М.: Психотерапия, 2008. - 208 с.
3. Синдром дефицита внимания с гиперактивностью: Монография / В.М. Чимаров, Е.В. Левитина, О.Р. Ноговицкая. - Тюмень: Вектор Бук, 2005. - 254 с.
4. Синдром дефицита внимания с гиперактивностью у детей: учебное пособие / Романцова Е.Б., Бабцева А.Ф., Молчанова И.Н., Фомина А.Г., Чупак Э.Л., Шанова О.В., Арутюнян К.А., Бойченко Т.Е. – Благовещенск, 2009. – 21 с.
5. Психолого-педагогическое сопровождение гиперактивных дошкольников: учебно-методическое пособие / под ред. О.В. Токарь, Т.Т. Зимаревой, Н.Е. Липай. - М.: Флинта: МПСИ, 2009. - 152 с.

Шимко В. В.

*Миргородський художньо-промисловий коледж імені М.В.Гоголя
Полтавського національного технічного університету Юрія Кондратюка,
Україна.*

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-КЕРАМІСТІВ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ СПЕЦДИСЦИПЛІН В УМОВАХ КОЛЕДЖУ

На даний час в галузі мистецької освіти найбільш виразно відображаються усі найновіші досягнення науки і техніки, але традиційні підходи і методи є також надзвичайно стійкими і в поєднанні з новітніми технологіями створюють надзвичайно цікаві і оригінальні творчі ідеї.

Тому особливу увагу потрібно акцентувати на застосуванні нових підходів у навчанні спеціалістів, що сприятимуть розвитку творчої індивідуальності та виробленню особливого індивідуального художньо-творчого стилю спеціаліста художника-кераміста.

Уважно спостерігаючи за технологією професійної підготовки майбутніх художників-керамістів в процесі викладання спецдисциплін в умовах коледжу, було зроблено висновки щодо особливо ефективних методів навчання, які безпосередньо впливають на якість знань.

Такі методи в тому чи іншому вигляді застосовувались на практиці, але не мали цілеспрямованого характеру і використовувались фрагментарно.

У процесі спостережень було виявлено, що деякі схожі завдання (теми) можна було б об'єднувати в спільні проекти. Тобто, почавши вивчення однієї теми (завдання), продовжити її під час іншої теми (завдання) в межах однієї дисципліни або зробити об'єднання тем з різних дисциплін за їх спільною спорідненістю.

З усього вищевказаного виходить, що проект – це завдання, яке об'єднує кілька схожих тем однієї дисципліни, або кілька споріднених тем з різних дисциплін.

В процесі спостереження було виявлено, що таке об'єднання у проекти полегшує засвоєння завдання студентами, дає більше можливостей для вдосконалення їх професійної майстерності.

Такі проекти могли б бути складеними безпосередньо одним чи кількома викладачами, в ідеалі, вони можуть складатися разом зі студентами. Для кожного студента було б бажаним складання індивідуальних навчальних проектів, в яких би враховувались його творчі задатки, здібності, індивідуальні можливості.

У загальній навчальній програмі є розділи і теми, які можна коригувати з урахуванням індивідуальності та творчих здібностей студента, максимально адаптуючи їх до його можливостей. Тому було б корисно розглянути методи індивідуальних проектів для студентів, які бажають отримати кращі професійні навички зі спеціальних дисциплін.

При уважному вивченні основних методів викладання спеціальних дисциплін в умовах коледжу було виявлено, що ці методи можна умовно поділити на 5 видів:

Метод взаємопов'язаних проектів;

Метод взаємонаступних або взаємодоповнюючих (взаємозамінюючих) проектів;

Метод синхронізації проектів;

Метод паралельних проектів;

Метод творчої імпровізації.

Метод взаємопов'язаних проектів

Перший метод розрахований на взаємозв'язок подібних програмних тем з різних дисциплін, які виконуються одночасно. Так, наприклад, проект однієї вази для квітів може одночасно виконуватись і на уроках «Композиції та проектування» і на уроках з «Професійної майстерності».

Переваги методу взаємопов'язаних проектів: розвиток майстерності студента на високому професійній рівні, розвиток творчої уяви, креативності, розвиток дрібної моторики рук студента, розвиток об'ємно-просторового мислення студента. Встановлюється тісний зв'язок дрібної моторики рук і уяви студента.

Недоліки методу. Головною проблемою методу є проблема зв'язку у часі: часто важко буває пов'язати програми за подібністю тем у часі, тому що одна з програм за навчальним планом може відставати або випереджати іншу за подібними темами.

Метод взаємонаступних або взаємодоповнюючих (взаємозамінюючих) проектів.

Другий метод базується на наступності одного проекту, який виконується спочатку на одній дисципліні і завершується виконання другого (наприклад, в матеріалі) на іншій. Так проект вази для квітів може спочатку бути розроблений на уроці «Композиції і проектування», і після виконання проекту на цій дисципліні його розробка продовжиться на уроках з «Професійної майстерності», де ця ж ваза буде зроблена в матеріалі.

Цей метод має наступні переваги: поетапність, комплексність, логічність, наступність у виконанні деталей, зручність у прив'язці до часу.

Недоліки методу. Тут існує односторонній зв'язок творчої уяви і дрібної моторики рук. Створивши композиційний проект студент безпосередньо наслідує (копіює) його при виконанні роботи в матеріалі.

При цьому методі зникає один із основних шліхів взаємодії між дрібною моторикою рук і творчою уявою, що часто позбавляє студента можливості відчувати матеріал, його пластику в матеріалі, зменшує прояв креативності та імпровізації.

Метод синхронізації проектів.

Метод базується на створенні синхронності на етапах виконання різних проектів. Цей метод ґрунтується на виконанні різних проектів, які мають подібність (схожість). З різних дисциплін виконують схожі за темою проекти, які не об'єднані спільним виконанням, але можуть бути об'єднані за змістом, формою або іншими ознаками. Так наприклад, на уроці з «Композиції і проектування» розробляють тему «Кавовий (чайний) сервіз», де повністю продумується форма, декор, кольорове рішення виробів. А на уроках з «Професійної майстерності» може бути тема: «Розпис чашки», «Розпис тарелі» або розпис столового набору. В такому разі можна зробити синхронізацію і застосувати декор розроблений на уроках з «Композиції і проектування» для

чашки (чи інших предметів), які потрібно розписати на уроці «Професійної майстерності».

Переваги методу: взаємозв'язок теорії і практики, можливість поєднання графічних проектів з роботою в матеріалі.

Недоліки проекту: часто буває важко пов'язати два проекти через їх відмінності (несхожість форми чашки, тарелі та ін.), або через розбіжність в часі. Тут також, як і в попередньому методі існує односторонній зв'язок творчої уяви і дрібної моторики рук.

Метод паралельних проектів.

Цей метод виключає взаємодію різних проектів. З кожної дисципліни виконується окремий проект, який виготовляється незалежно один від одного, ніяк не пересікаючись і не об'єднуючись. При цьому методі на кожній дисципліні вивчаються свої програмні теми без узгодження і повторення тем, які вивчаються на інших спеціальних дисциплінах.

Переваги методу: зручність у часі (непотрібно узгоджувати час виконання з іншими проектами), незалежність від інших проектів. Кожен викладач може на свій розсуд будувати програму виконання того чи іншого проекту з даної дисципліни, не погоджуючи теми з програмами інших спеціальних дисциплін.

Цей метод часто застосовують через його зручність у часі (непотрібно узгоджувати час виконання з іншими проектами) і через незалежність від інших проектів.

Недоліки: слабкий міжпредметний зв'язок; в уяві студента з'являється розрив між етапами виконання проектів (наприклад, проект вази з дисципліни «Композиція і проектування» в уяві студента ніяк не об'єднаний з проектом виконання глечика на дисципліні «Професійна майстерність»; порушення взаємозв'язку творчої уяви студента і дрібної моторики рук.

Метод творчої імпровізації

Цей метод базується на виконанні проекту починаючи з етапу ескізування в матеріалі (глина, пластилін, кераміка і т.д.), наприклад, на уроці з «Професійної майстерності», а потім вже виконанні за ним проектів з інших дисциплін.

Переваги методу: розвиток творчої уяви, креативності, розвиток дрібної моторики рук студента, розвиток об'ємно-просторового мислення студента.

Цей метод дає неоціненний досвід для розробки і виготовлення будь якого проекту з інших дисциплін: і «Композиція та проектування» і «Скульптура» і «Рисунок» і «Живопис» часто потребують виготовлення попередніх ескізів з глини, які в подальшому краще дозволяють зрозуміти форму, фактуру і навіть колірне вирішення предмета.

Недоліки методу: студент часто виконує однотипні форми, боячись імпровізувати, і маючи мало часу на обдумування проекту, іноді ж, навпаки, захоплюючись креативністю, забуває про функціональність. Цей метод гарний для експериментів, розвиває дрібну моторику рук, творчу уяву студента, налагоджує взаємозв'язок дрібної моторики рук і творчої уяви студента, але не має чіткого систематизованого ґрунтового поетапного підходу до виконання предмету в матеріалі.

Визначивши 5 видів методів викладання спеціальних дисциплін, потрібно було провести спостереження, як ці методи застосовуються і які результати вони мають на практиці. Слід зазначити, що як, правило, всі ці методи в процесі викладання спецдисциплін існують в розрізненому або в змішаному вигляді. Тому було обрано теми, які найбільше відповідали даним 5 методам.

Висновки і перспективи.

Таким чином результати експериментальної перевірки технології професійної підготовки майбутніх художників-керамістів в процесі викладання спецдисциплін в умовах коледжу показують, що застосування методу взаємопов'язаних проектів та методу творчої імпровізації виявились більш ефективними ніж методи синхронізації проектів і паралельних проектів. Метод взаємонаступних або взаємодоповнюючих (взаємозамінюючих) проектів є досить ефективним, але поступається методу взаємопов'язаних проектів та методу творчої імпровізації. Застосування проектів у навчальному процесі дало в цілому позитивний результат і це дає можливість зробити висновок, що цю методику можна застосовувати для покращення якості знань та підвищення професійної майстерності майбутніх художників-керамістів.

Утебаев И.С., Сатыбалдинова А.К., Қосыбаева У.А.

Е.А.Бөкетов атындағы ҚарМУ, Қарағанды қ.,

Қазақстан Республикасы

ОРТА МЕКТЕПТЕГІ СЫНЫПТАН ТЫС ЖҰМЫСТАРДЫҢ МАҢЫЗЫ, МАҚСАТЫ ЖӘНЕ СИПАТТАМАЛАРЫ

Жалпы білім беретін орта мектеп оқушылары үшін әр сабақта олардың өзіндік әрекетін белсенді етіп отыру аса маңызды. Сабақта және сабақтан тыс жүргізілетін оқыту түрлерінде, оның ішінде математика пәні бойынша жүргізілетін шаралар мектеп бағдарламасындағы аса маңызды деген пәндердің бірі математиканы игертуге үлкен ықпал етеді. Сондай шаралардың бірі математика пәнінен ұйымдастырылатын сыныптан тыс жұмыстар. Сыныптан тыс жұмыстарды өз мақсатында ұйымдастыра білу пәнді оқытуда оқышының өзіндік әрекетін ұйымдастыр білуге де өз кезегінде жанама әсер етеді.

Сыныптан тыс жүргізілетін жұмыстардың түрлері де көздеген мақсатына қарай былайша бөлінеді:

Математикадан өткізілетін сыныптан тыс жұмыстар жалпы білім беретін мектептерден оқу тәрбие процесінің маңызды құрамдас бөлігі. Оның мақсаты – математика пәні бойынша оқушылардың шығармашылық қабілеттері мен деректерін жан – жақты дамыту, сонымен бірге , бұл жұмыс оқушылардың бос уақыттарын ұтымды ұйымдастыруға, мұғалімнің шығармашылық қызметін шыңдауға жол ашады.

Сыныптан тыс жұмыс оқушы бастамасынан басталып олардың жеке қабілеттіліктерін өтейтіндей бағытта жүргізілуі тиіс.

Сыныптан тыс жұмыс оқушылардың математикаға мақсаты айқындалғаннан кейін, оқушылар ұжымымен жұмыстың түрлері таңдалады.

«Математикадан сыныптан тыс жұмыстар» деп қатысуға еріктілік негізделген және тәрбие сипатында мектепте жүргізілетін оқу – тәрбие жұмыстарын тереңдетіп, сондай- ақ оқушылардың математикалық оқу-тәрбие дәрежесін арттыратын сабақтан тыс уақытта жүргізілетін жұмыстарды түсінеміз.

Сыныптан тыс жұмыстарды жүргізу үшін мұғалімнің білімі терең, жан-жақты дамыған, педагогикалық шеберлігі болуы басты мәселе. Сабақтан тыс уақытта жұмыстарды жүргізу кезінде мұғалім оқушының талап тілегін, қызығатын мәселелерін жан-жақты дамытуға мүмкіндік табылады.

Әдетте сыныптан тыс жұмыстарды төменгі сынып оқушыларымен өткізу жоғарғы сыныптарға қарағанда әлдеқайда күрделі болып келеді. Өйткені, төменгі сынып оқушылары жұмысқа әлі де болса төселіп ысылмаған, дағдыланбаған.

Әсіресе, оқушыларымен өткізілетін ертеңгіліктер мұғалімге зор жауапкершілік жүктейді. Өйткені, мектепте өтетін жұмыстардың бәрі де өзінің білімдік мәні мен оқушылардың көңілді демалуына тигізер пайдасы бірдей болуы тиіс. Мұғалім оқушыларды осы жұмысқа тартудан бастап, ынталандыру, өз ісіне деген сүйіспеншіліктерін ояту секілді тәрбие жұмыстарын жүргізеді. Біздің олай дейтініміз, оқу кезеңі оқушылар үшін міндетті болса, сыныптан тыс жұмыстарға қатынасу оқушылардың талаптарын қанағаттандырған жағдайда ғана олар оған қатысуға ынталы болады.

Сыныптан тыс жұмыстардың тәрбиелік - әлеуметтік және қоршаған ортаға, уақытша балалардың және педагогикалық ұжымның ерекшелігіне, зерделі, әсершіл, заттық шығармашылықты, денсаулықты жақсартатын қызметтердің өзгеше мазмұнына, қарым - қатынас, өзара байланысқа, сондай-ақ, мектептен тыс бірлестіктердің мектеп, жанұялар, балалар мен жастардың қоғамдық ұйымдарымен өзара байланысына сүйенеді.

Сабақтан тыс тәрбие жұмысының ерекшелігі төмендегі аталған міндеттерде көрсетілген:

1. Оқушыда өзіне қатысты жағымды қатынасты қалыптастыру және ондағы өзін-өзі бағалаудың әділдігін қамтамасыз ету. Бұл оқушының одан әрі дара дамуының негізі болады. Себебі, тәжірибе көрсеткендей «қиын оқушыда» өзі туралы жағымсыз көзқарас қалыптасқан. Тәрбие жұмысы барысында мұғалімдер оны не күшейтеді, болмаса өзіне деген жағымды әсерлі өзгертеді. Соған орай дұрыс ұйымдастырылған сабақтан тыс тәрбие жұмысы оқу процесіндегі шектеуді жоюға мүмкіндік береді және оқушының өзі жөнінде жағымды көзқарастың қалыптасуына, өзінің күш-қайратына сенімінің орнауына жағдай туғызады.

2. Оқушыда ынтымақтастық, ұжымдық өзара әрекет ету дағдысын қалыптастыру. Егерде оқушыда өзіне қатысты жағымды көзқарасы бар жағдайда жолдастарымен тіл табысу, олардың пікірін тыңдау, өзара міндеттерін бөлісу, басқа адамдардың мүддесін ескеру, көмектесу біліктілігі қалыптасқан жағдайда, онда толығымен ұжымдық өзара жағынан әрекеттесу дағдысы қалыптасады.

3. Оқушыда әртүрлі көркемөнер әрекеттерінің түрімен тікелей танысу арқылы ондағы қажеттілікті қалыптастыру. Оған қызығушылықты оқушының дара ерекшеліктерін және қажетті біліктілік пен дағды дәрежесін ескеру негізінде қалыптастыру. Басқа сөзбен айтқанда, сабақтан тыс жұмыста бала өзіне пайдалы әрекетпен шұғылдануы тиіс және оны өздік тұрғыдан ұйымдастыра алуы қажет.

4. Оқушының дүниетанымының компоненттері: адамгершілік, эмоциональдық, ерік-жігерін қалыптастыру. Сабақтан тыс жұмыстарында бала адамгершілік түсінік арқылы қоғамдық мораль және мінез-құлық нормаларын меңгереді. Эмоциялық сала шығармашылық әрекетте эстетикалық көзқарас арқылы қалыптасады.

5. Оқушының таным қызығушылығын дамыту. Мұндай міндетте сабақтан тыс жұмыс сабақта және сабақтан, тыс әрекеттің сабақтастығын қамтамасыз етеді. Өйткені сабақтан тыс жұмыс сабақтағы тәрбиемен байланысты, мұндай көзқараста ол оқу процесінің нәтижесін арттыруға бағытталған. Оқушының таным қызығушылығын дамыту бір жағдайда, ол оқыту процесіне жұмыс істесе, екінші жағдайда, балаға тәрбиелік ықпалын күшейтеді.

Жоғарыда аталған міндеттер сабақтан тыс жұмыстардың негізгі бағыттарын анықтайды. Нақтылы іске, сыныпқа мұғалімнің жағдайының ерекшелігіне байланысты олар нақтыланып, өзгертілуі мүмкін.

Демек, тәрбие жүйесінде олардың қызметі ерекше. Олар тәрбие берудің жалпы жүйесінің ажырамас бөлігін құрайды.

Сыныптан тыс тәрбие жұмыстарында оқушылардың еңбек тәрбиесі мәселесіне теориялық -әдістемелік тұрғыда жүргізілген зерттеулерде кездеседі.

Айталық оқушыларды қоғамдық пайдалы жұмыстарға тарту арқылы олардың белсенді ұстанымын тәрбиелеу процесін қарастырады. Мұнда сыныптан тыс жұмыстың мынадай негізгі бағыттарын бөліп көрсетеді:

1. Қоғамдық пайдалы жұмыс: өндірісті еңбекпен әртүрлі нысандарда абаттандыру;

2. Өзіне – өзі қызмет көрсету шаралары. Осы жұмыстардың тәрбиелілік тиімділігі дәйектелді.

А.П.Жильцов ауылдық жердегі оқушылардың жақсы еңбек пен демалысын ұйымдастыру, қоғамдық пайдалы жұмыс әдістері мәселені бірінші болып зерттеу жұмысын жүргізеді.

А.П. Сперанский оқушыларды сыныптан тыс жұмыстарда политехникалық тұрғыдан дайындау міндеттерін қарастырады.

Көптеген зерттеушілер сыныптан тыс жұмыстың тәрбиелік әлеуметтік балалар мен жасөспірімдердің танымдық қызығушылықтарын қанағаттандырып, оларды одан ары қарай дамытудағы мүмкіндіктерін ашуға жұмыстар жүргізген. Айталық, З.А.Барышникова, А.А.Бордай, Н.В.Добрецова, И.И.Кинев К.Н.Травинин, А.С.Хоптяр т.б. балалар мен жасөспірімдердің танымдық қызығушылықтары мен қабілеттерін тәрбиенің тиімділігін арттыру жолдарын қоршаған табиғи, әлеуметтік және мәдени орта мүмкіндіктерін барынша пайдалану жағдайларымен байланыстырып қарастырады.

Бұл айтылғандар жалпы сыныптан тыс жұмыстың оқушының өзіндік әрекетін белсендірудегі орны мен маңызы туралы болса енді нақты математика пәні бойынша жүргізілетін сыныптан тыс жұмыстарға сипаттама берейік.

Математикадан сыныптан тыс оқу.

Алғаш бастап келе жатқан мұғалімдерге (ол математикалық үйірме жүргізе ме, жүргізбей ме одан тәуелсіз) өзінің мектептегі қызметінің бірінші аптасынан бастап оқушыларға жүйелі түрде қалаушыларға арналған есептерді үйге беріп отыруы қажет. Мұндай есептер – оқушылардың математикаға қызығушылығын арттыратын, есептерді шешу қабілетін дамытуға көмектесетін тамаша құрал. Бұл, сірә, жаңа ұстазға үлгерімі жақсы оқушылармен қосымша жұмыс істеуге болатын тиімді форма.

Алғашқыда бір-екі қарапайым айналысатын есептер беруге болады. Мұндай есептерді кейін де ұсынып отыру керек. Ондай есептерді Я. И. Перельманның, Е.И.Игнатъевтің, Б.А.Кордемскийдің кітаптарынан алуға болады. Бұл есептердің өтіліп жатқан тақырыпқа сай болуы тіпті де қажет емес. Бірақ қалаушыларға арналған есептердің негізгі бөлігі жоғарыланған

қиындықтағы нақты есеп болуы қажет. Ондай есептер В.Б.Лидскийдің және т.б, Г.В.Дорофеевтің және т.б. Д.О.Шклярскийдің және т.б. Б.И.Делона және П.С.Исаковтың, В.А.Крачмаптың жинақтарында және басқа да есеп кітаптарында аз емес. Мұғалімге ондай есептерді алдын ала жинақтап, оларды сабақтар бойынша бөліп қою керек. Қалаушылар есептерінің шешімдерін міндетті түрде сабақ үстінде қарастырып, ал сол есептерді шешкен оқушыларды тиісті бағамен бағалау керек.

Қалаушыларға арналған есептер ретінде оқушыларға сабақта қарастырылған теоремалардан басқа (мысалы, Пифагор теоремасы) мектеп курсындағы қандай да бір теореманың дәлелдемесін өз бетінше жүргізуді тапсыруға болады. Алдымен, мұғалім екі аптада бір –екі есеппен шектелуі тиіс. Сонымен қатар, оқушылардың математикаға қызығушылығын арттыратын жеке есептерді де жиі беріп отыру керек. Әрине, бұл есептер (белсенді еместердің тапсырмаларынан басқа) қалаушылардың дамуын, білімін, қызығушылықтары мен сұранымдарына қарап беріледі.

Жеке есеп ретінде келесідей есептер беріледі:

а) белгілі тақырып бойынша есептер циклін шешу (мысалы, алмастыру әдісімен құрылатын есептер);

б) кез келген математикалық кітаптың сұрағына жауап;

в) жеке фигуралардың модельдерін жасау және т.с.с.

Математикалық шығарма жеке тапсырма болып табылады.

Математикадан сыныптан тыс жұмыстың ең маңызды міндеттерінің бірі - оқушылардың математика әдебиеттерін оқуға дағдысы мен әдеттерін арттыру. Ысылмаған (ынтасы жоқ) оқырман үшін математика кітаптарын немесе мақалаларын оқу едәуір қиындыққа әкеледі. Бұл қиындықтар неден тұрады?

Ең алдымен материал мазмұнының қысқа болуы. Мазмұның қысқалығы көбінесе жалпы жағдайды қарастырып кеткенде көрінеді. Алайда тәжірибесі жоқ оқырманның түсінуі үшін ең алдымен бір, екі дербес жағдайын қарастырып кеткен жөн болар еді. Көп жағдайда автор есептің шешімін қалай тапқанын, теореманы қалай дәлелдегенін немесе ол қандай жай жағдайлар мен дербес ойлардан итерілгенін, қандай формулаларды қолданғанын атап кетпейді. Көбінесе болмашы есептерді қарастырмай олардың орнына: «бұл жерден оңай

алуға болады», «көру қиын емес» деген сөздер қолданылады. Ал есептердің шешімін жүзеге асыру оқырмандарға беріледі.

Бұл айтылған математикалық жұмыстың ерекшеліктері әдетте мазмұнның анықтығын тұғызады. Алайда жаңа бастаған оқырман бұл жерден ең алдымен қызықсыздықты көреді. Математикалық жұмысты оқу үшін логикалық ойлауға айқын дағдыны талап етеді. Математикалық мақалалар мен әдебиеттерде барлық пікір қарапайым және элементар ой қортындыларына бөлініп кетпейді; ауызша сөйлеуге тән логикалық пауза да, логикалық екпін де жоқ; көп жағдайда оқырмандарға математика кітаптарында жазылғандарды түсіну қиындығын, бірақ мұғалімнің ауызша түсіндіргенін оңай түсінетінін осы жағдаймен түсіндіруге болады.

Математика кітаптарына ұсыныс көбінесе геометриялық фигуралардың арасындағы байланыстың анықталғанынан көрінеді, бұл байланысты түсіну үшін кеңістікті елестетуін дамығанын талап етеді. Математикалық оқулықтар мен мақалармен жұмыс істеу оны оқып шығудан ғана емес, сондай-ақ мұнда айтылмай кеткендерді қалпына келтіруден тұрады.

Оқушының математикалық әдебиетті оқу кезіндегі аздаған дағдылар сабақ үстінде және үй жұмыстарын (кітаптармен жұмыс істеуде және т.б.) орындау кезде қалыптасады. Мұғалімнің сабақта немесе үйірме жұмыстарында математика оқулықтарына және математика тарихына деген оқушылардың қызығушылығын арттыруға мүмкіншілігі бар. Мысалы: IX сыныпта π санын және дөңгелектің квадратурасы туралы айтқанда, оқытушы оқушыларға көптеген қызық мағлұматты П.И.Перельманның «Қызықты геометрия» немесе Ф.Рудтоның «Дөңгелектің квадратурасы туралы» атты кітаптарынан алуға болатынын айта кетеді. Сонымен қатар оқушыларға ол кітаптың атын айта кетеді. Әр дайым ұсынылған әдебиеттермен танысқысы келетін ең болмағанда бір оқушы табылады.

Берілген тапсырма жауаптарына ұсынылған әдебиеттерді қолданатын оқушыларды жүйелі түрде дамытып отыру керек. Оқушыларға осындай кеңейтулер болатынын ескертіп айту керек. Индивидуалдық тапсырмаларды орындауда оқушыларға ұсынылған әдебиеттер бойынша немесе мақалалар бойынша тарихи мәліметтер мен (мысалы: VIII сыныпта Декарт немесе Виет, IX сыныпта Ньютонның логарифм туралы және т.б.) теоремалардың дәлелдеуін дайындауын ұсыну керек. Егер оқытушы жаңа кітаптар немесе мақалалар

шығуын үнемі бақылап жүрген болса, онда ол өзінің оқушыларына жаңа мәліметтер беруіне мүмкіндіктері бар.

Оқушыларға ұсынылатын математика кітаптары мен мақалаларын байқап беру керек. Егер біз ұсынылған әдебиет оқушыға түсініксіз болып және ол әдебиетке түсініктеме берілмесе, онда келесі жолы оқушы біздің ұсынылған әдебиетке көңіл бөлмейді. Қандай да бір әдебиетті оқуға жай атап кету аздық етеді. Сонымен қатар оқушыға бұл әдебиетті оқуда қандай қиындықтар болатынын және оны қалай жеңе білу керектігін немесе қалай айналып өтіп кетуге болатынын айта кету керек; сонымен қатар қандай (бет, тарау) жерлерге көңіл бөлу керек немесе алғашқы оқудан бастап қандай (бет, тарау) жерлерге көңіл бөлу керек еместігін айтқан жөн; оқушыларға кітапты көрсету керек; кітаптан үзінді айтып (немесе оқып) беру керек; оны қай жерден, қалай алуға болатынын айту керек, кейде алуына көмектесу керек.

Математика оқулықтарына деген қызығушылық пен дағдының артуы математикалық үйірменің құрылуына үлкен ықпалын тигізеді. Үйірме сабақтарында анда-санда жаңа кітаптар туралы хабарлап отыруға болады. Математикамен байланысты әңгіме, очерк және үзінділер оқудан ұжымдық оқу ұйымдастыруға болады. Әрбір үйірменің соңында оқушыларға берілген тапсырма бойынша қолдануға әдебиеттер ұсыну керек.

Математикадан сыныптан тыс оқу үшін әрбір сыныпта әдемі ұйымдастырылған кітаптар мен мақалалар (аннотациялар) тізімі шығу керек. Аннотацияны кітаптарда жазылған қандай да бір тапсырмалардан, қызықты фактілерден және т.б. бастауға болады. Тізімдер мынадай: «Математикадан не оқу керек?», «Сен бұл кітапты оқыдың ба?» және т.б. тақырыптармен араласып кетеді.

Математикалық шығармалар.

Кейбір мұғалімдер өз сыныбының әрбір оқушысына екі-үш тоқсанда математикалық тақырыпқа шығарма жазуды тапсырады. Кейбір мектептерде математикалық шығармаларды үйірме мүшелері ғана жазады және де ең жақсы шығармалар үйірмелердің математикалық журналында жазылады. Өкініштісі, мұндай жұмыстардың орындалуы оқушы өзіне берілген кітаптан тақырыбына қатысты текстерін көшіріп алуымен шектеледі. Яғни, оқушыға берілетін тақырып қосымша түсіндірілмейді, бір ғана әдебиет ұсынылады және т.б.

Көп жағдайда математикалық шығармалар үйірме мүшелеріне тапсырма ретінде беріледі. Қандай да бір зерттеу жүргізілген, кейбір фигуралардың қасиеттері байқалған және өз бетінше математикалық сөйлемдерді дәлелдеген оқушының шығармасы ең құнды және қызықты шығарма болады. Бұрынан белгілі фактілерді өз бетінші ашуға немесе дәлелдеуге мүмкіндік беретін тақыраптарға аса назар аудару керек. мысалы, «Птоломей теоремасы және оның қосымшалары» аты тақырып. Оқытушы тек қана әдебиеттер тізімін жасаумен ғана шектелмей, бұл әдебиеттерді қандай ретпен пайдалану туралы нұсқауды да беру керек. Егер қарастырылатын тақырып берілген әдебиетте толық мағлұматпен бар болса, онда оқушыға барлық әдебиетті ұсынып, біз оның шығармашылық мүмкіндіктерін шектейміз. Кейбір тақырыптар үшін оқушыларға ешбір әдебиеттер тізімі берілмей, тек қажетті нұсқаулар беріледі. Мысалы, «Птоломей теоремасын» ұсынып, теореманың құрылымы мен дәлелдемесінің идеясына қатысты кейбір нұсқаулар беру керек. Дәлелдемесін оқушының өзі жасайды. Оқушы шығарма жазу кезіндегі орындайтын жұмысты алдымен оқытушымен бірігіп талдау керек. Оқытушы оқушыға жұмысты бермес бұрын оның жоспарын алдын ала құру керек.

Оқушы шығармасы үшін бірнеше тақырыптарды мысалға келтірейік: үшбұрыштың кейбір нүктелерінің орналасуына қарап үшбұрыш құру керек; бұрыштары арифметикалық прогрессия құрайтын үшбұрыштың қасиеттері; диагональдары өзара перпендикуляр төртбұрыштың қасиеттері; сырттай сызылған параллелограмм; Стюарт теоремалары және оның қосымшалары; Птоломей теоремасы және оның қосымшалары; үшбұрышқа және төртбұрышқа аналог болатын тетраэдрдың қасиеттері; шеңберге іштей сызылған үшбұрыштың шеңбердегі кейбір сызықтары арқылы құрылуы; дұрыс көпжақтардың симметрия элементтері; жазықтықтағы n нүктелерден бірдей қашықтықта жатқан шеңберлер саны; n нүктелерден бірдей қашықтықта жатқан сфералар саны; сызықты емес теңдеулер шешімін табу үшін қолданылатын жасанды әдістер; шахмат тақтасындағы математикалық есептер (шахмат тақтасын әр түрлі фигуралармен жүргізу; шахмат тақтасына фигураларды әр түрлі орналастыру және т.б.); үш қабырғасы және екі бұрышы арқылы төртбұрыш салу (толық зерттеумен); параллелипедтегі геодезикалық сызықтар (өз бетінше есеп құрастырып және оны шешу, мысалы «өрмекші және шыбын» есебі).

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Жайлауова М.К. Мектептегі оқытудың белсенді әдістері // Білім әлемінде. - 2014. - № 5. - С. 29-31 б.
2. Ахманова Д.М. "Сыныптан тыс жұмыс" пәні бойынша дәрістер курсы: маманд. 5B010900 "Математика", Қарағанды мемлекеттік университеті. - Электрон. текстовые дан. (475Кб). - Қарағанды: 2016. - 5 дәріс.
3. Дүйсембинова Р. Қ. Кәсіби педагогика: оқулық. - Алматы: Полиграфкомбинат, 2012. - 347 б.
4. Темербекова А.А. Методика преподавания математики. Учеб. пособие для студ. вуза

Мукашева А.Б.

*д.пед.н, и.о.профессора кафедры педагогики и
образовательного менеджмента*

ПРОБЛЕМА ВЫБОРА ПРОФЕССИИ В СТАРШИХ КЛАССАХ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Известно, что в мире очень много профессий и многими из этих профессий может овладеть каждый человек. Однако, человек не может в одно время делать несколько дел. Главные факторы, которые влияют на выбор профессии - интерес самого человека, его индивидуальные и психологические особенности.

Профессия – (Professio – официально указанное занятие, специальность, от Profiteor – объявляю своим делом), род трудовой деятельности (занятий) человека, владеющего комплексом специальных теоретических знаний и практических навыков, приобретенных в результате специальной подготовки, опыта работы. По мнению Е.А. Климова, профессиональное самоопределение человека начинается далеко в его детстве, когда в детской игре, ребенок принимает на себя разные профессиональные роли, и проигрывает связанное с ним поведение [1]. Заканчивается профессиональное самоопределение в ранней юности, когда уже необходимо принять решение, которое повлияет на всю дальнейшую жизнь человека. Выбор профессии у молодёжи часто проходит стихийно, что выливается в текучесть кадров на производстве, в неустроенность судеб людей. Этим обуславливается необходимость информирования старшеклассников по вопросам профессионального самоопределения.

Становление планов на будущее составляет важнейшее содержание развития социальной взрослости в подростковом периоде. Существенным показателем социально-психологической зрелости подростка является именно его отношение к своему будущему. Определенность планов многое изменяет в подростке: появляется важнейший стержень личности – определенные цели, задачи, мотивы. В подростковом возрасте детские формы мечты о профессии, сменяются размышлениями о ней с учетом собственных возможностей и обстоятельств жизни, появляется стремление реализовать намерения в

практических действиях. Однако некоторые подростки о будущей профессии размышляют мало.

Многое может стимулировать появление интереса к определенной профессии: учение, люди, книги, телевидение. Подростки интересуются многим, часто ориентируются в нескольких направлениях сразу, посещают различные секции и кружки. Очень часто они переоценивают свои возможности в привлекающей их профессии. Занятия в кружках помогают подростку осознать свои склонности, возможности, недостатки. Проверка себя в деятельности – лучший способ и для осуществления мечты, и для предотвращения разочарований. Нельзя «убивать» мечты подростка, надо помочь ему трезво оценить ситуацию выбора, довести до его сознания мысль, что путь к успеху в любом деле не бывает легким.

В целях правильного выбора профессии необходимо управление данным процессом, которое осуществляется учителем.

Управление выбором профессии – одна из составных частей проблемы научного управления обществом. В более узком плане применительно к проблеме выбора профессии учащимися учителю крайне важно знать объективные и субъективные факторы, составляющие содержание управления. К объективным факторам относятся:

- система объективно действующих закономерностей, условия жизни субъекта, среда, воспитание, экономическое окружение и другие.

К субъективным факторам относятся:

- возможности субъекта, склонности, интересы, способности, намерения, мотивы, характер, темперамент, задатки и другие стороны личности.

Чтобы управление выбором профессии было действительно эффективным, крайне важно разобраться в сущности указанных выше двух слагаемых сторон предмета управления, как предлагают нам Безус Ж.Н., Жукова Ю.П., Кузнецова И.В., Радченко В.В., Совина К.В., Холодилова Ю.К.. Управление выбором профессии немыслимо без знания личности, ее структуры. [2]

Учащиеся 8-9 классов, то есть дети подросткового возраста, согласно Зеер Э.Ф., способны интенсивно размышлять о своем будущем [3]. Одни из них, реализуют свои желания в действительности, вторые примеряют себя в разных

вариантах в будущем. Третьи думают о соответствии своих возможностей требованиям профессии, четвертые – собирают информацию о привлекающей профессии и учебном заведении, где ее получают. Подростки интересуются планами одноклассников, обсуждают сомнения, колебания, они отказываются от прежних мечтаний. Многие склонны поддаваться влиянию авторитетных или более взрослых друзей. Периодически возникают споры и разногласия относительно разных профессий и того, где именно продолжать учение.

Современных подростков необходимо предупредить об ошибках, которые допускаются ими при выборе профессии, например:

Они не могут разобраться, оценить свои способности и мотивы выбора профессии.

У них отсутствует собственное решение при выборе профессии, так как очень часто они это делают, прислушиваясь к советам некомпетентных людей.

Они часто увлекаются только внешней или какой-либо одной стороной профессии.

Наблюдая просто со стороны, переносят отношения к человеку, который является представителем данной профессии, на саму профессию (как обратный эффект этой ошибки: выбравший престижную профессию человек, иногда полагает, что хорошее отношение людей к данной работе автоматически будет перенесено и на него).

Старшеклассники ориентируются сразу на профессии высшей квалификации.

Выбирают профессию по престижности, а не по востребованности на рынке труда.

Пренебрежительно относятся к некоторым важным для общества профессиям.

Мы перечислили самые распространенные ошибки при выборе профессии, для того, чтобы предостеречь старшеклассников. Но это не значит, что, где-то совпадая с их ситуацией, эти ошибки должны восприниматься ими как что-то запрещающее. На самом деле, в жизни все зависит от того, насколько серьезно они сами подходят к выбору профессии. Можно сказать, что сознательным выбор профессии будет лишь в том случае, если он глубоко

мотивирован: человек правильно оценивает свои возможности и знает содержание той деятельности, которую ему предстоит осуществлять.

Необходимо отметить, что существуют определенные условия, которые влияют на выбор профессии. Условия выбора профессии являются разными сторонами (аспектами) обоснованного профессионального плана; в нём учтены интересы, склонности, состояние здоровья, способности выбирающего профессию и потребности общества в кадрах.

Условно, эти составляющие формулы профессий можно обозначить как «хочу», «могу», «надо».

«Хочу» - (интересы и склонности).

Интерес - стремление к познанию какого-либо предмета или явления, желание изучать его.

Склонности - стремление заниматься какой-либо определенной деятельностью. Интересы и склонности могут совпадать и не совпадать друг с другом, могут быть направлены к одному, нескольким, многим видам деятельности.

«Могу» - (способности, состояние здоровья).

Способности - индивидуальные способности человека, обеспечивающие успешность выполнения какой-либо деятельности, легкость усвоения и овладения данной деятельностью, творческие возможности человека.

Кроме интересов, склонностей и способности, состояния здоровья есть еще и третья составляющая, которую мы называем словом «Надо» – это потребности рынка труда. Обществу нужны специалисты разных профессий [4].

Выбирая профессию, нужно согласовывать свой выбор с потребностью общественного производства в необходимых в современном обществе кадрах. Этого нельзя недооценивать, особенно в современном мире, когда появляются новые, ранее неизвестные профессии. Это может здорово помочь в трудоустройстве молодых людей и в их профессиональной деятельности и в будущем карьерном росте.

Таким образом, сочетание этих трех важных аспектов при обдумывании профессионального плана поможет определить оптимальные пути выбора профессии для каждого молодого человека, что крайне важно для сложившихся на сегодняшний день условий рынка труда.

Литература:

1. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальностям: Педагогика и психология, Соц. педагогика, Педагогика. - М.: Academia, 2004. – 301 с.
2. Безус Ж.Н., Жукова Ю.П., Кузнецова И.В., Радченко В.В., Совина К.В., Холодилова Ю.К. Путь к профессии: основы активной позиции на рынке труда: Учебное пособие для учащихся старших классов школ. - Ярославль: Центр «Ресурс», 2003. 152 с.
3. Зеер Э.Ф. Психология профессий. Учебное пособие. – М, 2010
4. Бедарева Т., Грецов А. 100 популярных профессий. Психология успешной карьеры для старшеклассников и студентов. - Спб, 2008.

Fedosova S.A., PhD, professor

Slyamkulova K.M., master

Sarsen Amanzholov East Kazakhstan State University

ACTIVE LEARNING METHODS

Active learning is one of the most powerful areas of modern pedagogical research. The problem of finding methods for enhancing the educational and cognitive activity of students was posed at different times by various authors. Offered a variety of options for its solution: an increase in the amount of information being taught, its compression and acceleration of the reading process; the creation of special psychological and didactic teaching conditions; strengthening control forms in the management of educational and cognitive activity; widespread use of technical equipment.

The term Active Learning Methods (AMO) appeared in the literature in the early 60s of the twentieth century in the system of socio-psychological training. Psychologists use it to characterize a special group of methods. In practice, it turned out that because of the use of a special group of methods, training became so active that the assimilation of large amounts of information occurs in a short time.

Active learning is such a way of conducting educational process, which is aimed at the full activation of the educational and cognitive activity of students through a wide, preferably complex, use of both pedagogical (didactic) and organizational and managerial tools (V. N. Kruglikov, author of Business games and other methods of enhancing cognitive activity").

Scientists have expressed ideas for enhancing learning throughout the entire period of the formation and development of pedagogy long before it was developed into an independent scientific discipline. The founders of the ideas of activation include Ya. A. Komensky, J.-J. Rousseau, I. G. Pestalozzi, G. Hegel, F. Froebel, K. D. Ushinsky and others. The whole history of pedagogy can be viewed as a struggle of two views on the position of the student. The adherents of the first position insisted on the initial passivity of the student, considered him as an object of pedagogical influence, and, in their opinion, only the teacher had to show activity. Proponents of

the second position considered the student an equal participant in the learning process and gave his activities a dominant role in learning.

In the second half of the twentieth century, AMO gained wide popularity and recognition in the system of specialists retraining, and later began to use AMO in the training of specialists of higher education. At last they began to be applied in the general education system.

Thus, the term “Active learning methods” and “Active learning” are far from new. At the present stage of education, AMO complements the traditional methods by means of which the students' positions change from passive-consumer to active-transformative.

Distinctive features of active learning:

- Forced activation of thinking, when the student is forced to be active regardless of his desire.

- A fairly long time of involvement of trainees in the educational process, since their activity should not be short-term or episodic, but largely sustainable and long-term (i.e. during the entire class).

- Independent creative decision-making, increasing the motivation and emotionality of the students.

- The constant interaction of trainees and teachers through direct and inverse relationships, the essence of which is in creating didactic and psychological conditions conducive to the manifestation of the students' intellectual, personal and social activity.

Classification of active learning methods:

It is known that up to 70% of personal qualities are laid in childhood. The teacher needs not only to tell everything and show everything, but also to teach the student to think, to inculcate skills of practical actions in him. This can contribute to active learning methods.

A. M. Smolkin gives the following definition: active learning methods are ways of activating the learning and cognitive activity of students, which encourage them to actively think and practice in the process of mastering the material, when not only the teacher is active, but the students are active.

Today there are various classifications of active learning methods. The AMO includes various forms of organization of training, such as an interactive seminar, training, problem-based training, training in cooperation, project-based training, and

educational games. In other cases, the authors refer to the active methods of learning individual techniques that solve specific problems. It is clear that in either case there is an activation of the educational process. Probably, on this basis, all of the above can be attributed to active forms, methods, methods of training.

Table 1.

Active Learning Methods		
Non-imitative	Imitative	
	Gaming	Non-gaming
Problem lectures Problem seminars Subject discussions Brainstorming (assault, relay) Method of active sociological testing, analysis and control technology Group consultation Pedagogical game exercises Presentation Project activities Heuristic conversation Press conference Independent work with literature	Business games (research, educational) Game design Role-playing game Organizing games Didactic game Game situations Game lessons on machine models (computer business games)	Individual training Group training Imitation exercises Problem solving using TRIZ (the Theory of Invention Tasks Solving) technology Problem situation Collective thinking activity Situational methods (case - technology, analysis of specific situations)

A characteristic feature of classes conducted using non-imitation AMOs is the absence of a model of the process or activity under study. Activation of training is carried out through direct and inverse relations between the teacher and the students.

A distinctive feature of classes conducted using imitation AMOs is the presence of a model of the process under study.

The peculiarity of imitation methods is their division into play and non-play. Methods in which students must play certain roles in their implementation are game

Methods of active learning can be used at various stages of the educational process:

Stage 1 - the primary mastery of knowledge. This may be a problem lecture, heuristic conversation, educational discussion, etc.

Stage 2 - knowledge control (consolidation), such methods as collective mental activity, testing, etc. can be

Stage 3 - the formation of skills, skills based on knowledge and the development of creative abilities, it is possible to use simulated learning, gaming and non-game methods.

The use of certain methods is not an end in itself. Therefore, for a teacher, any classification has practical meaning to the extent that it helps him to make a targeted choice of the appropriate teaching method or a combination of them for solving specific didactic tasks.

It should be noted that the majority of active learning methods have a multifunctional value in the educational process. For example, analysis of a specific situation can be used to solve three didactic tasks: consolidating new knowledge (obtained during the lecture); improving the skills already gained; enhancing the exchange of knowledge and experience.

The educational process with the use of active teaching methods is based on a set of general teaching principles of training and includes its specific principles that are offered by A.A. Balaev, namely:

1. The principle of balance between content and teaching method, taking into account the preparedness of students and the topic of the lesson.

2. The principle of modeling. The model of the educational process is the curriculum. It reflects the goals and objectives, means and methods of training, the procedure and mode of employment, formulates the questions and tasks that students learn during the training, the result.

3. The principle of input control. This principle provides for the preparation of the educational process according to the real level of preparedness of students,

identifying their interests, establishing the presence or need for increased knowledge. Entrance control makes it possible with maximum efficiency to clarify the content of the training course, review the selected teaching methods, determine the nature and scope of individual work of students substantiate the relevance of training and cause a desire to learn.

4. The principle of compliance with the content and methods of learning. In order to effectively achieve a learning goal, a teacher needs to choose those types of learning activities that are most suitable for studying a particular topic or solving a problem

5. The principle of "negative experience." In practice, together with success, mistakes are made, therefore it is necessary to teach a person to avoid mistakes. This task is very relevant. In accordance with this principle, two new teaching elements are introduced into the learning process, built on active learning methods: the study, analysis and evaluation of errors made in specific situations. Students are offered a situation for analysis or a problem task is posed, which is formulated in such a way that when solving it, the student inevitably makes a mistake, the source of which, as a rule, is the lack of necessary experience. Further analysis of the sequence of actions of the student helps to identify the pattern of error and develop tactics for solving the problem. At the same time, the student is convinced of the need for knowledge on this issue, which leads him to a deeper study of the training course.

6. The principle of "from simple to complex." The lesson is planned and organized taking into account the increasing complexity of the educational material and the methods used in its study: individual work on primary sources, collective development of conclusions and generalizations, etc.

7. The principle of continuous updating. One of the sources of students' cognitive activity is the novelty of the educational material, the specific topic and method of conducting the lesson.

8. The principle of organization of collective activities. Often come across the need to solve any problems or decision making in a group, collectively. The challenge is to develop the ability of students to collective action.

9. The principle of diagnosis. This principle involves testing the effectiveness of classes. For example, an analysis of independent work on an educational situation will show whether the topic fits well in the context of the course, whether the method

of conducting classes is chosen correctly, whether students are well-versed in the problems being studied, whether it is possible to change anything for the next lesson, etc.

10. The principle of saving study time. Active learning methods can reduce the time spent on the development of knowledge and the formation of skills. Since the assimilation of knowledge, mastering practical methods of work and the development of skills is carried out simultaneously, in one process of solving problems, analyzing situations or a business game. Whereas usually these two tasks are solved sequentially, the students first acquire knowledge and then develop skills in practical exercises.

Active teaching methods with skillful application allow solving simultaneously three educational and organizational tasks:

- to subordinate the learning process to the control effects of the teacher;
- to ensure active participation in the training work of both trained students and unprepared ones;
- establish continuous monitoring of the process of learning material mastering.

Active learning methods are divided into methods: the beginning of classes, clarification of goals, expectations, fears, presentation of educational material, the organization of independent work, relaxation, summarizing. Each of these methods allows you to effectively solve specific tasks of a particular stage of the lesson.

Classes using active learning methods are interesting not only for students, but also for teachers. However, the unsystematic, ill-conceived use of them does not give good results. Therefore, it is very important to actively develop and introduce in the classroom your own author's playing methods in accordance with the individual characteristics of your association.

Based on the foregoing, we note that already in the early twentieth century, many scientists, teachers and psychologists saw the need to develop new teaching methods to enhance learning activities. This problem remains relevant now. The implementation of the objectives of problem and developmental education is based on active methods that help guide learners to generalize, develop the independence of their thoughts, learn to identify the most important things in the educational material, develop speech and much more. As practice shows, the use of active methods in learning leads to positive results: they allow students to build knowledge, skills and

abilities by involving them in active learning and cognitive activity, the learning information is transferred to the students' personal knowledge.

Table 2.

Traditional activities	Classes with AMO
Lesson - familiarity with the subject, children, teacher.	Game Store. Games for dating, for interpersonal skills, for leadership, for team cohesion, etc.
Lecture. Oral presentation of any topic that develops the mental activity of students.	Presentation of the subject, phenomenon, event, fact. Description, disclosure of the role of the subject, social purpose in human life.
The form of group lessons in the form of discussion of prepared messages and reports under the guidance of a teacher (seminar).	Role-playing game, predetermined by the position of the main characters; situation of choice, self-awareness in the structure of social relations.
Comprehensive public discussion, consideration of a controversial issue, a complex problem - expands knowledge through the exchange of information.	Protecting the project. Correlation of personal interests with public, proposals of new ideas and their solutions.
The conference. Meeting, meeting of representatives of various organizations to discuss and resolve any issues.	Philosophical table. Teamwork on finding a solution to a problem. The game "Question - answer."
The final lesson. Testing to identify knowledge of the material.	The game is a journey. Report of graduates of creative associations, analysis of the past, plans for the future, creating an atmosphere of friendship, mutual understanding.

Table 3.

Active Learning Methods for and against	
For	Against
• AMOs develop communicative skills and abilities, help establish emotional contacts between students, provide an educational task, because they are taught to work in a team. • Interactive removes the nervous load of students, provides an opportunity to change the form of their activities. • The student feels his success, which makes the learning process itself productive. • The atmosphere of mutual support allows not only to receive new knowledge, but also develops cognitive activity. • Everyone is involved in the process of knowledge, they have the opportunity to understand and reflect on what they know and think. • Students learn to think critically, solve complex problems based on an analysis of circumstances and relevant information, make informed decisions, participate in discussions, communicate with other people.	• Even interactive methods are not able to overcome the child's unwillingness to participate in the learning process. • For some children, AMOs appear to be something that destroys their understanding of the learning process, which causes internal discomfort. • For some children, working in a group using AMO is a way to do nothing. • If the teacher does not properly own the interactive methods, then the learning process can turn into anarchy. • A passion for active methods can lead away from the main thing - to gain knowledge on a specific issue.

The effects of AMO for students

Formation and development of universal skills in students:

- the ability to make decisions and the ability to solve problems
- communication skills and qualities,
- the ability to articulate messages and clearly set tasks,
- the ability to listen and take into account different points of view and opinions of other people, leadership skills and qualities,
- increasing interest and motivation to learn from students,
- a change in the positive side of the attitude of students to the teacher and to the educational process.

Thus, the use of active learning methods allows you to ensure the effective organization of the educational process to achieve high interest and involvement of students in the training activities; the formation of personal qualities, moral attitudes, values, corresponding to the expectations and needs of students, parents, society.

References:

1. Smolkin A. M. – Методы активного обучения. М., 1991.
2. Balayev A. A. Активные методы обучения. – М., Профиздат, 1986.
3. Panina G. S., Vavilova L. N. Современные способы активизации обучения: Учеб. Пособие для студ. высш. учеб. заведений /Т. С. Панина, Л. Н. Вавилова; Под ред. Т. С. Паниной. – М.: Издательский центр «Академия», 2006.
4. Lazarev T. V. Образовательные технологии новых стандартов: настольная книга современного педагога. Ч. 1: Технология АМО. Петрозаводск: Verso, 2012

Баюл Т.П.

Дніпровський транспортно-економічний коледж, Україна

БАЛАНС ТА АДЕКВАТНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ НАВЧАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАРКЕТОЛОГІВ

У часи стрімких економічних перетворень на шляху до повноцінних ринкових відносин держава потребує висококваліфікованих фахівців нового покоління. За цих умов особливого значення набувають такі якості випускника ДТРЕК, як професіоналізм, ініціативність, мобільність, підприємливість, відповідальність, вміння аналізувати ситуацію на ринках, здатність до постійної самоосвіти. Це зумовлює посилення вимог до підготовки конкурентоспроможних на ринку праці фахівців з маркетингу та управління. Така тенденція відображає факт посилення пізнавальних та інформаційних засад у сучасному ринковому середовищі, що не «покривається» традиційним поняттям професійної кваліфікації. Адекватним наразі стає поняття компетентності. Одним із важливих завдань модернізації економічної освіти є пошук інноваційних підходів до професійної підготовки маркетологів з метою формування у них професійної компетентності.

Маркетинг охоплює практично всі сфери комерційної діяльності: виробництво, торгівлю, надання послуг, що гарантує випускнику-маркетологу максимальні можливості для професійної реалізації і цікаву роботу. До професійних якостей маркетолога можна зарахувати комунікабельність, ініціативність, уміння творчо виконувати непрості завдання, структурне та аналітичне мислення, уміння дивитися на ринкову ситуацію з різних точок зору – з позиції споживачів, постачальників та конкурентів, організаторські здібності, якості, що забезпечують успішність у професії (зокрема, творче мислення, винахідливість, оптимізм, чесність, принциповість, грамотне, чітке, логічне усне та письмове мовлення, уміння переконувати, доводити свою точку зору, уміння зібрати та проаналізувати первинну та вторинну інформацію). Для забезпечення формування професійної компетентності майбутнього маркетолога, який буде конкурентоздатним на ринку праці, викладачі посилюють взаємодію з роботодавцями, що надають бази практики та робочі місця випускникам ДТРЕК.

Протягом останніх років у ДТРЕК прослідковується процес трансформації навчального процесу від колективного до індивідуального, що полягає у самопізнанні і пошуку істинного власними зусиллями. Більше того, викладач стає наставником для своїх вихованців, а не лише суб'єктом контролю успішності. Сучасні педагогічні технології поєднують використання багатьох взаємопов'язаних підходів, методик та компонентів навчального процесу. У зв'язку з цим, одним з найважливіших завдань викладачів ПК економічних дисциплін є забезпечення збалансованості та доцільності їх використання для даної конкретної дисципліни. В межах класичної навчальної системи (лекція, ПР, семінар та ін.), в умовах обмеженості занять за часом, наявності в групах студентів з різним рівнем здібностей та підготовки, завдання оптимального балансу навчальних технологій стає особливо актуальним.

Викладення лекційного теоретичного матеріалу з дисциплін «Політична економія», «Основи маркетингу», «Підприємницька діяльність», «Гроші та кредит» передбачає суттєве превалювання технологій колективного, групового навчання над індивідуально-орієнтованими технологіями. Основна особливість викладання у даному випадку полягає у гнучкості та адаптованості викладання до умовного «середнього» рівня студентів групи. Разом з тим, доцільно звернення до найбільш «сильної» частини групи з акцентуванням уваги на теоретичних нюансах, прикладних завданнях підвищеної складності. Багаторічний педагогічний досвід дає можливість стверджувати, що кількість студентів, які за результатами екзаменаційної сесії та захисту курсових робіт мали оцінки «добре» та «відмінно» має пряму ефективну відповідність кількості студентів, які у лекційний час вдало вирішували проблемні питання.

Проведення семінарських та практичних робіт з дисциплін «Комерційна діяльність», «Комунікаційна діяльність», «Ринкові дослідження», «Зовнішньоекономічна діяльність» та ін. є сферою застосування більш персоніфікованих навчальних технологій: особистісно-орієнтованих, активних, евристичних, контрольних-коригуючих, тобто неklasичних, інноваційних. Під час таких занять необхідно відмовитись від орієнтації на «середній» рівень групи. Склад завдань має бути багаторівневим за складністю, а критерій оцінювання – диференційованим для кожного рівня. Таким чином, виключається «випадення» з навчального процесу як «слабких», так і більш «сильних» студентів. Ефективність такого підходу базується на методиці, яка наділяє

студента свободою дій у пошуку рішення і дає змогу виявити власні сильні сторони, які допоможуть в майбутньому вирішити більш складні завдання. Індивідуалізм в освітньому процесі дозволяє загартувати маркетолога до важких випробувань, що постануть перед ним в непередбачуваному бізнес-середовищі.

Під час виконання самостійних робіт з професійно-спрямованих дисциплін викладачі ПК пропонують студентам виконати дослідницькі, пошукові, аналітичні роботи, що містять комплекс взаємопов'язаних елементів – курсова робота, звіт, презентація, стаття, доповідь. Найкращий ефект, як демонструє викладацька практика, досягається, якщо така робота завершується публічним захистом. Протягом семестру, студенти презентують власну роботу перед своїми колегами та викладачем, що викликає певну конкуренцію серед одногрупників. Відомо, що конкуренція - це основа розвитку и прямування до кращого. На етапі навчання маркетологи тренуються бути першими серед рівних. Для презентації найбільш цікавих робіт студентів III курсу, їх заохочення та залучення до навчально-дослідницької роботи студентів I-II курсу, проводяться підсумкові конференції. Таким чином забезпечується залучення студентів до активної самостійної роботи з професійно-спрямованих та інтегрованих з ними дисциплін.

Для підготовки спеціалістів з маркетингу важливою є можливість бізнесу впливати на навчальний процес, надаючи рекомендації та проводячи власні тренінги для студентів. Прикладом співпраці викладачів ПК з практикуючими фахівцями стали майстер-класи Анни Гришиної, директора з маркетингу лінії магазинів EVA на тему «Маркетингові інструменти впливу на поведінку споживачів в сучасних умовах» та Віталія Осадчого, директора по маркетингу міжнародної видавничої групи “TransTechPublications” на тему «Міжнародний маркетинг – із сьогодення в майбутнє». Така відкритість системи дозволила студентству познайомитись з вимогами ринку праці та очікуваннями роботодавців від випускників.

Наведені вище, особливості використання ефективних сучасних навчальних технологій, їх не механічне, а збалансоване та адекватне використання у навчанні майбутніх маркетологів, вимагають високої компетенції викладача. Він повинен бути не тільки джерелом нових знань з фахових дисциплін, але й мати достатній обсяг та широту уявлень, знань,

інтересів, володіти питаннями з суміжних дисциплін, сучасним баченням проблем та перспективних теоретичних та практичних завдань своєї дисципліни.

Література:

1. «Модельовання професійної діяльності у викладанні навчальних дисциплін у ВИШах»: монографія / Н.П. Волкова, О.Б. Тарнопольський. – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2013;
2. «Університетська автономія в системі конкурентоспроможного розвитку вищої освіти», Павленко А.Ф., Журнал “Університетська освіта” No 1, 2011;
3. «Інноваційний маркетинг як основний чинник Стратегічного управління ефективністю підприємства та в системі безперервної освіти», Мирон Вачевський, Молодь і ринок No9 (92), 2012;
4. «Формування професійної компетентності майбутніх фахівців на засадах контекстного навчання» Т.П. Поведа // Зб. наук. праць КПНУ ім. Івана Огієнка, 2015, Вип. 21.

Мектепова Л. Е.

*Бейнеу гуманитарлық - экономикалық колледжінің
физика пәні оқытушысы*

Маңғыстау облысы, Бейнеу ауданы, ст.Бейнеу

ГУМАНИТАРЛЫҚ КОЛЛЕДЖДЕРДЕ ФИЗИКА ПӘНІН ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫ БОЙЫНША ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Жаңартылған білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты - білім мазмұнының жаңаруымен қатар, критериалды бағалау жүйесін енгізу және оқытудың әдіс-тәсілдері мен әртүрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді. Негізінен жаңартылған білім жүйесі құзыреттілікке және сапаға бағытталған бағдарлама. Жаңартылған білім берудің маңыздылығы – оқушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын құра отырып, сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тәжірибе жасау, ақпараттық коммуникациялық технологияны қолдану, коммуникативті қарым-қатынасқа түсу, жеке, жұппен, топта жұмыс жасай білу, функционалды сауаттылықты, шығармашылықты қолдана білуді және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті тиімді оқыту әдіс-тәсілдерді (бірлескен оқу, модельдеу, бағалау жүйесі, бағалаудың тиімді стратегиялары) қолдану болып табылады.

Жаңартылған білім беру бағдарламасының ерекшелігі спиральді қағидатпен берілуі. Бағдарлама оқушының төрт тілдік дағдысын: тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылымды жетілдіруге бағытталған. Осы негізгі төрт дағдыны қалыптастыру қажет. Бұл әр дағдының ерекше түсінігі бар. Бағдарлама «Біз пән бойынша не білеміз және білімді қалай меңгереміз?» ұстанымы аясында ұйымдастыруды талап етеді. Пән бойынша білімді меңгеру оқу бөлімдерінде тілдік дағдыларды қалыптастыру бойынша ұйымдастырылған. Оқу бөлімдері жинақталған білім мен түсінік және дағдыларды қалыптастыру мақсаттарын көздейтін бөлімшелерге бөлінген. Оқытудың мақсаттары әр бөлімше ішіндегі сабақтастықты айқындайды. Мұғалім мен оқушыға алдағы қадамдары жөнінде өзара ой бөлісуге, оларды жоспарлау мен бағалауға мүмкіндік береді.

Жаңартылған білім берудің тағы да бір ерекшелігі – оқушылардың Жаңартылған жалпы білім беру бағдарламаларында оқушылардың бойында қалыптастыру қажет келесі құндылықтар мен дағдылар анықталады:

құндылықтар:

- шығармашылық және сын тұрғысынан ойлау;
- қарым-қатынас жасау қабілеті;
- өзгелердің мәдениетіне және көзқарастарына құрметпен қарау;
- жауапкершілік;
- денсаулық, достық және айналадағыларға қамқорлық көрсету;
- өмір бойы оқуға дайын болу.

дағдылар:

- сын тұрғысынан ойлау;
- білімді шығармашылық тұрғыда қолдана білу қабілеті;
- мәселелерді шешу қабілеті;
- ғылыми-зерттеу дағдылары;
- қарым-қатынас дағдылары (тілдік дағдыларды қоса алғанда);
- жеке және топпен жұмыс істей білу қабілеті;
- АКТ саласындағы дағдылар.

Жалпы физика – күрделі пән. Оны жаттап алу мүмкін емес, түсініп оқуды қажет етеді. Егер физика сабағына деген оқушының қызығушылығы болмаса, мұғалім не істеуі керек? Міне, осындай әр түрлі ойлардан кейін бала жүрегіне жол тауып, білімге жетелеу үшін мұғалім оқушыларды қызықтыратындай жаңартылған білім беру бағдарламасы аясындағы әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдануы тиіс. Жаңа педагогикалық технологиялар оқушының жеке тұлға ретінде қалыптасып, шығармашылық ойының дамуында маңызы зор. Жаңа педагогикалық технологияларды меңгеру мұғалімнің зияткерлік, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Егер бұрын мұғалім ақпаратты оқушыға дайын күйінде беріп, ал оқушы тыңдап, мұғалімнің айтқанын қайталап айтып беретін болса, қазіргі кездегі білім беру әдістері мұғалімді оқу іс-әрекетін дұрыс жеткізуге бағыттаушы, нұсқаушы етіп,

оқушыны өз бетімен әрекет етуге бейімдейді. Сол әдістердің бірі – сын тұрғысынан ойлау.

Сабақты сыни тұрғысынан ойлау– сынау емес, шындалған ойлау. Бұл бағдарлама бірнеше стратегиямен жұмыс жүргізу арқылы жүзеге асырылады.

Қазіргі қолданып жүрген сын тұрғысынан ойлауды дамыту жобасын пән ерекшелігіне қарай қолдана білу – оқыту мақсатына жетудің бірден-бір жолы. Мақсатқа жету оқушылардың өзі арқылы жүзеге асады. Мұғалім - ұйымдастырушы, бағыт беруші, сыныпта шешім жасаушы және үкім кесуші мұғалім емес, оқушы екендігі туралы пікір қалыптастырады, яғни оқушы-басты тұлғаға айналады, «оқушы оқу әрекеті-мұғалім» жүйесі қажет болады. Бұдан мұғалім рөлі төмендемейді, тіпті 2-3 есе жоғарылайды, енді ол білімді беруші ғана емес, танымдық іс-әрекеттерді әр балаға лайықтап ұйымдастырушы, баланың қабілет көзін ашушы тұлға.

Сын тұрғысынан ойлау технологиясы оқушы мен мұғалім арасында өте жақсы ынтымақтастықтың орнауына да жағдай туғызады. Оқушының даму психологиясын, әр оқушының сабаққа қатысуын, ынтасын бақылап, бағалауға мүмкіндік береді.

Физика пәні бойынша оқушылар арасында кері байланыс орнатудың тиімділігі – оқушыны өз-өзіне есеп беруге баулиды; оқушының қажеттілігін біле аламыз; оқушының өзіндік көзқарасы қалыптасады; білім беру барысының сапасын жақсартуға болады және оқушының сыни көзқарасы қалыптасады, өз-өзіне баға бере алады. Мұғалімдер үшін тиімді жағы: оқытудағы кемшін тұстарын анықтайды; келесі сабақтың жоспарына өзгерістер енгізуге, түзетуге, яғни оқытудың тиімді әдіс-тәсілдерін таңдауға мүмкіндік және уақытты үнемді пайдалануға мүмкіндіктер береді.

Бекбаева М.Т.

м. п. н., ст.преподаватель кафедры педагогики и методики начального образования

Казахский национальный педагогический университет

г. Алматы, Республика Казахстан

E-mail: bekbaeva.m @ inbox.ru

Роменских Ирина

Студентка 2 курса специальности Педагогика и методика начального обучения

ГЕНДЕРНОЕ ВОСПИТАНИЕ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Abstract: This single-shouldered article addresses the problems of the microclimate of gender education in younger schoolchildren.

Keywords: gender, widespread gender education, individual, emotional

Сейчас многие специалисты из разных областей занимаются изучением данного вида воспитания. В научной литературе констатируются различия между мальчиками и девочками в темпах и качестве интеллектуального развития, эмоциональной реактивности, мотивации деятельности и оценки достижений, в поведении. Специальные исследования направлены на выявление природы этих различий, которые, по мнению тех или иных авторов, являются отражением либо универсально-биологических, либо биосоциальных закономерностей [1].

Гендер (англ. gender, от лат. genus «род»)- это социальный пол, определяющий поведение человека в обществе и то, как это поведение воспринимается. Это то полоролевое поведение, которое определяет отношение с другими людьми: друзьями, коллегами, одноклассниками, родителями, случайными прохожими и т. д.[2].

Половая принадлежность ребенка – важный фактор, от которого зависит его развитие и социальное поведение.

Каждый индивид развивается как представитель конкретного пола. Появившись на свет девочкой или мальчиком, ребенок в процессе социализации усваивает комплекс норм, правил, моделей поведения, которые приближают его к принятым в данном обществе образцам женского или мужского, способствуют формированию соответствующих качеств личности. Таким образом, ребенок приобретает гендерные характеристики. Гендерное воспитание – это формирование у детей понимания об их половой принадлежности, а также об обычных моделях поведения женщин и мужчин.

На данный момент в мире происходит не понимание социальной роли мужчины и женщины. Все грани мужского и женского поведения начинают стираться. Мальчики не пытаются постоять за себя, слабы физически, не выносливы и эмоционально не устойчивы. А девочки лишены нежности, чуткости, терпения и не умеют мирно разрешать конфликты [3].

Вы можете спросить откуда такое поведение берется у детей?

Мы с вами живём в обществе, нас окружают люди. И ребёнок который так же находится в нём начинать осознавать правильность поведения в той или иной ситуации. Так же большую роль в гендерном воспитании играет семья. Если в семье у ребёнка кто-то из родителей утратил способность играть правильную роль, то он ассоциирует свой пол-вот с таким искажённым поведением.

Поэтому педагогу не мало важно знать и понимать сущность гендерного воспитания. Ведь в научной литературе констатируются следующие различия между мальчиками и девочками:

- в основе различия познавательных стратегий и путей формирования познавательных функций, темпов, способов переработки и усвоения информации;

- организации внимания;

- в формах активации эмоций;

- в мотивации деятельности и оценки достижений;

- в поведении.

У мальчиков и девочек мозг развивается в разном темпе, в разной последовательности и в разные сроки.

У девочек раньше, чем у мальчиков, формируются области левого полушария, ответственные за речь, рационально-логическое мышление.

У мальчиков логическое левое полушарие медленнее развивается и как бы немножечко отстает. Вследствие этого, у мальчиков до определенного возраста доминирует образно-чувственная сфера.

Различия в умственной деятельности девочек и мальчиков.

Девочки:

- быстрее схватывают новый материал;
- легче усваивают алгоритмы и правила;
- любят задания на повторение;
- чаще используют ближнее зрение;
- воспринимают все более детализировано, мыслят конкретнее;
- лучше обучаются последовательно -“от простого к сложному”;
- новую информацию анализируют с помощью левого полушария.

Игры девочек чаще опираются на ближнее зрение: девочки раскладывают перед собой свои богатства- куклы, тряпочки, бусинки, пуговички – и играют на ограниченном пространстве, им достаточно маленького уголка .

Мальчики:

- труднее выполняют сложные(многоэтапные) поручения взрослых;
- им важно понять принцип, смысл задания и труднее воспринимать объяснения “от простого к сложному”;
- лучше выполняют задания на сообразительность;
- не терпят однообразия;
- лучше выполняют задания при ярком свете;
- новую информацию анализируют с помощью правого полушария (пространственного, интуитивного, эмоционально-образного).

Игры мальчиков чаще опираются на дальнее зрение: мальчики бегают друг за другом, бросают предметы и стреляют в цель, используя при этом все окружающее их пространство. Мальчикам для их полноценного психического развития вообще требуется большее пространство, чем девочкам. Если горизонтальной плоскости им мало, они осваивают вертикальную плоскость: залезают на шкафы, бегают по спинкам диванов, висят на наличниках дверей. Освоенное пространство по-разному отражается в рисунках детей. Мальчики,

рисунки окрестности своего дома, показывают больше дворов, площадей, улиц, домов, чем девочки [4,5,6].

Особенности эмоциональной сферы мальчиков и девочек.

Мальчики кратковременно, но ярко и избирательно реагируют на эмоциональный фактор, а у девочек в ситуации деятельности, вызывающей эмоции, резко нарастает общая активность, повышается эмоциональный тонус коры мозга. Мозг девочек как бы готовится к ответу на любую неприятность, поддерживает в состоянии готовности все структуры мозга, чтобы в любую секунду отреагировать на воздействие, пришедшее с любой стороны. Видимо, этим и достигается максимальная ориентированность женского организма на выживаемость. Мужчины же обычно быстро снимают эмоциональное напряжение и вместо переживаний переключаются на продуктивную деятельность.

Общей целью воспитания является создание условий для самоактуализации в разнообразных видах деятельности: интеллектуальной, ценностно-ориентировочной, трудовой, общественной, художественной, физкультурно-спортивной, в свободном общении. Жизнь классного коллектива должна быть насыщенной и разнообразной: тематические классные часы, интеллектуальные игры и недели школьной науки, походы и экскурсии, вечера встречи и акции милосердия, спортивные состязания и эстафеты, посещение театров и музеев, выставки собственных работ и творческие вечера, лагеря отдыха, прогулки на природу и чаепития. Да много ещё чего есть увлекательного для школьников-малышей.

Другой аспект деятельности педагога начальных классов в решении задач поло ролевого воспитания – это формирование адекватного отношения девочки мальчиков к противоположному полу.

Истинные мужественность и женственность воспитываются. Более того, их формирование не побочная, а важнейшая задача воспитания. Ее решение – необходимое условие счастья детей в будущем. Педагогическая грамотность родителей проявляется в том, насколько им удастся воплотить в дочери идеал женственности, а в сыне мужественности. Порой они делают это неосознанно или в силу традиций. Пример родителей, их поведение, внешние и внутренние качества, нравственные взаимоотношения между членами семьи являются самым действенным средством поло ролевого воспитания.

Исходя из вышесказанного можно сказать, что учитель начальных классов должен владеть данной информацией и использовать ее в своей деятельности. Освещать родителей по данной теме. Ведь не каждый взрослый правильно осведомлён и из-за этого может пострадать социальная роль ребенка. Гендерное развитие следует проводить целенаправленно и участвовать в нём должны педагоги, психологи и родители. Важно подсказать, показать и помочь находить красивое в жизни, в том числе – в человеке противоположного пола. Поэтому как образовательный, так и воспитательный процесс должен строиться с учетом всех перечисленных особенностей, с ориентацией на обе гендерные подгруппы. Все это, очевидно, должен знать и учитывать каждый педагог при организации своих занятий, воспитательной работы.

Использованная литература:

1. Основы гендерных исследований. Хрестоматия.-М.,2001
2. Введение в гендерные исследования. Ч.1-2-Харьков-Спб,2001
3. Воронина О.А., Клименкова Т.А. Гендер и культура.-М.,1992
4. Берн Ш. Гендерная психология. – СПб.:Прайм-Еврознак, 2002.
5. Бужигеева. М.Ю. "Гендерные особенности детей на начальном этапе обучения" Педагогика. №8. 2002
6. Еремеева В.Д., Хризман Т.П. Мальчики и девочки – два разных мира нейропсихологи/ – учителям, воспитателям, школьным психологам. – М.: ЛИНКА_ПРЕСС, 1998.

Қайырғазина М.Қ.

*Абай атындағы ҚазҰПУ, Алматы қ., Қазақстан
2-курс магистранты*

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СӨЙЛЕУ ӘРЕКЕТІН ДЕРЕККӨЗДЕРМЕН ЖҰМЫС АРҚЫЛЫ БЕЛСЕНДІ ЕТУ МҮМКІНДІКТЕРІ

Бүгінгі күннің талабы жас ұрпақтың тілді қарым-қатынас құралы ретінде жете меңгеруін қажет етіп отыр. Өткір сөзбен ойын өрнектеп жеткізе алмаса, қай жерде де ойдағыдай табысқа жету қиындық келтірер еді. Сондықтан да шәкірттің сөйлеу әрекетін белсенді ету коммуникативтік құзыреттілігін дамытудың басты шарты болып табылады.

Еліміздегі жаңа білім беру реформасына сәйкес заман талабымен білім мазмұны жаңартылды. Оқушыны білім беру үдерісінің нысаны ғана емес, сол үдеріске қатысушы маңызды субъектісі деп. санап, оның ана тілін де терең ойлай алуымен шебер сөйлеуін, сауатты жазу тілін дамытып, оқу барысында алған білімі мен игерген машық-дағдыларын өмірдің қажетті жағдаяттарына сай әрі дұрыс қолдана алатын дәрежеге жеткізу – қазіргі білім беру парадигмасының басты ерекшелігі.

Білім беру жүйесіндегі жаңа бағыт оқудың нәтижесін алдын-ала болжап және сол арқылы оқушылардың өзін-өзі дамытуға қатысуын мүмкін етеді. Білім беру жүйесінің ең маңызды да күрделі сатысы – бастауышта оқыту үдерісі. Бастауыш білім берудің мемлекеттік стандартында көрсетілген негізгі міндеттердің қатарында оқушылардың ақпарат іздеу, талдау және түсіндіру дағдыларын жас мүмкіншіліктеріне қарай дамыту міндеті алынып отыр, мұнда «кең ауқымды дағдылар мектептен «шығу» кезіндегі нәтижелер ретінде оқушыларға жалпыадами және этномәдени құндылықтарды үйлесімді біріктіруге, кез-келген өмір жағдаятында функционалдық сауаттылық пен бәсекеге қабілеттілікті көрсетуге, сонымен қатар оқу мен өмірлік сипаттағы мәселелерді шешуге мүмкіндік береді»[1] делінген.

Оның «Тіл мен әдебиет» білім беру саласында жаңартылған білім беру идеяларын жүзеге асыру аясында күтілетін оқу нәтижелеріне қойылатын талаптар айқын түрде тұжырымдалған - бұл сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін дамыту (тыңдалым, айтылым, оқылым және жазылым). Осыған сәйкес қазір бастауыш мектептерде тілдік білім берудің практикалық және тәрбиелік бағытын, кіші мектеп оқушыларының сөйлеу әрекетін жетілдіру іске асырылуда. Тілді бірден, біржола меңгеру мүмкін емес, ол үнемі өзгеріп отырады. Тілдік бірлікті бірнеше ықтимал түрден таңдау қажеттілігі тілді таңдау ұстанымдары арқылы реттеледі. Сондықтан оқушылар анықтамалық әдебиеттермен, лингвистикалық сөздіктермен жұмыс істеуі қажет. Бұл дереккөздер оқушылардың нақты ақпарат алуына және қолдануына ыңғайлы, оларға лексикалық бірліктер туралы дәл, ғылыми-сенімді ақпаратты тез және оңай алуға мүмкіндік береді. Оқушылардың өзіндік ізденісіне, өз бетінше білім алуына мән берілген жаңа білім беру стандартының «Тіл мен әдебиет» білім беру саласында бастауыш мектептің 4-сыныбын бітіргенде «оқушы түрлі дерек көздерінен қалай ақпарат табуды біледі»- деп, күтілетін оқыту нәтижелерінде атап көрсетеді [1,9]. Бұл өз кезегінде бастауыш мектептегі тіл сабақтарында оқушылардың әртүрлі анықтамалық-энциклопедиялық дереккөздермен (сөздіктер, анықтамалықтар, энциклопедиялар) жұмыс істеуіне жағдай жасауды талап етеді.

«Қазақ тілі» пәнінің бағдарламасында оқылым дағдысы бойынша түрлі дереккөздерден қажетті ақпаратты алу бөлімшесінде «иллюстрациялық материалдар, анықтамалықтар, сөздік, энциклопедиялардан берілген сұраққа жауап болатын ақпаратты табу» оқу мақсаты беріліп және ол әр сынып бойынша күрделеніп отырады [2]. Бағдарламаға сәйкес жасалған жаңа оқу-әдістемелік кешен оқушылардың білімді белсенді, өз бетінше игеру формаларына және түрлі ақпараттармен жұмыс істеуіне негізделген. Жаңартылған білім мазмұны бойынша дайындалған оқулықтардағы тапсырмалар мен жаттығулар механикалық есте сақтаудан нұсқауларды орындауға қарай, негізгі бағыты ақпаратты табуға, жаңа нысандар мен үдерістерді модельдеуге, ережелерді түсіну және қорытып шығаруға, алдына әр түрлі міндеттерді қойып, өз бетінше жоспарлауға және өз әрекетін реттеуге жетелейді.

Сөздік және анықтамалық әдебиеттерді пайдалану мүмкіндігі оқушыларға тіл туралы өз білімдерін толықтыруға, қарым-қатынаста лексикалық

қиындықтарды еңсеруге мүмкіндік береді. Ол оқушылардың сөйлеу әрекетін белсенді етеді.

Сөйлеу – әрекет, адамның әрекеті, яғни қарым-қатынас жасау үшін, ойын, білімін, сезімін екінші біреуге жеткізу үшін тілді қолдану болып табылады [3,15].

Оқушының сөйлеу әрекетін қалыптастыратын тілдік дағдыларға мыналар жатады: тыңдалым, айтылым, жазылым, оқылым.

Сөйлеу әрекетінің үш түрін – тыңдалым, айтылым – сөйлеудің ауызша түріне, екі түрін – оқылым мен жазылымды – жазу түріне жатқызады. Ауызша тілдесу кезінде есту арқылы қабылданса, жазбаша тілдесу кезіндегі ақпарат көру арқылы қабылданады. Сондықтан жазбаша тілдесу көру арқылы қабылданып, түсіну дағдысын талап етсе, ауызша тілдесу тыңдай отырып, қабылдап, түсініп, жауап беру дағдысын талап етеді[4].

Дереккөздерді ұтымды пайдалану мәселесін зерттегенде, біз дереккөздермен жұмыс істеу бұл дереккөздегі мәтіннен нақты ақпаратты алу, оқылым нәтижесінде түсіну деген тұжырымға келеміз. Осыған байланысты түрлі лингвистикалық анықтамалықтарды оқу сөйлеу әрекеті түрлерінің бірі ретінде қарастырылады.

Оқылым- ең күрделі психологиялық және зияткерлік үдеріс. Оқушы дереккөздердегі ақпараттарды оқи отырып, тілдік құралдардан хабардар болады және оны тілдік қарым-қатынаста керегіне жаратады. Мәселен, оқушылар оқулықтағы мәтіндердегі түрлі таныс емес сөздермен, сөз тіркестерімен және тұрақты сөз тіркестерімен кездеседі. Балаларға осы сөздер мен тұрақты сөз тіркестерін белсенді сөздік қорына қосып, сөйлеу кезінде сөз мағыналарын орынды қолдануға үйретуде мұғалім оқушылардың лингвистикалық сөздіктерді пайдалануына көңіл бөлгені жөн. Оқылым әрекеті арқылы дереккөздерден көңілге түйгенін жинақтайды, сұрыптайды, тұжырымдайды. Мұның өзі уақыт өте келе сарапқа түсіп, өмірде, ғылым мен техникада жаңа ізденістердің шығуына жол ашады. Адамның қоғамдағы рөлі артады, коммуникация үдерісі дамиды.

Айтылым әрекетіне қатысты ең маңызды мәселе– сөзді дұрыс айта білудің заңдылықтарын және қалыптасқан нормаларын меңгеру[4]. Оқушының орфоэпиялық сөздіктерді пайдалануы оның айтылым дағдысын жетілдіруіне мүмкіндік береді.

Дереккөздерді пайдалана отырып, балалардың өздері ашатын нысанның қасиеттерін, сондай-ақ осы ашылудың әдістерін материалдандыру түріретінде жазылым әрекеті іске асады. Бұл жинақтаудың ерекше формасы бола отырып, оқушыларда өз іс-әрекеттеріне рефлексия қалыптастыру үшін материалұсынады.

Сонымен қатар оқушылартүрлі дерек көздерінен ақпарат іздестіруде интернет ресурстарын да пайдаланады, жазбаша деректермен қатар аудио және видео жазбаларды тыңдау олардың тыңдалым әрекетін белсендендіреді.

Қорыта келгенде, оқушытүрлі дереккөздерінен ақпарат іздеп, талдап, түсіндірудесөйлеу әрекетініңбелсенділігі артатынын байқадық.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты.- Астана, 2014.
- 2.Қазақ тілі. Орта білім беру мазмұнын жаңарту аясында бастауыш мектепке (2-4 сыныптар) арналған оқу бағдарламасы. – Астана, 2016.
3. Рахметова С.Р. Бастауыш сыныптарда қазақ тілін оқыту әдістемесінің негіздері. –Алматы, 2011.-223 б.
4. Оразбаева Ф. Тілдік қатынас пен қатысым әдісінің ғылыми-теориялық негіздері. п.ғ.д....дисс. – Алматы, 1996. -417 б.

**Бельгибаева Г.К. п.ғ.к., Иманбеков М.М. фс.ғ.к., Бухаршина А.С.,
магистрант, Әбдірәсіл Г. Б. студент**

*Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, Қазақстан
Қарағанды қаласы*

ҰЛЫ ДАЛА ТАРИХЫ МЕН МӘДЕНИЕТІ, ҰЛТТЫҚ ТІРШІЛІГІ МЕН ДӘСТҮРЛЕРІ

Қазақстан үкіметі қабылдаған «Білім туралы» Заңның «Білім жүйесі» аталатын екінші бөлімінде «білім беру жүйесінің басты міндеттері: Қазақстан Республикасына шын берілген, адал патриот азамат даярлау... олар мемлекеттік белгілердің мәні мен маңызын терең түсінген, халықтық дәстүрлерді қастерлейтін... халықтар достығының негізінде тәрбиеленген, халық, отан, отбасы алдындағы жеке бастың міндеттері мен құқықтарын сезінген... Қазақстанда тіршілік етуші қазақ халқы мен басқа да халықтардың тілін, тарихын, салт-дәстүрі мен әдет-ғұрыптарын қадір тұтып игеруге пейілді азамат болуы керек» делінген [1].

Сан ғасырларды кері шегіндірген, тарихы тереңде жатқан қазақ халқының мәдени мұрасы, таным-тіршілігі, дәстүр-мұрағаты ұрпаққа қазына. Жолсызбен жол кешіп, тар бағыт пен тайғақ ғұмырдың куәсі болған еліміздің ертеңі қараңғы шақта, тарих тоғысында түрлі мағызды шешімдер мен ел болашағының бағыты үшін қаншама қан кешулердің болғанын білеміз. Ақ найзаның ұшымен қорғалған ақ ордамыздың тамыры тереңге бойлап, тәуелсіздігі нық бекіді, бүгінде. Ендігі жастарға қойылар талап, қой үстінде бозторғай жұмыртқалайтын заманда өмір сүріп жатып ел тарихын білу, өткенімен таныс болу, дәстүрін дәріптеу, мұрағатын жандандыру. Бұл жастарға артылған талап деп түсінеміз. Міржақып атамыздай «Қалғанша жарты қаңқам мен сенікі, Пайдалан шаруаңа жараса, Алаш» [2] деп жүрген әр азамат ұлттың «ұлысы» атануға міндетті.

Бұқара халықтың дәстүрінен сыр шертетін қазақы ойындардың түр-түсін ажырата алу, үлкен жауаптылықты талап етеді және екінің бірі бұған келгенде кем-ауыз, қысқа-тіл болып қалатыны бар.

Асық ойындары. Асық ойындарына қой, арқардың асықтары жарайды. Бізге беймәлім асық ойындарын талдасақ.

Оңқаны асығы көп бозбалалар ойнайды. Ойнаушылар арасы 20 қадам екі көн сызып, дәл ортасындағы сызыққа әрбір ойыншы өз асықтарын тігеді. Тігілген асықтардың ортасына бір асықты мұртынан оңқа тұрғызады. Егер кімде-кім оңқаға тигізсе бүкіл асық жеңімпаздың қалтасында кетеді.

Хан. Әрбір ойыншы бестен оннан асық тігеді. Асық арасындағы ең ерекшесі «хан» деп аталады[3]. Ойынның шарты бойынша, «ханмен» асықты атқан кезде басқа асықтарды қозғамау керек. Сөйтіп, ойынның шартын бұзғанша не болмаса «ханмен» ататын асық қалмай қалғанша атып, асығын ала береді.

«Кетсін бір» асық ойынында ойыншылар саны екіден аспау керек. Бірінші ойыншы асықты шамасы келген жерге дейін лақтырады. Ол табан өлшемі арқылы өлшенеді. Кімнің асығы алысқа ұшқан болса сол жеңімпаз атанады.

«Атбақыл» ойынында тек сыйырдың асығы болуы керек. Ойыншы қарсыласының сақасын алысқа атады. Кімдікі алыс болса, ойын басталған жерден бастап жеңілуші жеңімпазды арқалап жүруге міндетті.

Бірі білсе, бірі білмек түгіл жетесіне жете алмайтын ойындардың сапында «Тауқырайдан» атты ойын бар. Ойнаушылар бірінің қолы бірінің басына жетерліктей мөлшерде дөңгеленіп отырады. Ойын бастаушыдан басқасы жалаң бас болуы керек. Ойын бастаушы:

- Тауқырайдан-тауқырайдан,- деп қайталап айта түседі де, өз басындағы тақияны оң жағындағы көршісінің басына кигізе қояды. Көрші де сол сөзді қайталап, оң жақ көршісіне кигізеді. Осылай жалғасып кете береді. Бір мезетте ойын бастаушы көзін жұмып отырады да:

-Тау-тау,- деп, басын өзі қолымен баса қояды. Тақия кімнің басында қалса, соған айып салынады.

Қимақ. Бұл ойында жіп керіп, сол керілген жіпке әр түрлі ұзындықта сан алуан заттар байлап қояды. Ойын шарты бойынша: бір адамның көзін байлап, ойын бастаушы оның қолына қайшы ұстатып, осы заттан «бар да қалағаныңды қиып ал», - дейді. Ол адам қиған затын алады. Егер бірінші ретте қия алмаса, екінші мәрте әрекеттенуіне болмайды.

«Шұқыма» ойынында әр ойыншының қолдарында таяқтары көп болуы керек. Жерді белгілейтін ойыншылар білінер-білінбестей етіп жерді шұқып қана белгі салып кетеді. Содан шұқыған белгіні қай топ бұрын тапса, сол топтың ойыншылары ұтқан болып есептелінеді.

«Жаяу тартыс» ойыныда халықтың қорында шаң басқан ойын үлгілерінің бірі. Бұл ойынға бойы жағынан шамалас кез келген ойыншы қатыса алады. Екі ойыншы бір-біріне арқасын тіреп, түзу сызықтың екі жағына тұрады. Екі ұшы байланған арқанды түйінін ортасына келтіріп, екі ойыншы да иық арқылы қолтықтың астынан өткізіп алады.

Бір...Екі...Үш! «Үш» деген кезде екі ойыншы да теңдей арқанды өз жағына тартады. Қарсыласын сызықтан асырғанша тарта алған ойыншы жеңеді [4].

Елдің тұрмысын толықтырар болсам, қазақ халқының да көшпелі өмір кезеңдеріне орайлас туған календары болған, бірақ бұлар қағаз бетіне түсіп, зерттелмей келеді. Осы тұста М. Исқақовтың «Халық календары» атты кітабының мәні зор.

Қазақ календарының әу баста халқымыздың мал бағу кәсібі мен диқаншылық өміріне байланысты туғанын көреміз. Әсіресе, жыл мерзімдерін белгілеу мен ауа-райының болашағын болжау қоғам тіршілігіне тікелей қатысты болды. Соған сәйкес күзем қырку, шүйгін жайылым тауып, малды жұттан аман алып шығу тәрізді өмірлік мәселелерді шешу аса қажет еді.

Аспан әлемін де талдай білген қазақ «Жеті қарақшыны таныған жеті қараңғы түнде де адаспайды» - дейді. Халық аңызында «Жеті қарақшы» «Үркердің» қызын (екі жұлдыздың да аты осы аңыздан кейін туған) ұрламақшы болыпты, бұлар түнімен бірте-бірте «Үркерге» жақындап қоян-қолтық келгенмен, бау тағарда таң атып, жұлдыз біткен көзден ғайып болады екен, сөйтіп «Жеті қарақшы» қанша жымысқы оймен әрекеттенсе де еңбегі еш кететін көрінеді. Аңызда қаншалықты терең пәлсапа жатқанын осыдан да аңғарамыз.

«Үркердің» халық шаруашылығына тікелей қатысы бар. Ал «Темір қазық» қаққан қазықтай орнынан тапжылмайды. Ол арқылы оңтүстікпен солтүстікті, батыс пен шығысты тауып алу оңайға соғады.

Ел дәстүріндегі болжамдардан бір дерек білесіз бе?! Тоғыс кезінде Үркер мен Ай бір-бірінен алыс болса, халық тәжірибесінде «бұл екеуі бір-бірімен қырбай болған, қырсығы мал мен жанға тимесе игі еді» деп қауып ететін болған. Егер Үркер мен Ай жақын орналасса, шаруақор қазақ: «Екеуі жараса қалған екен, мал мен жанның жағдайы жаман бола қоймас» деп жақсылыққа жорыған [5].

Егер қыста түйе ернін жыбырлатса, жылқы оқырынып жұтынар болса, онда кешікпей-ақ түйе мен жылқы қар суын ішеді. Яғни, көктем ерте шығады деген сөз. Ал егер қой тұяғымен қарын қасыса қар қалың түседі деген мысал бар. Шопан атаның түлігі тісін қайраса, кешікпей-ақ боран күтсеңіздер болады.

Күн құлақтанып шықса, не боран, не аяз болады. Күн құлақтанып бататын болса, ауа-райы жылынуға тиісті. Қазақтың «Ертеңгі күн құлақтанса, елінді жау шапқандай қорық, кешкі күн құлақтанса, келінің ұл тапқандай қуан» деп келетін мақалы сөзімізге дәлел.

Қазақ тұрмысында жыл басы Наурыз айынан басталғаны бәрімізге белгілі. Және ай атауларының жанама аттары да болған. Олар: Наурыз-Жамал, Сәуір-Көкек, Мамыр-Зауза, Маусым-Саратан, Шілде-Әсет, Тамыз-Сүмбіле, Қыркүйек-Мизан, Қазан-Ақырап, Қараша-Қауыс, Желтоқсан-Жади, Қаңтар-Дәлу, Ақпан айы Үт деп аталған. Тарих тоңысынан өткен жыл атаулары ескіріп, қолданыстан шығып кеткенімен, әдеби шығармалар мен әңгімелерде көптеп көрініс табады.

Тойды тойға ұластырған еліміз «отыз күн ойын, қырық күн тойын» жасап, қуаныш артынан қуаныш ілестіре білген.

«Айт, келін, енді айт, келін!

Атыңның басын тарт, келін!»-деп келетін осынау ежелгі жыр жолдарын еске алғанда, алдымен ағындай шапқан жыршы-ақынның аққу мойын домбырасын желдірте ойнатып, желпіне түскен шабытты күйі, қос ішектің күмбірлеген үнімен күйлі жырын нөсерлете төгіп жібергенде жандары кіріп жадырап сала берер жұрттың жарқын жүздері, қызыққа кенеліп қаумаласқан қауымның, бала-шағаның теңіздей толқып тебіреніп, қуаныштан мерейі асыптасыған, көңілі өсіп шалқыған шат-шадыман сәті елестейді.

Атын атап, түсін түстеп реттеуді қажет етпейтін, елдің етіне сіңген шілдехана, тұсау кесер, сүндет той, тілашар, күміс той, алтын той, сабантой, наурыз тойы, айт мерекесі ел ортасында орны ойсырамас мерекелі де берекелі, мән-мағынаға ие той-жиындар.

Халық құрамы «Сүйінші», «Шашу», «Көрімдік» сияқты дәстүр түрін де назардан шет қалдырмаған.

Сүйінші-әдетте аса мәнді жақсылық хабарды жеткізген адамның аузынан шығады.

Шашу- той-жиындағы халықтың ағынан жарылып, байлығын ортаға тосуы.

Көрімдік - бір атым насыбайға қалатын көңілге жебеу болатын сый сыйлау.

Ерулік- жайлауда мал баққан хылықтың ішінде қатарға ең соңғы болып қосылған малшыға алдын қоныстанып үлгерген қонсыларының тамақ беруін осылай атаймыз.

Сірге жияр- күзге қарай шөп буыны қатқан кезде, бие ағытылып, бұзаудан сірге алынар шақта жайылар дастарқан дәмін айтады. Дәстүрдің дені- көп, қатары-жиі болғандықтан бәрін сараптап-саптап жазуымыз тиімсіз.

Уызқағанақ. Көктемгі мал төлдету науқанының, әсіресе қой қоздайтын кездің қат-қабат қарбаласы көп. Қойдың арқасынан күн өтеді, аузы көкке тиеді. Осы кезде отардағы төлден қой зарлай мағырап, ауылда қалған төліне қарай маңырап қашса, әлі тқлдемегендері көк қуалап, ол өз бетінше шашырай жайылады. Бұл аз дегендей өрісте қағанағын жайып, төлдеп қалатын қойлар өз алдына әртүрлі қамқорлықты қажет етіп жатады.

Қойын бағып, қойыртпағын ішіп жүрген қараша халықта ескерусіз шаң басқан салт-жоралғыларын тағы бірі - «өтіл». Өзді-өзімнің көпіртпе сөзіммен көпсітпей, дәл ме дәл жазған тиімдірек пе деп білемін. «Әдетте, қымызда «өтіл» деген болады ғой, онысы қымыз толтырған аяқты ұстап, қатар отырған адамдар өз аяғының қымызын тартпастан бұрын, екі жағындағы адамға өтіліп, көршілері бұйырыңыз дегенде ғана іше бастайды»- деп дәстүрді дәріптейді С. Мұханов «Мөлдір махаббатында».

«Қалмады баста бөрік, белде белбеу,

Жеңгесін қызды ауылдың сыйлай-сыйлай»[6]- деген өлең жолдары салт бас, сабау қамшы бойдақ жігіттердің арасында кеңінен таралған. Халық «Қыз тұзағы-жеңге» дейді. Болашақ күйеу баланың қалтасын қуратқанша, жеңге шіркін жай тапсын ба?! Осы тұста жеңгелер жаңа келін болып түскен сәттен өзінің қайын іні, қайын сіңлілеріне есім қойып, айдар тағады. Бұндайды қазақта «Табу сөз» деп атайды.

Қазақта тағы бар ерекше түсіндірілетін, сараптап-сапталатын,мән-мағыналы тіршіліктің көрінісі ретінде қарастырылатын «мүшел жас» деген

болады. Адам баласы туғаннан бастап, өсіп-жетілу кезеңінде қатерлі жылдар болатындығын айтып келеді. Оны мүшел жас деп атайды [7].

Алғашқы мүшел он үш жас- бұл адамның балалық шақтан, ересектік шаққа дейінгі кезеңі.

Келсі жиырма бес жас. Бұл жаста садақа беріп, келсесі мүшелге ниет етіледі.

Отыз жеті жас - адам өміріндегі ең басты мүшел. Ол қырықтың қырқасында жүрген болып есептелінеді.

Қырық тоғыз жас-адамның даналыққа аяқ басар кезі.

Келесі ретті жалғасытрушы жастар- алпыс бір жас, жетпіс төрт жас, сексен жеті жас болып саналады.

Бесік табы арқасынан, емшек табы ауызынан кетпеген сәби кезден ересек тартып, ата сақал ауызға түскен шаққа дейінгі той -жоралғылар, салт-дәстүрлер ешқашан өшпек емес. Аталған ойындар, дәстүрлерден бөлек, қазақта 5 мың күй, 12 мың ән бар екен. Атадан қалған асыл мұраларды мәңгілік сақтау біздегі борыш пен міндеттің қайсарлығы мен батылдығына тікелей байланысты деп білемін. «Атадан мал қалғанша тал қалсын» деп ғұмыр кешетен қазақ елінің мұралары сарқылса кемтігі толып, кетігі бітпейді. Бұл айтқаным «Жел екпіндеп соққан мен, таң бозарып атпайдының» кері.

«Қойдың бойында арқардың қаны болмаса, тастан ырғымас еді» -дейді атам қазақ. Ендеше, дастан болған көне жыр мен сырды сақталған сәтінен әрмен қарай алтындай аялауымыз, баба қалдырған мұраны қорғауымыз тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан — 2030. — Алматы: Білім, 1997. -66 б.
2. Бәкір Қ. Ә. Алаш қозғалысы саяси топ басшыларының әлеуметтік көзқарастары. —Алматы: «Сарыарқа» БҰ, 2008 . -55 б.
3. Ыбыраев Ш. Соқыр теке. -Алматы: «Өнер», 1990. -36 б.
4. Төтенев Б. Қазақтың ұлттық ойындары. —Алматы, 1994. -89 б.
5. Шоғанбекова Д. Ұлттық салт-дәстүрлер. Ұлағат, N1, 2004. 37-38 б.
6. Мұқанов С. Мөлдір махаббат. Роман.- Алматы: Атамұра, 2006. -102 б.
7. Қалиұлы С., Оразаева М., Смайылов М. Қазақ халқының салт-дәстүрлері. —Алматы, 1994. -195 б.

Копбалина К.Б., Медиева С.Х., Мусина В.Т., Тұрмаханова Ж.

Академик Е.А. Бөкетов атындағы ҚарМУ

ХАЛЫҚТЫҚ ПЕДАГОГИКАНЫҢ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН РУХАНИ АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУДЕГІ МАҢЫЗЫ

Елімізде болып жатқан саяси-әлеуметтік, мәдени-этникалық өзгерістер халыққа білім беру мен тәрбие ісінің мазмұнын түбегейлі өзгертуді қажет етіп отыр. Бүгінгі өмірді жалғастырушы ұрпақ бұл қоғамнан өзінің келешегіне не ала алады деген сұраққа жалпы қауым болып жауап іздестіруде.

Бүгінгі таңда білім беру жүйесіндегі бірінші міндет – ол дүние жүзі елдерінде жастарды бейбітшілік рухта ынтымақтастыққа, руханилыққа тәрбиелеу және әлемдік мәдениет пен әр халықтың ұлттық мәдениеттің кіріктіре меңгерту. Жеке тұлғаның адамды адам ете түсетін қасиетін ашып көрсету, яғни руханилығын дамыту – заман талабы. Егер адам руханилығынан айырылса, онда ол эмоция мен сезімнен айырылады, жалаң рационализм мен прагматизмнің құлына айналады. Сөйтіп, материалдық табысты негізгі мақсатқа айналдырған қоғамдық даму адамзатты рухани жұтаңдыққа душар етіп, құндылық бағдарын өзгертіп жіберуі мүмкін.

Жалпы адамзаттық құндылықтар жеке тұлғаның бойында өмірге келген сәтінен бастап, бірге дамиды, жасы ұлғайған сайын қоршаған ортасына сәйкес бірге қалыптасады. Адамгершілік тәрбиесінің маңызы мектептің күн тәртібінен ешқашан түске емес. Қазақ педагогикасының ірі тұлғаларының бірі- А.Құнанбаевта өзінің өлеңдерінде, қара сөздерінде балаларды жамандықтан жиірентіріп, жақсылыққа үндеп отырған. Абай шығармаларының тәрбиелік потенциалы бүгінгі күнге дейін өз күшін жойған жоқ. Балалардың әсемдікке, сұлулыққа деген көзқарасын қалыптастыруда Абай өлеңдерінің рөлі ерекше [1.4-9 б.]

Ұрпақ тәрбиесін толымды жүзеге асыру үшін баланы адамгершілік мұратқа ерте бастан баулу оның отбасынан басталады. Мектепке дейінгі жас балаларда бастапқы адамгершілік сезімдермен ұғымдар, адамшылық мінез-

құлқының ең қарапайым дағдылары қалыптасады. жүргізеді. Адамгершілік қасиеттер – жағымды мінез – құлық нормаларын қалыптастырумен тікелей байланысты. Оның талаптары негізінен оқушыларға арналған ережелерде баяндалған. Олар күнделікті өмірде өтіп жатады[2. 92 б.]

Халықтық педагогиканың бастауыш сынып оқушыларын рухани адамгершілікке тәрбиелеуде, олардың бойына тәлім – тәрбиенің нәрін құюда маңызы зор. Сондықтан, бастауыш сынып оқушыларын рухани адамгершілікке тәрбиелеудің педагогикалық – психологиялық ерекшеліктерінің маңыздылығы да осында.

Халқымыз ежелгі дәуірлерден-ақ бала тәрбиесіне ерекше көңіл бөлген. Өз ұрпағын бесікте гуілдеп жатқан кезінен бастап бесік жырларын айту арқылы, өлең-жыр, әңгіме, ертегі, тақпақ, санамақ сияқты өмірде беретін тәлім – тәрбиесі мол ізгіліктерді бойына сіңіріп отырған. Қазақ халқы өз алдына егемендік алып, биік шыңға құлашын кең сермеген кезде жас ұрпақтың өз тілін, дінін, тарихын білуге, өркениетті елдермен қоян-қолтық араласуына жағдай жасалу керек. Оқушы бойына патриоттық сезімді ұялату, отансүйгіштікке тәрбиелеу аса маңызды мәселе. Өз елінің патриоты болу-білім ошақтарында, яғни мектептерден бастау алады.

Бүгінгі жас ұрпақ ертеңгі қазақ елінің арқа сүйер азаматы, сондықтан дайындық бастауыш мектеп қабырғасынан басталады. Халықтық педагогиканы ұтымды пайдаланып, тиімді жерде қолдану, әр сабақты тартымды етіп өткізу оқушының есте сақтау қабілетін жоғарлатып, танымын кеңейтіп, рухани белсенділігін арттырады.

Үздіксіз білім беру жүйесіндегі іргетасы қаланғаннан бері тәжірибеге бай, тұла бойы білім нәрі мен саналы тәрбиеге тұнып тұрған саланың бірі – бастауыш мектеп. Бүгінгі талап әрбір жас ұрпақтан жан-жақты білім алуды, қазіргі таңда әрбір жеке тұлғаның құндылық қасиеттерін дамытып, қалыптастыруға аса мән беріліп отырылғаны белгілі. Әсіресе, ұрпақтан-ұрпаққа мирас болып келе жатырған салт-дәстүрлер, әдет-ғұрыптар, тарихи-әдеби мұралар арқылы бастауыш сынып оқушыларының жеке қасиеттерін дамытуға барынша көңіл бөлінгенін ғылыми-зерттеулерден байқаймыз. Бүгінгі күні әрбір ұрпақтың жеке тұлға болып қалыптасуына ізгілік, яғни адамгершілік тәрбие шешуші фактор болып табылады. Адамгершілікке тәрбиелеудің маңызды педагогикалық міндеттері – оқушылардың белсенді саналық көзқарасын сөз бен

істің бірлігін адамгершілік нормаларынан ауытқуларға жол бермеуді қалыптастыру. Ол баланың жеке басының қалыптастырушы дамудың аса маңызды бір саласы. Бұл арқылы Отанға еңбекке қатынасын анықтайды. Тәрбиелі ұстаз шәкірттерге жан-жақты тәрбиені осы адамгершіліктен бастайды. Кішіпейілдік негізі отбасынан дамиды. Оған ата-анасының берген тәрбиесі тұрмыс тіршілікке көп әсер етеді.

Оқыту барысында балаларды кішіпейілдікке тәрбиелеудің әдіс-тәсілдерінің бірі шығармашылыққа жүгіну. Балаға жазушылардың шығармаларын оқыта отырып, ондағы кейіпкерлердің образын талдата отырып, баланың ой психологиясына да үңілуге болады. Балаларды сыныптың ұжым ішінде қарым – қатынас кезінде достарымен араластыру кезінде қандай екенін білуге болады және мінез- құлқын жөндеуге болады. Адамгершілік сезім дегеніміз – әлеуметтік және табиғи өмірдің сан алуан жақтарына эмоциялық қатынас. Бастауыш сынып оқушыларын адамгершілік тәрбиесіне баулу олардың бір-бірімен достық - жолдастық, қарым - қатынасының нығаюын қарастыру, олардың әрдайым жақсы қарым - қатынаста болуын қамтамасыз ету адамгершілік сенімнен туады. Адамгершілік тәрбиесі бірнеше міндеттерді шешуге көмектеседі.

Егер адамда адамгершілік қасиет болмаса, ол адам өз - өзін сыйламайды. Қазақта мақал бар «Әдепті бала ата - анасын мақтатар, әдепсіз бала ата - анасын қақсатар». Бұл мақалдың мән мағынасы үлкенді құрметтеуге, сыйлауға әдепті болуға үйретеді. Өзінді және өзгені сыйлау адамгершілікке жатады. Әдет - ғұрыпымызды, салт - дәстүрімізді сақтай отырып, Отанын, жерін сүйетін, бауырмал, жолдастыққа адал, ата анасын құрметтейтін жеке тұлға тәрбиелеу өзектілігі туып отыр. «Жұмыла көтерген жүк жеңіл» демекші бала тәрбиелеудегі осындай міндеттерді іске асырушылар-мектепке дейінгі мекемелер мен отбасы [3. 31-42 бб.]

«Мәңгілік Ел» болу үшін елдегі әрбір азамат бәсекеге қабілетті болуы тиіс. Әрбір қазақстандық, сол арқылы тұтас ұлт ХХІ ғасырға лайықты қасиеттерге ие болу керек. Рухани жаңғыру мен отансүйгіштік тәрбие – бірінсіз бірі болмайтын тұтас жүйе.

Адам баласының қоғамда бағалануы, дәріптелуі, ардақталуы тікелей оның адамгершілік қасиеттеріне байланысты. Ол егер айналасындағыларға қайырымды да адал болып, бүкіл қарым-қатынастарын адамдық тұрғысынан

реттейтін болса, нағыз адамгершілігі мол жан болып шыға келеді де, қоғамдағы сыйлы бағасын да, орнын да иемденеді. Жақсылық пен жамандық адамның іс-әрекеті арқылы өлшенеді. Ал, бұл іс-әрекеттерден моральдық қасиеттер туындайды. Осы моральдық қасиеттерге ие болған адам адамгершіліктің не екенін жақсы түсінеді. Халқымыз қайырымды жанды адамгершіл деп дәріптеген. Өйткені адамгершіл болу қайырымдылықты керек етеді. Қайырымды жан-өзгені, яғни, өзінен басқа адамдарды ойлаушы және соларға қол ұшын беруші жан. Адамның адамгершілігі - оның жоғары қасиеті, былайша айтсақ, кісілігі. Оның негізгі белгілерінің бірі - адамдық ар - намысты ардақтау, әр уақытта жақсылық жасауға ұмтылу, соған дайын болу [4.11 б.]

Ақылды, мейірімді адам кез-келген уақытта өзгенің жақсылығын бағалағыш болып келеді. Адамгершілігі мол адам - басқаларға қашан да үлгі - өнеге. Адамгершілік тәрбиесі - адамзат қоғамын үнемі толғандырып келе жатқан күрделі мәселенің бірі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Игенбаева Б./ Бастауыш сыныптарда жеке тұлғаның рухани адамгершілігін дамыта оқыту әдістемесі. / Алматы: <РАДиАЛ>, 2005ж. 4-9 бб.
2. Әбенбаев С. / Педагогика. Астана: Фолиант, 2015ж. 92 б.
3. Ж.М.Ақпарова., Р.Н.Жапанова. Тәрбие жұмысының әдістемесі мен теориясы., Қарағанды, 2015ж. 31-42 бб.
4. Қазақстан мектебі / 2018ж. № 7. 11 б.

Рысбаева А. К.

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті,

Ақтөбе қаласы

ОҚЫТУ ПРОЦЕСІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ІЗГІЛІКТІ ҚАРЫМ- ҚАТЫНАСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ- ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа

Мақалада оқыту процесінде оқушылардың ізгілікті қарым қатынасын қалыптастырудың педагогикалық-психологиялық ерекшеліктері және ізгілікке тәрбиелеу мәселелері туралы қарастырылған. Ізгілікке тәрбиелеу оқушының жеке басын қалыптастыру мен дамытудың аса маңызды бір саласы болып табылады. Ізгілік тәрбиесінің негізгі міндеті – қоғамның әлеуметтік қажетті талаптарын әр баланың борыш, намыс, ождан, қадір-қасиет сияқты биік адамшылық ішкі стимулдарына айналдыру болып табылады.

Резюме

В статье рассматриваются психолого-педагогические особенности формирования гуманистических взаимоотношений учащихся в учебном процессе, а также проблема воспитания гуманизма в целом. Воспитание гуманизма является значимой проблемой формирования и развития личности школьника. Гуманизм предусматривает взаимоотношения родителей, общества, коллектива. Основная задача воспитания гуманизма – привитие учащимся основных социальных качеств, необходимых для жизни в обществе.

Resume

The article deals with psychological and pedagogical features of formation students' humanistic mutual relations in the learning process, as well as the problem of education of humanity as a whole. The upbringing of humanism is a significant problem of the formation and development of the student's personality. Humanism provides for the relationship of parents, society, and collective. The main task of educating humanism is to instill in students the basic social qualities necessary for life in society.

Кілт сөздер: оқыту, оқыту процесі, ізгілік, қарым-қатынас, тәрбие, жас ерекшелік, сана.

Оқыту процесінде интеграция негізінде оқушылардың ізгілікті қарым-қатынасын қалыптастыру мәселесін зерттегенде олардың жас ерекшеліктерін ескеру қажет. Бұл алдымен оқушының мінез – құлқындағы ізгілікті қасиеттің даму және қалыптасу жағдайын білу үшін маңызды.

Ізгілік— адамның әдептілік, сыпайылығын, өнегелік, өзара пайымдылығын білдіретін қасиет. Ізгілікке тәрбиелеудің маңызды педагогикалық міндеттері оқушылардың белсенді өмірлік позициясын, қоғамдық сапалық көзқарасын, сөз бен істің бірлігін адамгершілік нормасынан ауытқушыларға жол бермеуді қалыптастыру болып табылады.

Осы мақсатта оқушылардың адамгершілік жағынан дамуында және мінез – құлқында жас ерекшеліктерінің маңызды рөл атқаратынын көрсететін көптеген ғалымдардың педагогикалық–психологиялық зерттеу жұмыстарына талдау жасасақ. Олар одақ көлемінде: Б.Г.Ананьев, А.В.Запорожец, Д.Б.Эльконин (1965ж.), Т.Б.Драгунова (1966 ж.), Т.А.Маркова, Л.И.Божович (1968 ж.), Т.Б.Лихачев, И.С.Марьенко, А.П.Краковский (1970 ж.), О.С.Богданова (1978 ж.), А.З.Зосимовский, А.В.Мудрик (1979 ж.), Ю.А.Самарин, З.И.Васильева, ал Қазақстанда Б.Г.Айтмамбетова, А.А.Бейсенбаева, Қ.Т.Жарықбаев, Р.М.Қоянбаев, Л.К.Керимов, Р.Г.Лемберг, М.М.Мұқанов, Б.Ы.Мұқанова, Ж.Ы.Намазбаева, Т.С.Сабыров, Т.Тәжібаев, В.В.Трифонов, Г.А.Уманов, Э.И.Шыныбекова, Н.Д.Хмель, Г.Қ.Нұрғалиева, Қ.К.Жанпейсова, С.А.Ұзақбаева және т.б. психолог, педагогтар өздерінің зерттеулерінде балалармен жұмыс істеу процесінің педагогикалық – психологиялық негіздерін ашып көрсетуге көңіл бөледі. Бұл педагог – психолог ғалымдардың әртүрлі жастағы оқушылардың адамгершілік дамуын зерттеуге бағытталған еңбектері кешенді сипатқа ие.

Бүгінде оқушылармен олардың жас, әлеуметтік, психологиялық ерекшеліктеріне, әсіресе әрбір баланың жеке өзгешелігіне назар аудармай жұмыс істеудің мүмкін емес екендігін тәжірибе көрсетіп отыр.

Мектеп жас ұрпақтың ізгілік тәрбиесіне едәуір ықпал етеді және белгілі бір дәрежеде жүзеге асырады. Мектепті бітіргеннен кейін адам мінездің жаңа сапаларын игермейді, қайта бұрынғыларын шыңдай түседі немесе түзетеді. Сол

себепті оқушылардың мектептегі ізгілік тәрбиесі адамгершіліктің барлық салаларын қамтуы тиіс. Мектептегі адамгершілік тәрбиесі біздің өміріміздің тек осы кездегі талаптарын ғана емес, болашақтағы талаптарын да қанағаттандыруға бағытталуы қажет.

Ізгілік тәрбиесі тәрбиеленушінің дамуына қандай игі әсер ететіндігін, тәрбие әсерімен оқушы қалай өзгертіндігін, ізгілік кемелінің жаңа сатысына қалай көтерілетіндігін педагог жақсы білуі тиіс. Ол үшін ізгілік тәрбиесінің бүкіл үрдісін жеке буындарға бөліп, әрқайсысын жекелей қарастырған жөн. Бұл үрдістің аса маңызды буыны – ізгілікті сананы қалыптастыру.

Оқушының ізгілікті санасын қалыптастыру үшін оның сезіміне әсер ету керек. Ал, баланың сезіміне әсер ету – тәрбие жұмысының күрделі саласы. Сондықтан көптеген мұғалімдер оқушының санасына әсер етуді жөн көреді, ал тәрбие жұмысында оның сезіміне қалай әсер ету керектігін біле бермейді.

Оқушының сезіміне әсер етудің тәсілдерін анықтағанда, сезімді тәрбиелеу негізінен оқушының бұрынғы өз сезімдерін өзгерту және одан әрі жетілдіру жолымен асырылатындығын ескерген жөн. Мысалы, мектеп қабырғасында туған жердің табиғаты туралы қанша айтқанмен, оның сұлулығы мен ұлылығы оқушыларға онша әсер етпеуі мүмкін. Ал енді табиғатқа саяхат жасаса, суретке түсіру, әңгіме құрастыру жайлы тапсырма берілсе, бұл оқушылардың табиғатқа деген сүйіспеншілік сезімдерін туғызар еді. Бұл жағдайда мұғалім ізгі сезімдерді туғызып қана қоймай, оның бекуіне де жағдай жасайды.

Оқушыдағы жаңа сезімдер қатты әсерленудің ықпалымен жетілуі, өзгеруі мүмкін. Әсерлену, әсіресе өзгелердің істегенін қабылдау және санадан өткізу үрдісінде сезім пайда болады. Мәселен, тарихымыздағы ұлы бабаларымыз бен батырларымыздың, хандар мен билеріміздің халқы үшін көрсеткен теңдесі жоқ ерліктері туралы әсерлі әңгімелеу бала сезіміне өте қатты әсер етіп, оның ізгілік, елжандылық, Отансүйгіштік сияқты ізгі сезімдерін оятады. Мұғалім ұжым өмірін жарқын да сезімге бай етіп ұйымдастыра алса, мұның өзі Отан сүю, ұжым алдындағы жауапкершілік сияқты жоғары ізгілік сезімдерін қалыптастыруға негіз болмақ.

Әр оқушының ішкі-сыртқы сырын екшеп біліп, соған сәйкес тәрбие жұмысын ұйымдастыра білсе, мұғалім оқушының ерекшелігі мен мүмкіндігіне

сәйкес алдына нақты тапсырма қоя білсе, онда оқушының бойында ізгілік қасиеттердің қалыптасуы тез әрі табысты жүреді.

Ізгілікке тәрбиелеу оқушының жеке басын қалыптастыру мен дамытудың аса маңызды бір саласы болып табылады. Ол оның ата-анаға, айналадағыларға, ұжымға, қоғамға, Отанға, еңбекке, өз міндетіне және өз басына қатынасын қалыптастыруды көздейді. Ізгілік тәрбиесінің негізгі міндеті – қоғамның әлеуметтік қажетті талаптарын әр баланың борыш, намыс, ождан, қадір-қасиет сияқты биік адамшылық ішкі стимулдарына айналдыру болып табылады.

Балалардың даралық ерекшеліктерін ескеру - өте маңызды. Балалар әр қилы, бірі жолдасын өкпелетіп, өз қылығына қиналады, істегенінің қателік болғанын сезінеді. Ал екінші бала, тіпті де қылығына ұялмайды, тек жазадан қорқады. Ал үшінші біреуі өз қылығын ақтап, жазаның әділетсіз екенін дәлелдеп, бағады. Әр балада оны басқалардан ерекшелейтін даралық болады. Мұндай даралық оқушылардың түйсігінде, қабылдауында, ойлауында, есінде, қиялында, қызығуларында, икемділігінде, қабілеттерінде, темпераментінде, мінезінде көрінеді. Даралық ерекшеліктер тұлға дамуына ықпал жасайды.

Психологтар қазіргі балаларды бір мезгілде екі немесе бірнеше ұжымның (мектепте, мектептен тыс, класта) мүшесі деп есептейді. Бұдан әлеуметтік құндылықта меңгеруге, тұлғаның адамгершілік қасиетін қалыптастыруға, айналасындағы адамдармен әртүрлі қатынаста болуды үйренуге мүмкіндік беретін әлеуметтік қатынас шеңберінің кеңейтілгені көрінеді.

Балалардың өсіп дамуын педагогикалық, психологиялық, физиологиялық тұрғыдан негіздеуде қазақтың ұлы зиялыларының М.Жұмабаев, Ж.Аймауытов өздерінің еңбектерінде зор мән берген.

Ж.Аймауытов «Психология мен өнер таңдау» атты кітабында – Адамтану мен оның бойындағы қабілет, икем, дағды, мінез қырлары мәселелерін қарастырған. Кітапта өмірге келген адамның ертеңіне елендеп, өз орнын адаспай тауып, қоғамға пайдалы қызмет етуі үшін дұрыс тәрбие, қабілет, икемін танитын – дана көз, тура жол сілтейтін – ата – ана, әрбір өнер бейімін байқайтын – асыл ұстаз, қысқасы адам қабілеті, қасиеттері маңызды мәселе ретінде көтеріледі.

Ол (адам) туыла белгілі бір өнерге бейім болып келеді, басқаша айтқанда әр адамда бір нәрсеге талап, ыңғайлы қабілет зеректігі болады,

мәселен, біреу әсерлілікке, не жауыздыққа, болмаса дәрігерлікке, яки саудаға, біреу даулы сөзге ыңғайланып жаралады десе, ал есейген соң: «Адамның өзін тануы, өз жолын табуы қиын», - дейді. Бұл қиындық, әсіресе, жастардың басында: олар тәжірибесіз, көңілі, ойы құбылмалы, толқымалы, сондықтан өзін сынай алмайды. Өмір жолдары тараулы жастар тоқсан жолдың торабында қай жолға түсіп кетсе, өмірі өкініші кетпейді». Бұл жерде автор жас буын жаратылысына, ортасына, келешегіне жанашыр көзқарас білдіретін ғана емес, педагог – психолог ретінде де өмірден, тәжірибеден көптеген мысал келтіріп, алуан деректерді алға тартады.

Педагог–психологтар Б.Г.Ананьев, Л.И.Божович, В.В.Богословский, А.П.Леонтьев, М.Мұқанов, Қ.Б.Жарықбаев және т.б. еңбектерін талдау нәтижесінде адамның негізгі қасиеттеріне, мінез–құлық сипаттарының тұрақталуына, адамгершілік және эстетикалық сезімдерінің жетілуіне аса көңіл бөлудің қажеттілігі туралы айтады.

Бүгінгі күн талабындағы жас ұрпақты ізгілікке тәрбиелеу, адами көзқарастары мен өзара қарым-қатынастарын қалыптастыру–ізгілікке тәрбиелеудің негізгі өзегі. Өткенге көз жіберсек, ізгі қасиет пен қарым-қатынас адам баласы қоғамының дамуы мен жалпы адамзаттық құндылықтың ең негізгі бастауы ретінде адаммен бірге дамып келе жатқаны белгілі.

Ізгілік – адамның өзіне баға беруінен басталатындығынан оқушының өзінің өмірдегі орны мен өмір сүрудің негізгі өзегін және мәні мен маңызын түсінуін, адамсүйгіштік, адам мен адамдық міндеттерге құрметпен қарауын білдіреді.

Педагогикалық, психологиялық тұрғыдан ізгілікті адамдар арасындағы қатынастардың сүйіспеншілікке негізделуін, адамның ар-намысын, абыройын, ар-ожданын құрметтеу, жоғары адамгершілік парасаттылық қасиетпен қамқорлық жасау, адамды сүйе білу, қадірлеу деп түсінеміз.

Оқушылар бойында адамгершілік, ізгілік қасиетін қалыптастыру мектеп, ұстаз, отбасы, т.б. педагогикалық ынтымақтастығы арқылы жүзеге асырылады. Мектеп пен ата-ана арасындағы байланыстың тұрақтылығын қамтамасыз ету бүгінгі сынып жетекшісінің міндетіне жүктелген үлкен жауапкершілік болып саналады.

Қорыта келгенде, адамның жеке мінез – құлқы, ұжымда өзін ұстай білуі, айналасындағы адамдарға көзқарасы мен ықыласы, қарым – қатынастағы енжарлығы, не белсенділігі, әрекетшілдігі оның психологиясы болып табылады. Оқу – тәрбие процесін ұйымдастыруда оқушылардың жас ерекшеліктерін ескеру тұлғаның ізгілікті қасиеттерін дамытудың және ізгілікті қарым – қатынасты қалыптастырудың маңызды шарты болып табылады. Сондықтан, оқыту процесінде әр адамның жеке басының қабілеттерін, олардың психологиялық, физиологиялық ерекшеліктеріне сүйене отырып, интеграция негізінде ізгілікті қарым – қатынасқа тәрбиелеу тұтас педагогикалық процестің ең күрделі, өзекті міндеті деп есептейміз.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕКТЕР КӨЗДЕРІ

- 1 Жарықбаев Қ.Ж. Аймауытовтың психологиялық көзқарастары. – Алматы, 2000.- 71- 73 б.
- 2 Сәбиева Ж.Ж. Гуманитарлық мәдениетті қалыптастырудың өзекті мәселелері // Қазақстан мектебі – 1991. №3-5
- 3 Ғаббасов С. Ізгілік әліппесі 1 кітап. – Алматы. 1991. – 183 б.
- 4 Абдығалиева Л.И. Ізгілік мәселесінің қазақ дүниетанымындағы көрінісі: ф.ғ. кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған авторефераты: 09.00.13. – Алматы, 2006. – 11-13 б.
- 5 Аймауытов Ж. Тәрбиеге жетекші. Қызылорда. 1924, 156 б.
- 6 Жұмабаев М. Педагогика. Алматы. 1992, 160 б.

Ибраева К.И. , Жанаева Н.Ж

М.Қозыбаев атындағы солтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті

Қазақстан, Солтүстік Қазақстан облысы, Петропавл қаласы

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ ОРТА ТОП БАЛАЛАРЫНЫҢ АУЫЗША СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМЫТУДА ҚАЗАҚ ХАЛЫҚ АУЫЗ ӘДЕБИЕТ ҮЛГІЛЕРІНІҢ МАҢЫЗЫ

Халық ауыз әдебиеті ежелден ата – бабалардан қалған, ауыздан-ауызға тарап бүгінге дейін жеткен әдебиет үлгілерінің бірі. Қазақ халқы дана, шешен, сөз саптауы мен ақындық өнері біте қайнасқан ұлы халық. Халықтың аталы сөзі – бата қашанда киелі саналған. Қазақ халық ауыз әдебиеті – талай ғасырлардың асыл жемісі. Халық жыраулары мен жыршылары, ертекшілері осы сонау бұрынғы заманнан рухани асыл қазына ретінде сақтап, ұрпақтан-ұрпаққа мұра етіп, бүгінгі біздің дәуірімізге дейін жеткізген. Баланы туылғаннан бесік жырымен ұйықтатып бала бойына ұлттық қасиет дарытқан. Әуелеген әсем үннен бала бойында тыңдай білу әдебі қалыптасады. Есейе келе ертегілер тыңдай бастайды, кейіпкерлерді танып, жағымды, жағымсызын ажыратады, жұмбақ, жаңылтпаш, мақал – мәтел сияқты тағы да басқа халық ауыз әдебиет үлгілері арқылы бала тыңдап, бойына асыл қасиеттер жинайды. Бала тілін дамытуда халық ауыз әдебиетінің алар орны да ерекше. Қазақ халық ауыз әдебиет үлгілері арқылы бала тілін дамытып қана қоймай оның ұлттық сана-сезімінің дамуына үлес қосып, рухани тәрбиелейміз.

Қазақ халық ауыз әдебиет үлгілері қашан да өз құнын жоймақ емес. Ата-әжесінің ертегісі мен аңыз, әңгімелерін кішкентай кезінен тыңдап өскен балалардың сөздік қорлары да көбірек болады. Дана халықтың кемеңгер ұрпақтары ұлттық өнермен сусындап дамуда. Балалар ертегі, аңыз, мысал, әңгімелерге өте құмар болып өседі. Айтылған сөздерді жадында тоқып сөздік қорлары молая түседі [1].

Мектеп жасына дейінгі орта топ балаларына көркем әдеби шығармаларды оқытқан кезде балаларға сөздерді ауызша айтуға үйретуде, айтылған сөздердің дыбыстық құрамы жөнінен қатесіз айтуға және сөздерді сөйлемдерде қолдану

барысында оны түрлендіре алуына мән берген жөн. Сөздерді қарапайым жекеше, көпше түрде және оларға септік, жіктік, тәуелділік жалғауларын дұрыс жалғауын қадағалап меңгерту керек сонымен бірге байқау, ойлай білу қабілеттерін және қоршаған ортаға танымын дамыту, балаларды өзінің туған ана тілін білуге, отанын сүйіп, құрметтей білуге тәрбиелеу жолында тәрбиешілердің бала өмірінде алатын орны мен жауапкершілігі зор [2].

Тәрбиеші ерекше маман иесі әрі көркем сөзді де жақсы меңгеруі шарт. Балаларға ертегі немесе әңгіме мейлі тақпақ оқығанда да дауыс ырғағымен, мәнерлеп, қатесіз, асықпай түсінікті түрде оқуы керек. Кейіпкерлерге жан бітіріп, тірілтіп балаларға қызықты етіп айтуы тиіс. Себебі, балалар тез шаршап, тез жалығады ал тәрбиеші сол келеңсіздіктің алдын алу үшін ерекше әдістермен дыбыс ырғағын қолдана алады. Ең алдымен тәрбиеші ол үшін дыбыс мүшелеріне арналған жаттығуларды жасағаны дұрыс. Тыныс алу жаттығуларын жасап, дыбыс сіңірлерінің дауыстың қалай шыққанын бақылап, кейіпкерлерге тән дауысты салу да үлкен еңбек. Тәрбиеші баланың жасына, мүмкіндігіне лайықтап тақырып тандап алып жоспар дайындайды. Балаларға оқып беру, көрнекіліктер арқылы көрсету, ойыншықтармен немесе шағын театр қойылымы арқылы түсіндірген соң балалардың ойы мен түсінгенін сұрау арқылы бала жадына, тіліне, сөздік қорына жаңа сөздер қосылады.

Тіл дамыту сабақтарының ең басты мақсаты ол- бала тілін дамытып, сөздік қорын байыту. Сөздерді байланыстыра білуге, сөйлегенде қолдана білуге үйрету. Балаларға шағын әңгіме, ертегі, жұмбақ, мақал-мәтел, өлең, сияқты лайықты көркем сөз жанрларын қолдану арқылы тілін дамытуға болады. Әдеби шығармалардан балалар жақсылықты үйреніп, жамандықтан жирену арқылы келешекте жақсы адам болып, адамгершілік қасиеттері дамиды. Эстетикалық тұрғыда әсемдікке сүйсініп, әдемілікке ұмтылады. Ертегілер арқылы қиялдары дамып өздері де өтірік өлеңдер шығарады. Баланың мектеп жасына дейінгі кезеңінде қиялы ерекше дамиды. [3].

Ертегілерді әдеби шығармаларды таңдау барысында түсінуге оңай әрі бала өміріне қажетті сөздерді қолданған жөн. Мектеп жасына дейінгі мекеме балалары өздері оқи алмағандықтан оларға оңай болғаны жақсырақ. Бала әр әдеби шығармадан жаңа дүние, жаңа азық алуына үлес қосу керек. Балалар осындай ұлттық әдеби үлгілер арқылы өзінің бойына жақсы мінез – құлық

қалыптастыра алады. Қарапайым күнделікті өмірде қолданылатын сөздерді үйренеді. Мысалы: сәлеметсіз бе, кешіріңіз, рақмет. Мектеп жасына дейінгі орта топ балаларына ертегіні өздерінің қайталап айтуын сұрау арқылы жаңа сөздер меңгертеміз. Кішкене тақпақтар жаттату арқылы есте сақтау қабілеттерін жақсартуға болады. Балаларға қызықты болу үшін көрнекіліктер мен жаңа әдіс – тәсілдерді, жаңа инновациялық технологияларды қолдануға болады. Дана халықымыз бала психологиясы мен тілінде мүкістігі балаларға сәйкес жаңылтпаштарды шығарған. Бала тілі кідірмей, мүдірмей айтуға дағдыланып, тез әрі түсінікті, мәнерлеп сөйлеуді үйренеді. Балалардың көбі бала кезінде «Р» және «С» әріптерін айтуда қиналады. Ол еркеліктің де, немесе баланың қорқақтығының әсерінен де болуы мүмкін. Жаңылтпаштарды жиі айтқызу арқылы ол кедергіні оңай еңсеруге болады.

Жұмбақтар арқылы баланың ойлау зейінін, тапқырлығын дамыта аламыз. Тұспалдап айтылған затты табу барысында бала ойланып, ой-қиялын іске қосады. Қоршаған ортадағы заттарға мұқият назар аударып, сөздің мәнін түсінеді. Жасырылған затты тауып өзінің ой ұшқырлығын дамытады.

Мақал мен мәтелдерді жаттап, оларды тыңдау арқылы бала өз бойына жақсы қасиеттер мен ұстанымдар қалыптастырады. Жақсыдан үйреніп, жаманнан жиренеді. Бала әлі қалыптаспаған жас шыбық, оның көргені де түйгені де аз ал осындай мақал-мәтел, өсиет арқылы балада әсерлі ой қалыптасады. Сондықтан отбасында да ата-ананың мақалдап, жақсы мәнді-мағыналы сөйлегені жөн. Балабақшадағы ұйымдастырылған оқу іс-әрекеттерінде белгілі бір мақалалармен байланыстыру арқылы балаға жаңа білім беруге болады. Мақал-мәтел көпті көрген елдің, келешек ұрпақтың қамын ойлаған, сонымен қатар басынан өткен оқиғалардан алған сабақтарын екі-үш қатар етіп мұра етіп отырған.

Бала өмірінде ертегінің орны өте ерекше. Себебі, қиял ғажайыпқа толы керемет оқиғаларды тыңдап бала өзі де сол әлемде жүргендей болады. Ертегі кейіпкерлері мен танысып, оларды жақсы немесе жаман деп екі топқа бөліп қарастыруды үйренеді. Баладан ертегіні қайталап айтқызып және балаға бұл ертегінің ұнағаны немесе ұнамағандығы мен тағы да басқа сұрақтар қою арқылы одан біз баланың не түсініп нені түйгендігін анықтай аламыз. Осындай қазақ халық ауыз әдебиет үлгілерін мектеп жасына дейінгі мекемелерде жүйелі әрі

тиімді түрде пайдалана отырып балалардың тілін дамытуға өз үлесімізді қос аламыз.[4].

Қорытындылай келсек, баланың тілін дамыту барысында, ақыл – ойын кеңейтіп дамытуда халық ауыз әдебиет үлгілерін мектепке дейінгі мекемелерде қолданудың маңызы зор. Халық ауыз әдебиетімізде салт-дәстүрлер мен нақыл сөздермен ырым- тиымдар бар. Осындай ұлттық қазынамыздан келешек жас ұрпақ үлгі - өнеге үлгі алып, оны бойына сіңіріп әрі қарай дамытушыға айналады. Ата- бабамыздың аманаттап кеткен құндылықтарын болашақ ұрпаққа үйрету арқылы терең тарихымызды сақтай отырып, жаңа технологияларды игеріп жаһандану дәуіріне жаңаша қадам басамыз.

Әдебиет:

1. Н.Ә.Назарбаев. Қазақстан Республикасы 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы. Астана. 2004.
2. «Балбөбек». Қазақ балабақшаларына арналған бағдарламалар. 2-басылым. Алматы. 2006.
3. Ш.Ахметов. Қазақ балалар әдебиеті. Алматы, «Мектеп», 1974
4. Жұмабаева А .Е., Салиева А.Ж., Халықова А.М. Мектепке дейінгі ұйымдарда тілдердің үштұғырлығын дамыту: бағдарлама.- Астана,2013-52б.

Карманова Ж.А., Аналбекова К.Т., Китибаева А.К., Таскаева Ю.В.

КарГУ им. академика Е.А. Букетова, Казахстан, г. Караганда

АДАПТАЦИЯ ДЕТЕЙ К ШКОЛЕ КАК ПРОБЛЕМА

Проблемы адаптации учеников к школе рассматриваются на разных этапах обучения: в первом классе, пятом и десятом классах. Период адаптации ребенка на каждом этапе имеет свои специфические особенности. Каждая из категорий учеников находится на рубежном кризисном этапе. От успешности адаптации к школе зависит многое. От становления личности ребенка до его социализации в обществе. Неустранимым фактором адаптации ребенка к школе является взаимодействие с одноклассниками и педагогами. Учителя должны стать поддержкой и опорой для каждого ребенка в классе, помочь ему с преодолением трудностей.

Проблема адаптации занимает большое место в исследованиях отечественных и зарубежных психологов, рассматривается с различных позиций. В широком смысле понятие «адаптация» - это процесс приспособления живого организма к условиям окружающей среды. А.В. Петровский и В.В. Богословский рассматривают понятие «адаптация», как специфический процесс приспособления чувствительности анализаторов к действию раздражителя [1].

Ф.Б. Березин определяет адаптацию как процесс установления оптимального соответствия личности и окружающей его среды в ходе деятельности человека, которая позволяет удовлетворить личные потребности.

Первоклассники, включаясь в новую образовательную среду, по-разному переживают период адаптации. А.Л. Венгер [2] выделил три уровня адаптации ребенка к школьному обучению: высокий, средний и низкий.

Высокий уровень адаптации отмечается у обучающихся с положительным отношением к школе; адекватным восприятием и своевременным выполнением требований, предъявляемых взрослыми (учителем, родителями и т.п.), благоприятным статусным положением в классе;

самостоятельная деятельность приветствуется, не нуждается в постоянном контроле со стороны взрослых; адекватно воспринимает критику.

Средний уровень адаптации прослеживается у учащихся с положительным отношением к школе, как и на высоком уровне; усваивается основное содержание учебной программы; посещение школы не вызывает отрицательных переживаний, сконцентрирован исключительно на предметах, интересующих его; полученные задания выполняет добросовестно; присутствует частичная самостоятельность; хорошее социальное положение.

Низкий уровень адаптации характеризуется отрицательным отношением младших школьников к образовательному процессу. На данном уровне у первоклассника возникают частые жалобы на самочувствие; доминирует подавленное состояние, появляются проблемы с дисциплиной; материал, рассказываемый учителем, воспринимается фрагментарно или вовсе не усваивается, самостоятельная работа ученика вводит в затруднение; нуждается в контроле со стороны взрослых, а также в систематических напоминаниях и побуждениях; работоспособность сохраняется при длительных паузах для отдыха; отмечается низкое социальное положение в классе.

Обучение в школе на всех этапах является сложным периодом в жизни ребенка. Главная особенность социального положения ученика состоит в том, что его обучение является обязательной, социально значимой деятельностью. За результативность этого процесса ребенок несет ответственность перед семьей, школой, учителем [3].

Показателями дезадаптации являются признаки аномии и девиантного поведения у ребенка, желание человека изменить социум либо поиск новой социальной среды для более комфортного существования.

К основным трудностям адаптации на начальном этапе обучения Т.В. Костяк относит следующие показатели:

- слабая работоспособность;
- трудности в усвоении программы по всем предметам или по отдельным учебным дисциплинам;
- отсутствие внимания (неспособность длительно сосредоточиться на какой-либо деятельности или быстро переключаться с одного предмета на другой, отвлекаемость);

- нарушение норм поведения в школе (нарушение дисциплины: выкрики во время уроков, хождение по классу, конфликты с одноклассниками, фамильярное отношение к учителю);

- реакция оппозиции;
- страх и запредельная напряженность;
- невротические симптомы;
- неуверенность в своих способностях [4].

Трудности адаптации детей к школьному обучению можно разделить на три группы: физиологические, организационно-педагогические и социально-психологические. Каждая группа включает в себя ряд проблем, с которыми сталкивается практически каждый первоклассник.

Физиологические трудности характеризуются степенью напряженности функциональных систем детского организма. М.В. Антропова и М.М. Кольцова исследовали данную группу трудностей [5]. То, как именно происходит функционирование внутренних систем, какие изменения и проблемы могут встретиться в процессе адаптации первоклассника к школе. Рассматривали нарушения высшей нервной деятельности, умственной работоспособности, сердечно-сосудистой системы, системы дыхания, эндокринной системы, гигиенических требований и т.д.

Социально психологические трудности возникают у первоклассника под воздействием новых социальных требований и норм к его поведению и деятельности. Младший школьник сталкивается с новым для себя социумом, в котором есть свои нормы и правила, соблюдаемые всеми. Происходит процесс перестройки и переоценки своего поведения и деятельности. Статус «дошкольник» меняется на новый статус «школьник», который влечет за собой ответственное выполнение обязанностей, но далеко не все первоклассники готовы к этому. Появляются трудности в общении со взрослыми и сверстниками, в адекватности поведения.

Организационно-педагогические трудности возникают при проявлении предыдущих двух групп трудностей. К данной группе относятся такие проблемы как несформированность навыка самообслуживания, навыка организации своего рабочего места, не соблюдение правил, установленных учителем и взрослыми,

нарушение режима дня, неаккуратное отношение к своим личным вещам, а также вещам одноклассников и т.д.

Как же помочь ребенку в этот непростой период?

Главное, как бы банально это ни звучало, - это любовь, ласка и забота родителей. Маленький ученик как никогда нуждается в них. Комфортная психологическая обстановка в семье поможет ребенку легче адаптироваться к школе, и, наоборот, семейные неурядицы станут главным врагом успешной адаптации.

Мудрый учитель всегда напомним родителям о нежелании сравнивать успехи своего ребенка с достижениями других детей, ведь сравнивать ребенка можно только с ним самим и хвалить только за одно: улучшение его собственных результатов; научит не проявлять негативные эмоции, порицания в неудачах ребенка, а, напротив, проявлять такт и уважение к его праву на ошибку, ведь неудача – не катастрофа, а всего лишь временная трудность, которую надо преодолеть спокойно и уверенно; объяснит, что нельзя заикливать всю сферу деятельности ребенка только на учебе и при всей приоритетности учебной деятельности предоставлять возможность ребенку проявлять себя в других видах деятельности, создавать ситуации поощрения и успеха в них.

Для устранения озвученных причин можно провести с родителями учеников ряд бесед о режиме дня, питания, досуге детей, психологической атмосфере в семье и т.п., в ходе которых вместе с родителями нужно определить пути помощи детям, реагирования на их нужды, на те или иные проявления в их поведении.

Несомненно, что роль учителя в успешной адаптации не менее велика. Педагогическая поддержка учащимся в становлении их личности возможна при доверии детей к учителю, при видении ребенком учителя в качестве друга, готового прийти в трудную минуту с участием. Учителю при этом следует:

- не бояться выражать свои положительные эмоции, дарить их детям как подарок;
- не спешить за каждым негативным поступком ребенка видеть только отрицательные мотивы;
- в общении с детьми чаще использовать просьбу и поощрение, чем приказ и наказание;

- быть справедливым в оценивании учащихся;
- учить детей радоваться своим успехам и успехам одноклассников.

Постоянная педагогическая поддержка и помощь учителя с одной стороны, любовь и безграничное терпение родителей с другой стороны как в учебной, так и вне учебной деятельности будут служить залогом успешности адаптации ребенка к школе, залогом успешности личностно-ориентированного подхода к обучению и воспитанию учащихся.

Литература:

1. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Психология. – М.: Академия, 2002.
2. Венгер А.Л., Цукерман Г.А. Психологическое обследование младших школьников. - М.: Владос, 2001.
3. Шкуричева Н. Совместная деятельность – успешная адаптация // Начальная школа. - 2007. - № 17. – С.12-17.
4. Костяк Т.В. Психологическая адаптация первоклассников. – М.: AcademiA, 2008.
5. Антропова М.В., Кольцова М.М. Морфофункциональное созревание основных физиологических систем организма детей дошкольного возраста. – М.: Педагогика, 1983.

П.ғ. магистрі, Қамза Г.Б.

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті (Қазақстан)

БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІН МУЗЫКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУГЕ ДАЯРЛАУ МӘСЕЛЕСІ

Қазақстан жоғары мектебінің алдына қойып отырған мақсаты – инновациялық оқыту технологиясы арқылы оқу мен тәрбие жұмысын дамыту, еліміздің әлеуметтік – экономикалық жағдайын жақсарту бағытында білімгерлерге жүйелі, нақты білім беру болып табылады.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологиясы мен инновациялық әдіс-тәсілдерді енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу», – деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттері атап көрсетіледі [1].

Мұғалімнің кәсіби сапасы мен тұлғалық қабілеті болашақ ұрпақты оқыту, дамыту және тәрбиелеудегі шығармашылық іс - әрекетті орындауға бағытталады.

Мұғалімнің іскерлігі, оның даярлығының негізгі компоненті болып табылады. Елімізде қазіргі таңда қалыптасқан еңбек нарығы жоғары білімді, шығармашылық деңгейі жоғары, әрекеттің сан түрлі саласында өз білімі мен біліктілігін қолдана алуға қабілетті мамандардың кәсіби даярлығының деңгейіне және сапасына қойылатын талаптарға өз әсерін тигізуде. Бүгінгі қоғам талабына сай мектепте мұғалім ой-өрісі жаңашыл, шығармашылық деңгейде қызмет атқара алатын, дүниетану мәдениеті жоғары ізденімпаз ғалым, нәзік психолог, еңбекқор, терең қазыналы білімпаз, кез-келген ортаның ұйытқысы болатын өнерлі, рухани-бай, шеберліктің шыңына шыққан ұстаз болуы қажет.

Заманауи қоғам өмірінің түбегейлі әрі қарқынды өзгеруі жағдайында адамның жеке қасиеттеріне, құндылық бағдарларына жаңа талаптар қойылады. Әлеуметтік тапсырысқа байланысты тұлғаның қалыптасуының іргетасы бағдарлары мен стратегиялық мақсаттары «Білім туралы» Қазақстан

Республикасының Заңына [1], «2011-2020 жж. арналған Қазақстан Республикасының білім дамуының мемлекеттік бағдарламасы» [2], «2016-2019жж. арналған Қазақстан Республикасының білім және ғылым дамуының мемлекеттік бағдарламасы» [3] сынды заңдар мен нормативтік - құқықтық және басқа да құжаттармен реттелетін Қазақстан Республикасы білім беру жүйесінде жүзеге асырылатыны белгілі.

Экономика мен өндірістің барлық салалары үшін бәсекеге қабілетті кадрларды даярлау сапасын қамтамасыз ету білім беру саласының басым міндеттерінің бірі.

5B010200 - «Бастауыш оқытудың педагогикасы мен әдістемесі» мамандығы бойынша білім алатын студенттерді, яғни болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін оқушыларға музыкалық білім беруге дайындау - жоғары оқу орнында кәсіби даярлаудың құрамдас бөліктерінің бірі.

Бастауыш мектеп мұғалімінің музыкалық-педагогикалық қызметі музыкалық білім берудің ерекшелігімен анықталатын құрылымымен сипатталады. Ғылыми әдебиеттерді талдау нәтижесінде мұғалімнің музыкалық-педагогикалық қызметінің көп қырлығы және көп салалы екендігі туралы қорытынды жасауға болады.

Отандық педагогикалық ғылымда мұғалімдерді музыкалық-педагогикалық қызметке дайындауға байланысты бірқатар зерттеулер жүргізіліп, оларда музыка пәні мұғалімінің әдістемелік дайындығының мәні ашылған, мұғалімнің музыкалық-педагогикалық қызметке дайындығының психологиялық-педагогикалық пәндердің рөлі негізделген, қазақтың дәстүрлі мәдениетінің құралдары арқылы оқушыларға музыкалық және эстетикалық тәрбие беруге бағытталатын кәсіби қызметке дайындау мәселелері зерттелген.

Бастауыш сынып мұғалімінің музыкалық және теориялық дайындығы музыка тарихы мен теориясы саласындағы білімді меңгеріп қана қоймай, сонымен қатар кіші мектеп жасындағы оқушыларға оқу материалын түсіндіру, оқыту дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік беретінін айта кетуіміз маңызды.

Бастауыш сынып мұғалімінің музыкалық және орындаушылық даярлығы келесі дағдылар мен біліктерді қалыптастыруды қарастырады:

- орындаушылық өнері (аспап) құралдарының көмегімен музыкалық шығарманы шығармашыл орындау;

түрлі стильдегі, жанрлар мен формалардағы шығармаларды орындау;

- музыкалық аспапта орындау арқылы шығармалардың көркемдік бейнесін ашу;

музыкалық шығарманы және оның орындау мәнерлілігіне өз бетінше

талдау жасау және шығармашылық жұмыс жүргізе алу;

- музыка бағдарламасындағы оқу репертуарындағы шығармалармен жұмыс жасау.

Жаңа формациядағы бастауыш сынып мұғалімдерінің музыкалық-педагогикалық қызметінің ерекшелігі келесі музыкалық-технологиялық даярлықтың болуымен анықталады:

- балалардың музыканы қабылдауын, музыкалық шығармашылық, музыкалық орындаушылық жөніндегі субъектілік іс -әрекетін ұйымдастыру;

- бастауыш мектепте музыкалық тәрбие берудің негізгі формасы ретінде оның барлық құрамдас бөліктерін біріктіре отырып, музыка сабағын әзірлеу және өткізу;

- сыныптан тыс музыкалық іс-шараларды ұйымдастыру.

Жоғары педагогикалық білім беру теориясы мен практикасын талдау нәтижесінде бастауыш сынып мұғалімінің музыкалық-технологиялық даярлығын музыкалық теориялық және музыкалық орындауға даярлық барысында игерілген музыкалық білімдер, дағдылар мен біліктердің синергиясы ретінде қарастыруға болады. Жалпыдидактикалық заңдылықтардың негізінде бастауыш мектепте музыканы оқытудың нақты принциптері, міндеттері, мазмұны, формасы, арнаулы әдістері мен технологиялары ашыла түседі.

Бастауыш мектеп мұғалімінің музыкалық-педагогикалық іс әрекетінің компоненттері жалпы мақсатқа бағытталған, бірыңғай, дұрыс ұйымдастырылған болса, біртұтас құнды дүниеге айналады.

Пайдаланылған әдебиет:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы 27.07.2007 г. —Астана.
2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 - 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. 2016 жылғы 1 наурыздағы № 205 Жарлығымен
3. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016 - 2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы »— Астана, 2016 ж

M. Ed., Miller E. V.

D. Serikbaev East Kazakhstan state technical university, Kazakhstan

THE MOTIVES OF THE PROFESSIONAL ORIENTATION

Professional orientation is not given to the person from birth, and develops with her, in the process of her life, under the influence of various factors of an objective and subjective nature.

Due to the fact that a person lives and develops in a social environment, the basis of his life are constantly developing social needs – need for communication, the need to obtain the necessary amount of knowledge, need for activities. At a certain stage of each person's life, a new need arises and develops - need to choose and master a profession.

Depending on the level of personal development, its social environment, the nature of the relationship with the environment, need to choose and learn a profession for each person acquires its specific content and its color.

The emerging need to choose a profession, before causing the act of decision – the choice of profession, takes place within the subject of complex processes of awareness, motivation, during which all possible ways to meet this need are comprehended.

An extremely important role in the processes of awareness, motivation belongs to the system of views, beliefs that determine the General direction of human activity, its basic life settings. The main life setting, the general orientation are determined by the main factor influencing the course of the motivation process. It is the worldview that determines the content, the breadth of the interests of the individual, the degree of development of high moral qualities.

At the same time, the process of motivating the choice of profession is influenced by conscious abilities and opportunities associated with the satisfaction of this need, as well as the character and temperament of the individual. In addition, each person has different interests, aspirations, moral qualities that develop in the process of interaction with the environment. However, the motives for choosing and mastering the profession are only those that have passed the process of motivation, which are able to best meet this new need [1].

Needs, inclinations, moral and ethical qualities of a person that have won the "struggle of motives" and become dominant in choosing a profession lead to a certain installation, installation, in turn, to the decision to choose a particular profession, and then there is a process of implementation of this decision. That is, the motives for choosing a profession developed by consciousness lead to the establishment of personality, which, according to S. L. Rubinstein, is expressed in selective mobilization and readiness for activities aimed at the implementation of the goals and objectives facing the person [2].

Motives for choosing a profession can be divided into internal and external. The internal motives include: social and personal importance of the profession; the satisfaction that the profession brings due to its creative nature; the ability to communicate, guide other people. External motives include earnings, desire for prestige, fear of condemnation, failure.

The level of professional self – determination is the degree to which the dominant motive for choosing a profession (personal meaning) corresponds to the objective content of the profession. At a high level, the most important for a person is directly objective appointment of the profession. At a low level-the leading motive reflects the need not so much in the activity itself, but in various attributes associated with it. It is obvious that without a sufficiently high level of professional orientation, it is impossible to have optimal interaction between a person and the work he / she chooses.

There are three groups of motives for choosing a profession and students ' activities:

Group 1-motives that express the need to become a specialist in the chosen specialty training and evidence of the presence of focus on the successful mastery of the basics of this profession;

Group 2-motives that indicate the presence of a partial focus on the profession (expressing the need to obtain higher education, to assert their position in society);

Group 3-motives that indicate a lack of focus on both the profession and the study.

The first necessary condition for the formation of professional orientation is the emergence of a selectively positive attitude of a person to the profession or any of its side. Selective attitude to the profession often begins with the emergence of private

motives associated with individual parties to the content of certain activities, or with any attributes of the profession, or the process of activity, in a number of works [3,4] it is shown that the professional orientation is closely related to the system of leading motives that determine the internal position of the Only by analyzing the system of motives on which the subjective attitude of a person to the profession is based, one can judge its real content. Thus, one of the forms of professional orientation development consists in enrichment of its motives; from a separate motive to an increasingly complete and versatile system of motives [5].

References:

1. Issues of professional orientation and professional orientation of students. Omsk, 1976. (in Russian)
2. Rubinstein S. L. Fundamentals of General psychology. M., 1948. . (in Russian)
3. Ignatenko L. I. The process of formation of professional and pedagogical orientation of engineering students: author, (Thesis abstract of candidate of pedagogical Sciences.) - Odessa, 1990. 45p.
4. Zhirnov V. I. *Extended abstract of PhD dissertation (Pedagogy)*. Chelyabinsk, 1991. (in Russian)
5. Shavir P. A. The psychology of professional self-determination in early youth. - M., 1981. - 95 p. (in Russian)

член Евразийского Союза Дизайнеров Сарсембаева К.Е.

Ст. преподаватель, магистр педагогики и психологии,

член Евразийского Союза Дизайнеров Кожабоева Л.Ж.

Ст. преподаватель, магистр педагогики и психологии,

Преподаватель, член Евразийского Союза Дизайнеров Амиржанова А.О.

Кокшетауский государственный университет им. Ш. Уалиханова

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ В РАЗВИТИИ ТВОРЧЕСКОЙ МОТИВАЦИИ СТУДЕНТОВ АРХИТЕКТУРНОГО ДИЗАЙНА

Современный студент должен не только владеть специальными знаниями, умениями и навыками, но и ощущать потребность в достижениях и успехе; знать, что он будет востребован на рынке труда. Поэтому студентам, необходимо прививать интерес к накоплению знаний, самостоятельной деятельности и непрерывному самообразованию. Чтобы достичь этих целей, у них должна быть мотивация учения. В данной статье предметом является мотивации студентов специальности дизайна архитектуры в развитии творчества.

Дизайн архитектуры — одна из немногих профессий, находящихся в постоянном движении.

Мотивация достижения - стремление к улучшению результатов, желание не останавливаться на достигнутом, настойчивость в достижении своих целей, стремление добиться своего, несмотря на трудности.

Исследования мотивации достижения начали проводиться Д.С. Мак-Клелландом в середине XX века.

Актуальность этих исследований определялась социализацией общества и ценностными ориентирами людей из разных социальных слоев. По Мак-Клелланду формирование мотивации достижения напрямую зависит от условий и среды воспитания и является побочным продуктом основных социальных мотивов.

Позже вопросами мотивации достижения занимались такие видные ученые, как Дж. Аткинсон, Н. Физер, Х. Хекхаузен и др. они заметили, что у

ребенка произвольно появляются ранние формы деятельности достижения, вне зависимости от воспитательного воздействия взрослых.

Одной из важнейших задач современной педагогики является формирование у человека способности быть творцом, что позволит ему достигнуть успехов в различных видах деятельности. Погружение личности в атмосферу творчества способствует удовлетворению ее потребности в активном познании нового. Мотивация творчества по Карлу Роджерсу

«Главным побудительным мотивом творчества, как оказалось, служит стремление человека осуществить себя, проявить свои возможности».

Самое главное в творчестве – это его новизна, и, следовательно, у нас нет эталона, по которому можно оценить его продукт (Данное утверждение

- об отсутствии эталона для сравнения - представляет собой фактическую ошибку – Прим. И.Л. Викентьева. Творчество - это деятельность, порождающая нечто качественно новое, никогда ранее не существовавшее. Новизна - одна из важнейших характеристик творческой сущности личности. Она может возникнуть как в процессе творчества, так и в качестве конечного продукта. Суть творчества заключается не только в накоплении знаний и мастерства, сколько в умении открывать новые идеи и находить оригинальные пути.

В.П. Пархоменко выделяет следующие основные характеристики творчества: элементы творчества присутствуют во всех видах человеческой деятельности; реализация способности человека к творчеству зависит от объективных и субъективных факторов; творчество является двигателем прогресса; творчество обладает универсальным интегрированным содержанием, колоссальным методическим и эвристическим потенциалом; творчество высшего уровня предполагает или включает в себя самотворчество; в творчестве наиболее полно реализуется «Я» человека; творчество обладает высочайшей эмоциональной привлекательностью; творчество является могучим средством обучения, воспитания, развития, самопознания; в творчестве происходит реализация цели и смысла жизни.

В научно-методической литературе последних десятилетий понятие «творчество» чаще всего рассматривается в тесной взаимосвязи с категорией «развитие». Для развития человека творчество имеет огромное

значение, творческая деятельность всегда связана с личностным ростом и именно в этом заключена субъективная ценность продуктов детского творчества.

В настоящее время существуют различные классификации видов творчества. В.А. Моляко, например, выделяет следующие виды творчества - научное, техническое, литературное, музыкальное, изобразительное игровое, учебное, бытовое («домашнее»), военное, управленческое, ситуационное («житейское»), коммуникативное. Все эти виды реализуются в процессе деятельности.

А. И. Кочетов, определяя творческую деятельность как «процесс создания новой информации или продукции с высокими показателями их количества и качества и с наименьшей затратой времени и сил», выделяет три вида творческой деятельности:

-комбинационное творчество (создание нового на основе комбинации известного);

-инновационное творчество (внесение новых, ранее неизвестных элементов);

-исследовательское творчество (создание нового подхода или идеи). Качества творческой личности развиваются непосредственно в творческой деятельности. Под понятием «творческая деятельность» иногда понимают просветительство, выдвигая на первый план лишь знания. При этом утрачивается сознательный характер деятельности. Высокий уровень положительно влияет на развитие творческого потенциала личности. Однако эти два понятия далеко не всегда находятся в прямой зависимости. С другой стороны, развить интеллект можно только в самостоятельной, особенно в творческой деятельности.

Стремление достижения успеха превалирует у тех студентов, которые в любом деле или начинании стремятся достичь максимального результата, невзирая на трудности и помехи. Студент, который имеет сильную мотивацию достижения успеха, отличается следующими чертами: уверен в себе, амбициозен, всегда стремится достигать высоких результатов, несмотря на провалы и неудачи, стремится к лучшему выполнению задачи, выбирает результативный путь, а не самый простой или быстрый, постоянно

совершенствует свои умения, навыки и знания. Непрерывно учиться. Узнавание нового о предмете, к которому стремишься, является одним из важнейших мотивации достижения успеха, быть креативным, это познавательные мотивы студента в архитектурном дизайне постепенно перерастают в творческую, мечта сделать что-то выдающееся обязательно сбудется если это мотив достижения успеха целенаправлен. Познавательные мотивы, для студентов еще более эффективным если она перешла к самообразованию это способом улучшить процесс обучения, движущая силами деятельности человека, в процессе формирования будущего профессионала в дизайне архитектуры. Поэтому особенно важным становится вопрос о стимулах и мотивах именно учебно- профессиональной деятельности студентов самообразование то что постепенно приводит к творчеству. Самостоятельная работа даёт свои плоды, когда студент проводит своё свободное время в изучении дополнительного материала он ищет дополнительную литературу на электронных и бумажных носителях изучает видео материал в ютубе, работает в лаборатории делает анализы и выводы своей работы и т.д., затем перерастает познавательный интерес на научно познавательный, исследуя и глубоко изучая материалы он самостоятельно рационально организует свой учебный труд. Совершенствуется способом добывания знаний, так сформировался «мотив достижения», который состоит в стремлении студента к успеху в ходе постоянного соревнования с самим собой, желании добиться новых, все более высоких результатов по сравнению со своими предыдущими результатами, когда студент добивается успеха в своих произведениях композиции предвосхитившие креативностью последующих работ уникальностью архитектурных сооружений, демонстрируя уникальный диапазон своих способностей мы видим как мотив постоянного движения приводит к творчеству, вызванное вдохновением желанием самореализации, результаты творения достигают высокого уровня за счёт самопознания. Чтобы студентов привить к стремлению познанию нового к изучению самостоятельно материал, о новых технологиях, конструкциях, ознакомиться с новым современным объектом, основываясь на зарубежный опыт и опыт соотечественников, и на основе этого познания разобрать свою концепцию проекта его функциональные конструкции, свой образ еще лучше предыдущих, в результате исследования пришли к выводам что надо задавать постоянно блок вопросов когда студент убеждается что не может

сформулировать и ответить на вопросы он убеждается о нехватке дополнительных самостоятельных знаний.

Вопросы задаются по пройденному материалу постоянно направляюще на мысль, необходимости дать понятия к самообразованию чтобы не повторять ошибок, чтобы мы могли узнать, к чему привели решения знаменитых архитекторов в настоящее время. Мы можем учиться на их ошибках, или наоборот изучить их способы проектирования, творческий процесс.

Помимо приобретения нового опыта студент может быть заинтересован и в том, чтобы завоевать уважение общества мотив самоутверждения, и в том, чтобы получить те или иные награды, и в удовлетворении самим процессом познания. Стремление самоутвердиться побуждает его преодолевать значительные трудности и много работать ради самоутверждения и достижения поставленных целей. Эта потребность может выражаться как в погоне за признанием со стороны окружающих в связи с хорошо выполненной работой, так и в желании быть независимым и свободным. Она может лежать в основе стремления к компетентности или к успеху в профессиональной деятельности, а также стремления добиться власти или престижного положения. Когда появляется потребность в удовлетворении от завершения работы. Люди с высокой потребностью в достижениях считают, что выполнение задачи само по себе несет удовлетворение. Они не ждут наград, не мечтают обязательно получить соответствующее материальное вознаграждение. Хорошим примером этой характеристики является стремление к деньгам, но не по обычным причинам, таким как желание иметь деньги сами по себе или для приобретения материальных благ. Люди с высокой потребностью в достижении рассматривают деньги скорее, как форму обратной связи или как оценку их работы. Если у них есть выбор между простой работой с хорошей оплатой и более трудной с низкой оплатой, они обычно при прочих равных условиях выбирают последнее. Надо отметить, что большая часть аспектов этого мотива до сих пор не ясна и плохо изучена.

Для этого предлагаю мотивировать студентов участием в конкурсах где вознаграждение в денежном эквиваленте. Например, участие в республиканском молодежном конкурсе инновационных проектов. Цель и задачи проведения Конкурса – определение наиболее перспективных инноваций и технологий для обеспечения устойчивого роста экономики страны и создание

условий для раскрытия и реализации творческих способностей и потенциала молодежи путем вовлечения в научную и инновационную деятельность:

- стимулирование инновационной научно-исследовательской деятельности ученых, инженерно-технических работников, изобретателей,
- привлечение молодежи к научно-исследовательской деятельности и техническому творчеству;
- создание условий для использования интеллектуального потенциала молодежи в решении научно-технических и социально-экономических задач
- содействие в продвижении отечественных инновационных проектов для дальнейшей их коммерциализации и внедрения в производство на национальных предприятиях;
- поддержка прогрессивных и новаторских проектов, направленных на развитие энерго - и ресурсосберегающих технологий, наукоемкой экономики.

Итог общий денежный призовой фонд которые определяет организатор.

Такие конкурсы очень важны для студентов есть возможность проявить себя своё творчество и получить денежное вознаграждение. Так же на конкурсах и на выставках студентов замечают предприниматели проектные фирмы приглашают на работу по окончанию университета.

В статье мы делаем выводы о мотивациях достижения студентов дизайн архитектуры к творчеству необходимые: учебно-познавательные мотивы (ориентация на способы добывания знаний, усвоение конкретных учебных предметов) познавательные мотивы (приобретение новых знаний и стать более эрудированным); широкие социальные мотивы (выражаются в стремлении личности самоутвердиться в обществе, утвердить свой социальный статус через учение); прагматические мотивы (получать достойное вознаграждение за свой труд); профессионально-ценностные мотивы (расширение возможностей устроиться на перспективную и интересную работу); эстетические мотивы (получение удовольствия от обучения, раскрытие своих скрытых способностей и талантов); статусно-позиционные мотивы (стремление утвердиться в обществе

через учение или общественную деятельность, получить признание окружающих, занять определенную должность); коммуникативные мотивы; (расширение круга общения посредством повышения своего интеллектуального уровня и новых знакомств); традиционно-исторические мотивы (стереотипы, которые возникли в обществе и укрепились с течением времени); утилитарно-практические мотивы (стремление к самообразованию); мотивы социального и личностного престижа (ориентация на определенное положение в обществе). Продуктивная творческая активность личности в учебном процессе связана с познавательной мотивацией.

Список литературы:

1. Маслоу А. Мотивация и личность. СПб.: Евразия, 1999. 479 с.
2. Козиевская Е. В. Профессиональная самооценка в развитии мотивации достижения государственных служащих: Автореф. дис. ... канд. псих. наук. М., 1998. 25 с.
3. Хаммер Я. С. Профессиональный успех и его детерминанты // Вопросы психологии. 2008. № 4. С.147–153.
4. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность: В 2 т. / Пер. с нем. М.: Педагогика, 1986.
5. И.Т. Кавецкий, Т.Л. Рыжковская, И.А. Коверзнева, В.Г. Игнатович, Н.А. Лобан, С.В. Старовойтова. Основы психологии и педагогики - Минск.: Изд- во МИУ, 2010

Metodické základy vzdělávacího procesu

Вчитель-методист Гук Т.Д.

Городоцька початкова школа

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЧЕРЕЗ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Тільки та людина творча, яка навчилася
пристосовуватися й змінюватися,
усвідомила той факт, що жодні знання не є гарантією успіху,
лише процес пошуку знань створює його основу”.

К. Роджерс

Створення ситуації успіху, сприятливих умов для повноцінної діяльності кожної дитини – основна мета, що покладена в основу інноваційних технологій навчання. Багато з них варті уваги сучасного педагога, який прагне дати якісний рівень знань, зробити урок цікавим, досягти максимального взаєморозуміння й співпраці між учителем та учнем.

Найбільш поширеною в Україні є технологія розвивального навчання (авт. Д.Ельконін, В.Давидов). Система розвивального навчання передбачає формування активного, самостійного творчого мислення учнів і на цій основі поступового переходу в самостійне навчання.

Інтерактивне навчання сприяє формуванню навичок та вмінь як предметних, так і загальнонавчальних; виробленню життєвих цінностей;

створенню атмосфери співробітництва, взаємодії;

розвитку комунікативних якостей.

За допомогою сучасних інноваційних технологій забезпечується можливість досягнення ефективного результату в розвитку особистісних якостей в процесі засвоєння знань, умінь, навичок. Інноваційна діяльність є специфічною

і досить складною, потребує особливих знань, навичок, здібностей. Впровадження інновацій неможливе без педагога -дослідника, який володіє системним мисленням, розвиненою здатністю до творчості, сформованою й усвідомленою готовністю до інновацій.

В. О. Сухомлинський вказував на те, що у кожній людині є її золота жилка. Якою б запущеною, безталанною, нездібною до володіння знань не здавалась дитина, дорогоцінне зерно таланту десь приховується під пластами звичайності, посередності, відсталості. Завдання істинного виховання полягає в тому, щоб знайти це зерно, відкрити золоту жилку, поставити людину на ту життєву доріжку, йдучи якою, вона засяє своїм неповторним блиском. Це болісно складна справа, яка потребує великого терпіння і безмежної віри в людину.

Робота вчителя –це теж творчість, а не буденне заштовхування знань у дітей. Дитина повинна вчитися не заради оцінки, а відчутти потяг до нових знань, до творчості. Так учитель може використовувати на уроках систему запитань, створювати різного роду проблемні ситуації, або вносити творчі елементи, завдяки чому, учні отримують змогу активізувати розумову діяльність, зробити « відкриття».

Місце розвивальних та творчих вправ у структурі уроку залежить від багатьох факторів, зокрема:

дидактичної мети; характеру навчального матеріалу; часу, відведеного на вивчення теми.

Використовуючи розвивальні творчі вправи на уроках, потрібно дотримуватись таких вимог:

- цілеспрямованість застосування;
- підпорядкованість тематиці, навчально –виховній меті уроку;
- відповідальність тематики дитячим інтересам, віковим та дитячим особливостям;
- різноманітність форм організації навчальної праці учнів (індивідуальні. групові, колективні);
- нерозривний зв'язок з іншими формами та методами роботи.

Дитина високої творчої спрямованості здатна з головою заглибитися в те, що її цікавить, вона дуже винахідлива в образотворчій діяльності, іграх з

використанні різних матеріалів, висловлює багато різних міркувань з приводу конкретної ситуації, здатна по-новому підійти до розв'язання певної проблеми. Творча дитина зазвичай, енергійна, дотепна, відрізняється розвиненою пам'яттю і виявляє значну самостійність у думках і поведінці. Звичайно, що здатність дитини до творчості, поєднана з високим інтелектуальним рівнем – це виняток, рідкісне явище у звичайному шкільному класі. Проте потенційна творчість, як свідчать наукові дослідження притаманні ранній дитині. Завдання ж учителя – створити умови, за якими схильність дітей до нового, нестандартного, бажання самостійно вирішувати поставлені завдання можуть розвиватися.

Творчі здібності існують в кожній дитині. Творчість- це не тільки труд художника, артиста, вченого; вона може проявитися в іншій діяльності, результатом якої будуть конкретні ідеї і продукти, так і самі дії. Тому задача педагога – побачити індивідуальну креативність учня і прагнути розвивати її.

Природа щедро наділила кожну здорову дитину можливостями розвиватися і потрібно лише знайти, як реалізувати ці можливості і тоді кожен здоровий малюк зможе піднятися на найбільші висоти творчої діяльності.

Вибір методів творчої роботи залежить від віку учнів, їхнього розвитку, інтересів, характеру. Але максимальний позитивний ефект виховання можна досягнути лише тоді, коли «вектори» учительського, батьківського, суспільного (всі види середовища, масові засоби комунікації) виховання співпадають по направленості та є творчим по суті, по формам і характеру поставлених цілей.

Для розвитку творчих здібностей потрібно підштовхувати дітей до рішення, а не вирішувати за них. Творче мислення починає працювати в кожній і будь-якої нормальної людини, коли саме життя, практика наражають її на якісь труднощі, перепони, що виступають у вигляді більш чи менш складних задач, які збуджують їх розум, примушують, мислити, шукати і знаходити відповідні рішення.

До числа умов, які сприяють творчості, відноситься комплекс, який починається з створення особливостей ситуації, що сприяє інтуїтивному схопленню ідеї рішення творчої проблеми і закінчується вихованням необхідних здібностей, створенням творчого клімату, якостей особистості творця, адже

створення нового творчого продукту багато в чому залежить від особистості творця та сили його внутрішньої мотивації.

Розвиток творчих здібностей учнів-це справа не одного дня , тижня чи місяця, а результат наполегливої і систематичної праці впродовж року, терміну навчання в школі, всього життя.

Молодший шкільний вік-це важливий етап виховання творчого мислення дитини. Але у пошуках методів розвитку творчого потенціалу слід врахувати особистість психіки, своєрідність пізнавальної та емоційної сфер дітей цього віку. Особливу увагу потрібно звернути на такі моменти: організувати спостереження (акцентувати увагу молодших школярів на суттєвому, новому, оригінальному); стимулювати творчу уяву (яскраве сприйняття світу, емоційність); розвинути потребу творчості (атмосфера престижності творчого процесу придумати казку, загадку, риму, знайти цікаве в природі); підтримати позитивні емоції (дозволити дитині отримати почуття задоволення від власної творчої праці, особистих досягнень); виховувати вольові риси характеру самостійність, сміливість, наполегливість, рішучість, , цілеспрямованість, здатність до ризику), спрямувати будь –який вид діяльності, який має елементи творчості. Без творчого вчителя не може бути ні нової школи, ні нового суспільства.

Отже, проблема розвитку творчих здібностей особи є однією з центральних в педагогіці, оскільки прогрес суспільства - це шлях постійної творчості, долаання стереотипів і вироблення нових, нестандартних, часто несподіваних ідей, оригінальних підходів і шляхів до їх втілення. Одним з головних педагогічних завдань при цьому є виховання людини, здатної акумулювати і творчо переосмислювати набутий досвід, досягнення людства в науці, культурі, мистецтві, розвивати нові технології.

Позитивні результати дають використання інноваційних технологій в вихованні і навчанні дітей: при цьому підвищується мотивація, пізнавальний інтерес учнів до навчання: та рівень навчальних досягнень; збільшується кількість учнів, які приймають участь в інтелектуальних та творчих конкурсах; підвищується рівень сформованості комунікативних навичок учнів; підвищується рівень креативного та критичного мислення;

ефективна творча робота в групах, парах; збільшується кількість дітей, здатних до самостійної роботи на рівнях конструктивної та творчої діяльності.

Для того, щоб стимулювати розвиток творчого мислення школярів, мають створитися умови для гри та формуватися необхідні мислительні операції за допомогою спеціальних вправ. В іграх мозок дитини тренує здібності – створює нові ідеї, об'єкти, конструкції, продукти, які удосконалюють вже досягнуте, реконструюють його або контролюють щось принципово нове. Вправа – метод навчання, що припускає багаторазове, свідоме повторення розумових і практичних дій з метою формування, закріплення й удосконалення необхідних навичок та вмінь.

Розвиток творчих можливостей у кожного школяра потребує від учителя застосовування на уроці творчих завдань, що складають систему, яка дасть можливість урізноманітнити творчу діяльність учнів і забезпечити перехід від репродуктивних, формально-логічних дій до творчих. Таким чином, розвиток творчості – це дуже важливий психолого-педагогічний момент, коли виховання, навчання і розвиток проявляються в своїй цілісності. Відчуття пошуку відкриття - є тією рушійною силою, яка надихає учня творити. Радість, яка при цьому супроводжує дитину, породжує успіх у подоланні труднощів. Відомо, що навіть маленька перемога над собою робить людину сильнішою. Саме це і є шлях до виховання волі, до утвердження особистого «Я». Основним принципом роботи вчителів початкової школи повинно стати використання сучасних досягнень вікової психології, інноваційних технологій навчання для успішного розвитку пізнавальних, інтелектуальних, творчих, фізичних здібностей школярів початкової школи за умови збереження та підвищення резервів їхнього фізичного, психічного та соціокультурного здоров'я.

Література

1. Інтерактивні технології навчання у початкових класах Авт. –упор.1. Дівакова- Тернопіль: Мандрівець 2008.
2. Монтессори М. Метод научной педагогики . Домбребенка.- М: Астрель: АСТ62010
3. Бабанова К.М. Творча дитина К. О.Бабанова- Запоріжжя: Просвіта . 2013.-160 с.
4. Пехота О. М. Освітні технології: навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. – К. : А.С.К., 2003. – 255 с..
5. Воронкова Е. Обдарованість: діагностика та система роботи зі здібними дітьми Е. Воронкова Психолог.- 2006.-№25-28.- с. 5

Концевая А.И., Каребо О.Н.

УО «Гомельский государственный университет имени Ф. Скорины»

КАК РАЗВИТЬ У РЕБЕНКА ЖЕЛАНИЕ УЧИТЬСЯ

По словам американского педагога Джона Холта, «Потребность детей познавать окружающий мир и приобретать жизненные навыки столь же сильна, как и потребность в пище, отдыхе и сне. А порой даже еще сильнее».

Сохранить в детях такую тягу к познанию на протяжении всей жизни, включая школьные годы, непросто. Хотя какого-то универсального рецепта не существует, есть некоторые испытанные методы и средства, которыми могли бы воспользоваться и родители, и дети, и учителя. Однако же самым главным и действенным средством во всяком обучении остается любовь. Любовь творит чудеса. Дети очень нуждаются в родительской любви. Она дает им чувство защищенности, побуждает их свободно общаться, задавать вопросы и исследовать мир. Любящие родители постоянно разговаривают с детьми и помогают им расширить кругозор. В книге Вильяма Рукмана «Желание учиться: как привить детям любовь к знаниям» отмечается, что, согласно исследованиям, будет у их ребенка желание учиться или нет, прежде всего зависит от родителей» («Eager to Learn—Helping Children Become Motivated and Love Learning»). Благотворное влияние родителей усиливается, если учителя содействуют им в этом. В той же книге говорится: «Нет более мощной силы, пробуждающей в ребенке желание учиться, чем совместные усилия родителей и учителей».

Также и способности ребенка к учебе во многом зависят от воспитания родителей. В книге «Мозг изнутри» (автор Барбара О Брайен) рассказывается, как в ходе длительного наблюдения за 43 семьями было обнаружено, что у детей, с которыми много разговаривали (особенно в течение трех первых лет жизни), коэффициент интеллекта был намного выше, чем у детей, с которыми родители общались мало» («Inside the Brain»). В той же книге отмечается, что «родителям, которые наиболее часто общаются со своими детьми, свойственно хвалить их за сделанные ими достижения, отвечать на их вопросы, давать руководство, а не приказы и использовать множество разных слов в различных сочетаниях».

Каждый из нас может спросить себя, часто ли я целенаправленно беседую с моими детьми?

У каждого ребенка свои способности. И, конечно же, родители должны следить за собой, чтобы не проявлять к своему ребенку меньше любви из-за того, что он не отличается особыми талантами. Однако сегодня в мире принято оценивать людей по их способностям, поэтому, как говорится в книге «Умение думать и учиться», у некоторых детей может создаться «впечатление, что их достоинство определяется тем, насколько они превзойдут других» («Thinking and Learning Skills»). Из-за такого настроя дети не только болезненно переживают свои неудачи, но также испытывают чрезмерное волнение и стресс. В журнале «Индия тудей» отмечалось, что стресс, вызванный учебой, а также недостаток поддержки со стороны семьи считаются главными причинами того, что за последние 25 лет в Индии количество самоубийств среди подростков увеличилось в три раза.

Детям, которых называют «глупыми» или «бестолковыми», также наносятся глубокие эмоциональные раны. Такие жестокие слова скорее отобьют у ребенка всякое желание учиться, чем помогут ему улучшить успеваемость. А вот любовь со стороны родителей и учителей напротив, побудит их сердечно поддерживать естественное желание ребенка учиться — так, как ему по силам,— не унижая его и не внушая страх. Если ребенку трудно учиться, родителям и учителям следует с любовью поддержать его, не давая ему почувствовать себя глупым или никчемным. При этом, конечно, требуется терпение и такт, как со стороны родителей, так и учителей, но усилия в воспитании детей стоят того. Как развить в себе такую любовь? Первый и главный шаг к этому — научиться мыслить духовно. Духовность — основа благоразумия. Духовность, основанная на принципах, особенно ценна по ряду причин. Прежде всего, она помогает развить правильное отношение к светскому образованию, признавая его пользу, однако не считая его самым важным в жизни. Математика, например, полезна во многих отношениях, но она не может воспитать в человеке нравственные принципы. Необходимо проявлять благоразумие в том, сколько времени мы уделяем получению светских знаний. Конечно, детям необходимо получить хорошее общее образование, но это не должно поглощать все их время. Им нужно время на другие полезные дела, особенно на те, что развивают духовные качества: любовь, терпение, сострадание, уважение к старшим, готовность

прийти на помощь, скромность. Скромные люди осознают свои ограниченные возможности и не становятся жертвой собственных амбиций и жестокой конкуренции, столь свойственных учащимся многих учебных заведений. А как отмечалось в журнале «Индия тудей», «оба эти фактора, сочетаясь, действуют на человека угнетающе». И пожилым, и молодым полезно прислушаться к такому совету: «Не следует становиться тщеславными, подстрекая друг друга к соперничеству, завидуя друг другу» или «Пусть каждый покажет свое собственное дело, не сравнивая себя с другими».

Как родители и учителя могут применить этот совет, помогая детям приобретать знания? Можно побуждать каждого ребенка ставить перед собой цели и смотреть, чего он уже достиг за какой-то период времени. Например, если у ребенка была контрольная работа по математике или родному языку, пусть он сравнит ее результаты с результатами предыдущей контрольной. Затем похвалите его, если он того заслужил, или поощрите делать успехи. Таким образом, вы поможете ему ставить достижимые цели, следить за своими успехами и работать над тем, в чем необходимо улучшиться,— при этом, не сравнивая себя с другими. Помните, что терпение и труд плюс любовь и уважительное отношение к ученику могут достичь многого. Особо следует подчеркнуть необходимость осуществления собственного целеполагания и определения посредством этого своего индивидуального пути, который поможет не только в деле самореализации и самоутверждения, но и исключит негативное влияние фактора сравнения с другими детьми и их достижениями.

Таубаева Р.К.

*Халықаралық гуманитарлық-техникалық университеті,
Шымкент қ.,Қазақстан.*

МУЗЫКА САБАҒЫНДА ҚАЗАҚ ХАЛЫҚ ФОЛЬКЛОРЫН ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Әр халықтың рухани дүниетанымы, мәдениеті, эстетикалық талғамы өнер және әдеби туындыларымен ерекшеленетіні өмір шындығы. Ұрпақ тәрбиесінде халық ауыз әдебиеті шығармалары, фольклор туындылары баланы сұлулық заңдылықтармен таныстыру және әсемдікке баулу құралы екені сөзсіз. Өйткені, ауыз әдебиеті жанрларын балалар бар жан жүрегімен қабылдайды, сезінеді, сол арқылы өмірді танып, оған көзқарасы қалыптасады, мінез-құлық мәдениеті жетіліп, қоршаған орта туралы білімі дамиды.

Сондықтан, мектепте халықтың бай қазынасы ауыз әдебиеті мен фольклор туындылары арқылы балалардың қызығушылығын дамыта отырып, ұлтымыздың салт-дәстүрі мен тұрмыс-тіршілігі, музыкалық шығарманың ерекшеліктері т.б. жайында қарапайым түсініктер беріледі.

Қазіргі заман талабынан туындайтын басты мәселелердің бірі жас ұрпақты жаңа қоғам мүддесіне лайықты жан-жақты дамыған парасатты адамзат ретінде қалыптастыру, оның бойында ұлттық психология, ұлттық сананы орнықтыру, әлеуметтік ортадағы, өзін қоршаған дүниедегі табиғат, адам өміріндегі, әдебиет пен өнердегі, тұрмыстағы, салт-дәстүрдегі сұлулықты, әсем көріністерді сезіне, түсіне білуге тәрбиелеу. Олай болса, ата-бабаларымыздың салт-дәстүрлерін, әдет ғұрпын, әдеби, мәдени бай қазынасын баланың зердесіне орнықтырып, парасатты, музыкалық-эстетикалық талғамы жоғары азамат тәрбиелеп өсіру баршаның міндеті.

Музыкалық-эстетикалық тәрбиені дамытуда қазақ халқының музыкалық-шығармашылық өнері маңызды орын алып отыр. Оның балалар үшін өнегелік-әсемдік мәні бар, себебі музыка олардың әсерлі сезімдерін оятып, көтеріңкі көңіл тәрбиелеп, рухани өрлеуге жетелейді.

Мектептегі музыкалық тәрбие мен оқытуда халық әні шығармашылығының ерекше маңызды екенінін және оның жалпы білім беретін мектептегі музыкалық мәдениетті қалыптастыруда бірінші орында екенін назарға ала отырып, академик Б.В.Асафьев мектептегі музыкалық білім беруде халық фольклорын кеңірек қолданудың өте қажет екенін түсіндіреді [1].

Ал, А.Сейдімбектің күй өнеріне арналған еңбегінде күйдің шығу тарихы, жанрлары қарастырылып, халқымыздың жоғары эстетикалық сезімі, талғамы көзқарасы, дүниетанымы эстетикалық психологоиялық тұрғыдан ашылған[2]. Ұлттық тәрбие мен мәдениетті негізге ала отырып, жеке тұлғаны жан-жақты қалыптастыру жөніндегі мәселе ғалым С.А.Ұзақбаеваның еңбегінде зерделенген. Жас ұрпаққа эстетикалы тәрбие берудегі халық педагогикасының ролі ескеріле отырып, оның әдіснамалық және функционалдық мәні жүйеленген [3].

Мектеп оқушыларының музыкалық-рухани қабылдауын тәрбиелеу мақсатында қазақ фольклоры жанрларын пайдалану, олардың өнер мен өмірдегі әсемдікті түсінуіне, көру мен есту түйсіктерін жинақтауға, танымдық процестерінің дамуына көмектеседі. Сонымен қатар ауыз әдебиеті жанрлары балалардың көркемдік тапқырлығы мен дағдыларын, шығармашылық іс әрекеттерін жетілдіреді. Сол себептен де, қазақ фольклор жанрларын балалардың музыкалық-рухани қабылдауын дамытуда тәрбие құралы ретінде пайдаланған жөн .

Балалардың эстетикалық талғамының дамып, қалыптасуында оқыту әрекетінің маңызы зор. Сабақта олар көркем әдебиет, ән-саз, бейнелеу туындыларымен танысады, әсемдік әлеміне саяхат жасайды, содан рахаттанып, түсіну, көру, сезу талғамы қалыптасады, бұл баланың болашақтағы рухани дүниесінің баюына негіз болады. Осы орайда оқушылардың музыкалық-рухани талғамын қалыптастыратын, олардың ертеңгі болашаққа деген арман сезімдерін бейнелейтін балалар фольклорын пайдаланудың маңызы зор.

Балалар фольклоры мектеп оқушыларының жас ерекшелігіне орай, олардың өзіндік қиял-армандарын, талап-талғамдары мен ой-пікірлерін, айналадағы құбылысты рухани тұрғыдан қабылдау, сезіну мүмкіндіктерін дамытатын халқымыздың ғасырлар бойы жинаған асыл мұрасы. Балалар фольклоры оқушылардың қызыға да сүйсіне тыңдайтын, еліге де еліктей

орындайтын, шығармашылық қасиеттерін арттыратын, логикалық ойлау қабілеті мен тілін дамытатын құнды жанр.

Мазмұнды кең дүниенің ішінде тек балаларды жас ерекшеліктеріне арналған және сол балалар аузымен ғана айтылып, өмір сүретін өзінше бір мөлдір бұлақты – балалар фольклоры деп атайды. Яғни, балаларға арналған халық шығармалары жас жеткіншектердің табиғи ерекшеліктеріне лайықтала тұрса да, олар халықтың кәсібімен, салт-дәстүрімен, діни наным-сенімімен, өмірімен, өнерімен қайнасып, тарихи кезеңдер ерекшелігіне, қоғамдық даму сатыларына қарай жетіліп, ұрпақтан-ұрпаққа ауысып отыратын ұлттық нәрі мол қастерлі мұра. Демек, өнер сынынан өткен, ұлттық ерекшеліктерін бойына мол сіңірген, практикалық мәнінің күштілігі мол әр халықтың қалыпты тәрбие ісі өзіне қымбат.

Қазақ балалар фольклоры зерттеулеріне ғылыми тұрғыдан талдау жасап, оның осы күнге дейін арнайы сөз болмай келген өзіндік табиғатын тұтас құбылыс ретінде іштей саралаудың тұңғыш тәжірибесін жасаған Қ.Матыжанов. Ғалым ғылыми еңбегінде: «Ең алдымен балаларға арналған халық шығармалары – балалар психологиясын, көркемдік талғамын, шығармашылық мүмкіндіктерін танытатын асыл мұра. Ол өзінің бала қабілетіне лайықтылығымен, логикалық жүйелілігімен, тілінің нәрлілігімен, музыкалық сазымен, өнегелі мазмұнымен, ойындық жеңіл формасымен, балалардың рухани азығына айналған бағалы тәрбие құралы», - деп фольклордың жас жеткіншектер тәрбиесіндегі құндылығын анық көрсетеді [4].

Оқушылардың музыкалық-эстетикалық талғамы мен сезімін, көзқарасын, қызығушылығын қалыптастыруда ауыз әдебиетінің таптырмайтын құрал екені сөзсіз. Балаларды музыка сабағында қазақ фольклорының үлгілері: ертегі, мақал-мәтелдер, жаңылтпаштар, санамақтармен таныстырып, оны музыканың мазмұнын ашуда, жаңа тақырыпты бекіту кезеңінде қолданған өте ұтымды процесс. Осы бай мұраны оқу тәрбие үрдісінде пайдалансақ, халықтық зердені, асыл қазыналардың басқа да қырларын табиғи тұрғыдан көрсете білсек, игі мақсаттардың орындалғаны деп санауға болады.

Музыка сабағының басты мақсаты қазақ халқының әдет-ғұрпын, салт-дәстүрін, өнерін қадірлейтін, оның өмірмен байланысын түсінетін, рухани және музыкалық танымы дамыған жеке тұлғаны тәрбиелеуге бағытталған. Туған елінің әндері мен күйлерін білу, туған жерін құрметтеуге тәрбиелейді, ал қазақ

халқының ой-арманын музыка арқылы түсіну оның музыка мұрасын дұрыс қабылдауға және әсемдікті сезіне білуге тәрбиелейді.

Қорыта айтқанда қазақ фольклоры оқушыларға музыкалық-рухани тәрбие беруде маңызы зор. Біріншіден, балалар фольклор жанрларын мақсатты, жүйелі меңгеру арқылы, өздерінің музыкалық білім қорын жетілдіруге мүмкіндік алады. Екіншіден, балалар фольклорының көркемдік бейнелілігінен құнды адамгершілік, эмоционалдық-рухани әсер алып, олардың мазмұндарына еліктейтіндей бейнелер тауып, кейіпкерлерінің істеріне баға беретіндей көзқарас, музыкалық-рухани сезім, талғампаздық қажеттерінің қалыптасуына жағдай жасалды. Үшіншіден, игерген музыкалық білім қорын жеке тәжірибесінде пайдалана алатындай мүмкіндіктер дамытылып отырады.

Әдебиеттер:

- 1 Асафьев Б.В. Избранные труды. Т4. М.,1955
- 2 Сейдімбек А. Күй- шежіре. Алматы, 1997
- 3 Ұзақбаева С.А. Қазақ халық шығармашылығының балалар мен жастарға эстетикалық тәрбие берудегі мүмкіндіктері. Алматы, 1994
- 4 Матыжанов К. Мектепке дейінгі педагогика. Алматы, 1992

CONTENTS

PEDAGOGICKÉ VĚDY

Distančního vzdělávání

Лимарєва Ю. М., Сисоєв В. Р. ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ З ФІЗИКИ	3
--	---

Problematika školení odborníků

Карманова Ж.А., Рабаданова Р.С., Тасмагамбетова А.Б., Шкаренко В.В. ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ С СИНДРОМОМ ГИПЕРАКТИВНОСТИ И ДЕФИЦИТОМ ВНИМАНИЯ	7
---	---

Шимко В. В. ТЕХНОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-КЕРАМІСТІВ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ СПЕЦДИСЦИПЛІН В УМОВАХ КОЛЕДЖУ	12
---	----

Утебаев И.С., Сатыбалдинова А.К., Қосыбаева У.А. ОРТА МЕКТЕПТЕГІ СЫНЫПТАН ТЫС ЖҰМЫСТАРДЫҢ МАҢЫЗЫ, МАҚСАТЫ ЖӘНЕ СИПАТТАМАЛАРЫ	17
--	----

Мукашева А.Б. ПРОБЛЕМА ВЫБОРА ПРОФЕССИИ В СТАРШИХ КЛАССАХ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ	26
---	----

Fedosova S. A., Slyamkulova K.M. ACTIVE LEARNING METHODS	31
--	----

Баюл Т.П. БАЛАНС ТА АДЕКВАТНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ НАВЧАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАРКЕТОЛОГІВ	41
--	----

Мектепова Л.Е. ГУМАНИТАРЛЫҚ КОЛЛЕДЖДЕРДЕ ФИЗИКА ПӘНІН ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫ БОЙЫНША ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	45
---	----

Бекбаева М.Т. ,Роменских Ирина ГЕНДЕРНОЕ ВОСПИТАНИЕ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ	48
--	----

Қайырғазина М.Қ. БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СӨЙЛЕУ ӨРЕКЕТІН ДЕРЕККӨЗДЕРМЕН ЖҰМЫС АРҚЫЛЫ БЕЛСЕНДІ ЕТУ МҮМКІНДІКТЕРІ	53
---	----

Бельгибаева Г.К. , Иманбеков М.М. , Бухаршина А.С., Әбдірәсіл Г. Б. ҰЛЫ ДАЛА ТАРИХЫ МЕН МӘДЕНИЕТІ, ҰЛТТЫҚ ТІРШІЛІГІ МЕН ДӘСТҮРЛЕРІ.....	57
---	----

Копбалина К.Б., Медиева С.Х., Мусина В.Т., Тұрмаханова Ж. ХАЛЫҚТЫҚ ПЕДАГОГИКАНЫҢ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН РУХАНИ АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУДЕГІ МАҢЫЗЫ	63
Рысбаева А.К. ОҚЫТУ ПРОЦЕСІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ІЗГІЛІКТІ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	67
Ибраева К.И. , Жанаева Н.Ж МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ ОРТА ТОП БАЛАЛАРЫНЫҢ АУЫЗША СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМУДА ҚАЗАҚ ХАЛЫҚ АУЫЗ ӘДЕБИЕТ ҮЛГІЛЕРІНІҢ МАҢЫЗЫ	73
Карманова Ж.А., Аналбекова К.Т., Китибаева А.К., Таскаева Ю.В. АДАПТАЦИЯ ДЕТЕЙ К ШКОЛЕ КАК ПРОБЛЕМА	77
Камза Г.Б. БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІН МУЗЫКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУГЕ ДАЯРЛАУ МӘСЕЛЕСІ	82
Миллер Е.В. THE MOTIVES OF THE PROFESSIONAL ORIENTATION	85
Сарсембаева К.Е., Амиржанова А.О., Кожабоева Л.Ж. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ В РАЗВИТИИ ТВОРЧЕСКОЙ МОТИВАЦИИ СТУДЕНТОВ АРХИТЕКТУРНОГО ДИЗАЙНА	88
Metodické základy vzdelávacího procesu	
Гук Т.Д. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЧЕРЕЗ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ.....	95
Концевая А.И., Каребо О.Н. КАК РАЗВИТЬ У РЕБЕНКА ЖЕЛАНИЕ УЧИТЬСЯ	100
Таубаева Р.К. МУЗЫКА САБАҒЫНДА ҚАЗАҚ ХАЛЫҚ ФОЛЬКЛОРЫН ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	103
CONTENTS.....	107

244927	*245366*	*245749*	*245286*
244312	*245418*	*245782*	*245296*
244340	*245583*	*245783*	*245901*
244421	*245616*	*245937*	
245067	*245684*	*245972*	
245334	*245748*	*246053*	